

Pirjo Väyrynen (toim.)

KAIKKI KIELIÄ OPPIMAAN
Opetusmenetelmiä ammatilliseen
kieltenopetukseen

OPETUSHALLITUS
MONISTE 6/2001

© Opetushallitus ja tekijät

Taitto: Layout Studio Oy/Marke Eteläaho

Kuva: Elvi Turtiainen

ISBN 952-13-1128-2

ISSN 1237-6590

Sisältö

ALKUSANAT	5
-----------------	---

Pirjo Väyrynen

AMMATILLISEN KIELTENOPETUKSEN LÄHTÖKOHTIA TOISELLA ASTEELLA	7
1 Taustaa	7
2 Opetussuunnitelmajärjestelmä	8
3 Opetussuunnitelman perusteet ja niiden merkitys	10
3.1 Vieras kieli ja toinen kotimainen kieli, ruotsi, opetussuunnitelman perusteissa	11
3.2 Yleiseurooppalainen viitekehys tavoitteiden, keskeisten sisältöjen ja arvioinnin lähtökohtana	14
4 Oppilaitoksen opetussuunnitelma opettajan työvälineenä	15
4.1 Oppilaitoksessa laadittavat opinnot	16
5 Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinta	17
6 Jatko-opintomahdollisuudet	17
7 Kieltenopetuksen tarve ja määrä sekä sen pakollisuus ja valinnaisuus	18
8 Kansainvälistyminen	19
9 Suullinen kielitaito ja erilaiset kielenkäyttötilanteet	20
10 Opetus- ja arviointikäytännöt	21
11 Vahvuudet ja heikkoudet kielitaidossa ja kieltenopetuksessa	22
Lähteet	23
Liite 1.	24

Leena Hämäläinen

KIELTENOPETUS AMMATILLISELLA TOISELLA ASTEELLA	26
1 Johdanto	26
2 Integrointi – haihattelua vai harmoniaa?	26
3 Materiaalipula – vahvuus vai heikkous?	31
4 Erilaiset oppijat – eriytyykö opetus vai oppiminen?	33
5 Kielenopetus – kielitaitoa tarvitaan, annetaanko mahdollisuuksia?	42
Liite 1. Alkukartoitus	43
Liite 2. Suullinen kielitaito	45
Liite 3. Something Finnish	46
Liite 4. Report on the work practice period	47
Liite 5. Report	48
Liite 6. Assignment for today	49
Liite 7. Ruusujen ja risujen aikaan	51

Liisa Metsola

KIELTEN OPISKELU TOISEN ASTEEN ERITYISOPETUKSESSA	51
1 Johdanto	51
2 Oppimistyyliä ja -strategioita	52
3 Mukautetut opiskelijat	55
4 Dysleksia	56
5 Työtavat	58
6 Tietokone ja tietoverkot erityisopetuksessa	59
Lähteet	61
Liite 1. Esimerkki kurssi suunnitelmista 3:n opiskeluvuoden ajalle	62

Marjatta Huhta

Ammattikielen opetusmenetelmiä	
OPPIMISAKTIVITEETTEJA TEOLLISUUDEN KIELITAITOTARPEISIIN	66
1 Työelämän kielitaitovaatimukset – toiveiden tynnyri	66
2 Työelämän kielitaito-odotuksista	69
3 Ammattikielten opetuksen suuntaviittoa	71
Suositus 1. Laadukas ammattikielen kurssi räätälöidään ammattialalle.	71
Suositus 2. Vuorovaikutustaitoa luodaan vuorovaikutusharjoittelun avulla.	72
Suositus 3. Kielenopetuksen tulokset paranevat, kun opiskelija tiedostaa kielenoppimisen	72
mekanismejaohjaa edistymistään tietoisesti.	72
Suositus 4. Ammatillisessa kielenopetuksessa on voitava vapaasti valita tarvittavat kielet aloittain.	73
Suositus 5. Esittämisestä on syytä tehdä kurssin pääjuoni.	73
Suositus 6. Opiskelijoiden enemmistö lähtee ulkomaille joko opiskelemaan,	74
töihin tai harjoitteluun jossain opiskeluvaiheessa.	74
Suositus 7. Aiheet ja harjoitukset valottavat eurooppalaisia tapakulttuureja ja	74
kulttuuri-taustoista johtuvat viestinnän erot tiedostetaan.	74
Suositus 8. Opiskelijoille itselleen kehitty kyky erottaa ja tuottaa erilaisia työelämän diskursseja. ...	75
Suositus 9. Oppimismenetelmät muutetaan kokonaisvaltaisemmiksi.	75
Suositus 10. Suullinen harjoittelu liitetään opiskelijoiden omaan kokemukseen ja tietoon.	76
4 Oppimisaktiviteetteja työelämän tarpeisiin	76
Aktiviteetti 1. Kielenoppimisen tiedostaminen	76
Aktiviteetti 2. Oppimisprojektin hahmottaminen	78
Aktiviteetti 3. Messut ja prosessin tiedostaminen	80
Aktiviteetti 4. Salkku & tiimi	82
Aktiviteetti 5. Sisältökeskeinen lukeminen	87
Aktiviteetti 6. Lukuprojekti	89
Aktiviteetti 7. Miellekartta/ajatuskuvio	91
Aktiviteetti 8. Aktiivinen kuuntelu / prosessin kuvaus	91
Aktiviteetti 9. Sisäinen palaveri	93
Aktiviteetti 10. Puheenvuoro	95
Aktiviteetti 11. Tekninen esitys	97
5 Arviointi ja tentit	99
Liite 1. Kielitaitokartoitus	102

Alkusanat

Suomessa vieraat kielet ovat kuuluneet ammatillisen peruskoulutuksen opetus- suunnitelmiin jo parin viimeisen vuosikymmenen ajan. Kaikki opiskelijat opiskelivat pakollisena yhtä vierasta ja toista kotimaista kieltä; milloin innolla, milloin vastaan hangoitellen. Kansainvälistyminen ja Euroopan yhdentyminen ovat lisänneet sekä kiinnostusta että paineita osata entistä useampia kieliä ja aikaisempaa paremmin.

Kieltenopetuksen yhteisinä päämäärinä koulumuodoista ja -asteista riippumatta voitaneen pitää monipuolista kielitaidon kehittymistä osana ihmisen yleissivistystä ja ammatillista osaamista. Euroopan neuvoston ammatillisesti suuntautunutta kieltenoppimista (VOLL) koskevassa julkaisussa esitetään kieltenopetuksen perustaksi seuraavat yhdeksän periaatetta:

- kokonaisvaltaisuus,
- oppijakeskeisyys,
- sisältöpainotteisuus,
- toiminnallinen opiskelu,
- projektityöskentely,
- yhteistoiminnallisuus,
- kulttuurien välinen viestintä,
- reflektiivisyys ja
- oppijan autonomia.

Tässä julkaisussa on esitetty erilaisia mahdollisuuksia soveltaa näitä periaatteita kieltenopetustilanteisiin. Lehtori Leena Hämäläisen artikkelissa kuvataan ammatilliseen perusopetukseen, lehtori Liisa Metson osuudessa ammatilliseen erityisopetukseen ja lehtori Marjatta Huhdan artikkelissa ammattikorkeakouluihin soveltuvia aktiviteetteja. Kirjoittajat kuvaavat erilaisia opetusmenetelmällisiä ratkaisuja, joita he ovat hyväksi havainneet omassa opetuksessaan. Kirjoittajat ovat liittäneet mukaan myös erilaisia välineitä, joita voidaan hyödyntää opetustapahtuman suunnittelussa ja toteutuksessa.

Julkaisun tavoitteena on lisäksi kuvata ammatillisen kieltenopetuksen lähtökoh- tia ja vaatimuksia hyödyntäen kansallisen arvioinnin tuloksia. Julkaisussa on myös ammatillisen opetussuunnitelmauudistuksen yhteydessä uusitut vieraan kielen tavoitteet ja arviointi, jotka sisältyvät ammatillisen peruskoulutuksen opetus- suunnitelman ja näyttötutkinnon perusteisiin.

Opetussuunnitelmatyö on jatkuvaa kehittämistyötä, niin myös opetusmenetelmällisten ratkaisujen etsintä siten, että opettaja osaisi luoda kullekin opiskelijalle parhaan mahdollisen ympäristön oppia. Tämä julkaisu haluaa omalta osaltaan herättää ajatuksia ja samalla antaa joitakin erilaisiin opetustilanteisiin soveltuvia käytännöllisiä ratkaisumalleja.

Haluan lausua lämpimät kiitokset julkaisun kirjoittajille. Samalla kiitän hyvästä yhteistyöstä ja myös pitkämielisyydestä, jota tarvittiin julkaisun toimittamisen viivästyessä nykyajalle tyypillisten kiireiden keskellä.

Helsingissä tammikuussa 2001

Pirjo Väyrynen
Opetushallitus

Ammatillisen kieltenopetuksen lähtökohtia toisella asteella

Pirjo Väyrynen

1 TAUSTAA

Ammatillisen koulutuksen toisen asteen opetussuunnitelmauudistus toteutetaan 1.8.1999–1.8.2001 siten, että valtioneuvoston päätöksen mukaan kaikki tutkinnot ovat laajuudeltaan 120 opintoviikkoa (3-vuotisia) ja sisältävät ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeellisia ja ammattitaitoa täydentäviä yhteisiä opintoja. Tutkintojen uudistamisaikataulu määrittelee, milloin kunkin tutkinnon uudet opetussuunnitelman perusteet on otettava käyttöön kaikissa oppilaitoksissa.

Uudistettavia tutkintoja on yhteensä 51, ja niihin kuuluu 112 koulutusohjelmaa ja 105 tutkintonimikettä. Valtioneuvoston 25.2.1999 antaman päätöksen (312/99) mukaan ammatillisiin perustutkintoihin sisältyy 90 opintoviikkoa ammatillisia opintoja, joista vähintään 20 opintoviikkoa on toteutettava työssäoppimisena. Enintään 10 opintoviikkoa ammatillisista opinnoista voidaan opetussuunnitelman perusteissa osoittaa vapaasti valittaviin opintoihin, jotka voivat olla ammatillisia opintoja syventäviä tai laajentavia opintoja, yhteisiä opintoja tai lukio-opintoja. Yhteisiä opintoja on 20 opintoviikkoa ja vapaasti valittavia opintoja 10 opintoviikkoa. Opintoihin sisältyy 1,5 opintoviikkoa opinto-ohjausta. Opintojen rakennne mahdollistaa opiskelijan valinnan mukaan jopa 100 opintoviikon laajuiset ammatilliset opinnot, joista osa voi olla myös muiden alojen opintoja. Toisaalta opiskelija voi sisällyttää tutkintoonsa jopa 40 opintoviikkoa jatko-opintovalmiuksiaan parantavia yhteisiä opintoja. Lisäksi kaikkiin tutkintoihin sisältyy oppinnäytetyö.

Vieraiden kielten opinnot tulivat Suomessa pakollisiksi ammatilliseen koulutukseen 1980-luvulla, kun keskiasteen koulutuksen uudistusta toteutettiin. Kaikkiin toisen asteen ammatillisiin perustutkintoihin sisältyy niin toisen kotimaisen kielen kuin vieraan kielen opintoja. Tasovaatimukset on kirjoitettu opetussuunnitelman valtakunnallisiin perusteisiin ja oppilaitoskohtaisiin opetussuunnitelmiin.

Kaikissa perustutkinnoissa pakollisiin kieliopintoihin kuuluu 2 opintoviikkoa vierasta kieltä ja 1–2 opintoviikkoa toista kotimaista kieltä. Vieraiden kielten ja toisen kotimaisen kielen opintoja on lisäksi sijoitettu ammatillisiin opintoihin, ja niiden laajuus vaihtelee n. 3–10 % suoritettavan tutkinnon ja opiskelijan aiempien opintojen mukaan. Opiskelija voi valita osaksi tutkintoaan valinnaisia kielten opintoja 0–4 opintoviikkoa, ja lisäksi kieliä voi opiskella myös vapaasti valittavina opintoina.

Ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmissa korostetaan kielitaidon integroimista osaksi yleistä ammattitaitoa. Opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti kaikilla ammattialoilla vaadittavien perusviestintätaitojen lisäksi kielitaidon eri osa-alueet painottuvat ammattialoittaisten vaatimusten mukaan.

Euroopan unionin komission asettamiin keskeisiin koulutuksellisiin tavoitteisiin kuuluvat jäsenmaiden kansalaisten kielitaidon kehittäminen ja monipuolistaminen. Euroopan unionin ohjelmat, kuten Lingua, Sokrates ja Leonardo da Vinci, sisältävät runsaasti jäsenmaiden kesken toteutettavia hankkeita, jotka koskevat kielten oppimista ja opetuksen kehittämistä. Kielten oppimisen tärkeyttä ammatillisessa koulutuksessa korostetaan komission julkaiseman Valkoisen kirjan lisäksi Vihreässä kirjassa, jossa kielitaitoa ja kulttuurien välistä ymmärtämistä pidetään henkilöiden ja työvoiman liikkuvuuden mahdollistumisen yhtenä kulmakivenä.

Vuonna 2001 vietetään Euroopan kielivuotta. Kielten teemavuoden tavoitteena on korostaa Euroopan kielellisen monimuotoisuuden merkitystä ja edistää kielten opiskelua. Teemavuoden järjestävät Euroopan unioni ja Euroopan neuvosto yhdessä, ja sen aikana pyritään monin eri tavoin kertomaan ihmisille kielistä ja mahdollisuuksista oppia niitä. Toimintaa on paljon sekä kansallisella että Euroopan tasolla. Kielten teemavuoteen voi osallistua jokainen vaikkapa aloittamalla uuden kielen opiskelun tai parantamalla jo hankkimaansa kielitaitoa.

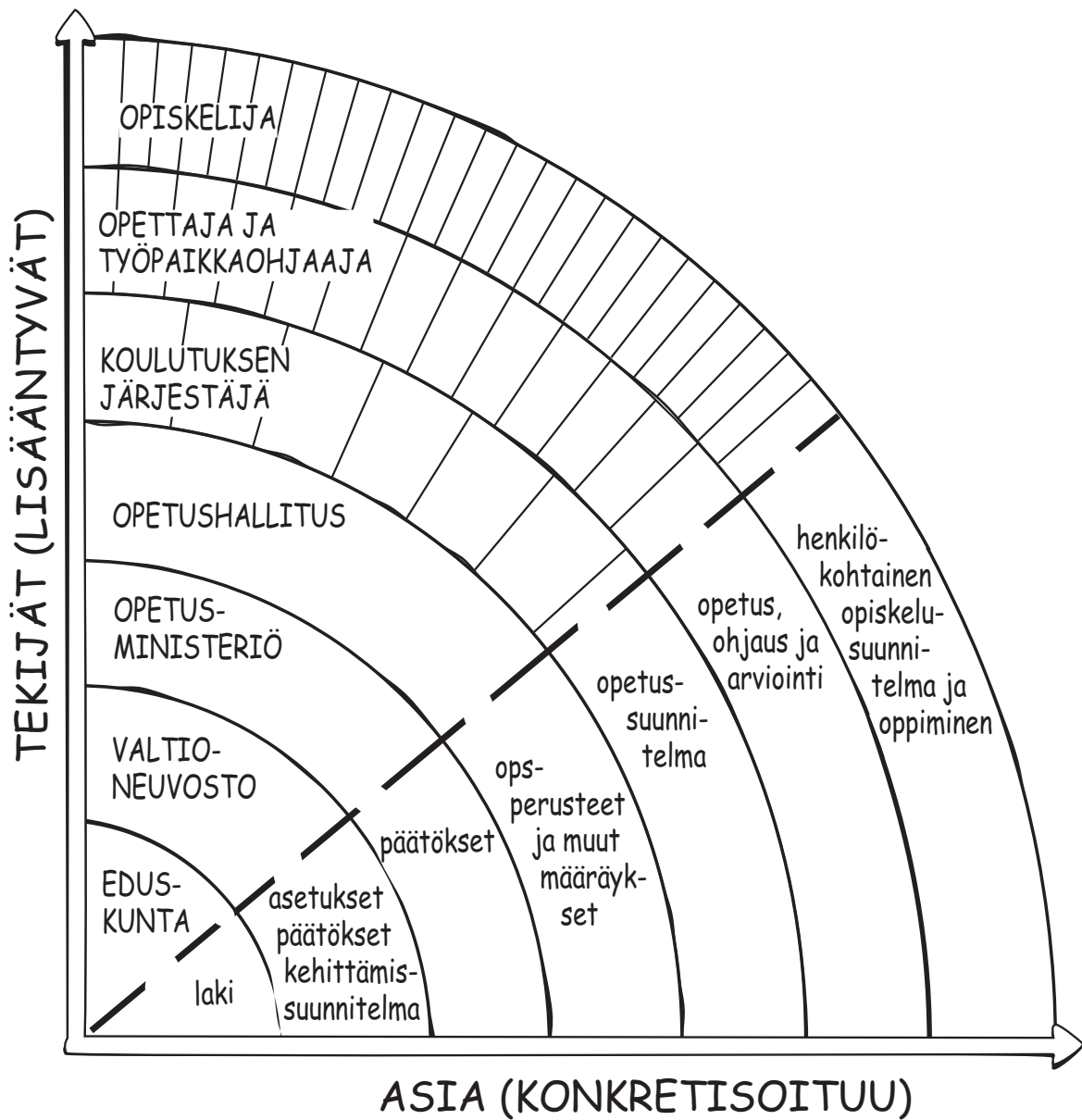
Suomalaisten yritysten pohjoismainen yhteistyö on tiivistynyt viimeisten vuosien aikana, mikä osaltaan asettaa uusia vaatimuksia ruotsin kielen taitovaatimuksille. Ruotsin kieltä tarvitaan erityisesti hallinnossa, yrityselämässä, teollisuudessa sekä hoito- ja palvelualoilla.

2 OPETUSSUUNNITELMAJÄRJESTELMÄ

Ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmajärjestelmä koostuu valtakunnallisista opetussuunnitelman perusteista, niiden pohjalta laaditusta oppilaitoksen opetussuunnitelmasta ja opiskelijalle laaditusta henkilökohtaisesta opiskelusuunnitelmasta (HOPS).

Opetussuunnitelmajärjestelmässä on mukana monia eri toimijoita ja tahoja, jotka tekevät erilaisia päätöksiä. Kuviossa 1 järjestelmä kuvataan asioiden konkretisoitumisen ja tekijöiden lisääntymisen välisenä suhteena (Hätönen 2000, 19).

OPETUSSUUNNITELMAJÄRJESTELMÄ

Kuvio 1. Opetussuunnitelmajärjestelmä (Hätönen 2000, 19)

Opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on välittää koulutuspoliittisia tavoitteita sekä osoittaa valtakunnallisesti yhtenevän ammattitaidon ydintaitojen ja kansalaisena toimimisen vaatimukset. Lisäksi perusteet toimivat arvioinnin pohjana.

Opetussuunnitelman perusteet ovat lakiin verrattava normi, jota koulutuksen järjestäjä ei voi millään perusteella jättää noudattamatta. Tällä normilla varmistetaan osaltaan koulutuksellisten perusoikeuksien, tasa-arvon, opetuksellisen yhteneväisyyden ja laadun sekä oikeusturvanäkökohtien toteutuminen ja valtakunnallisesti yhtenevä ammattitaito.

Opetussuunnitelman perusteiden normiosassa on määritelty koulutuksen tehtävä ja tavoitteet ja tutkinnon ja koulutusohjelmien tavoitteet, tutkinnon muodostuminen, opintojen tavoitteet, keskeiset sisällöt sekä arviointi. Lisäksi perusteet sisältävät opiskelija-arviointia, työssäoppimista, opinto-ohjausta, erityisopetusta, maahanmuuttajien koulutusta sekä oppisopimuskoulutusta ja oppilaitoksen opetussuunnitelmaa koskevia määräyksiä.

Opetussuunnitelman perusteet on kehitetty laajassa sidosryhmäyhteistyössä. Yhdessä elinkeino- ja työelämän edustajien kanssa on ensin laadittu ammattialakuvaukset, joissa on kuvattu alan toimintaympäristöt, toimintakokonaisuudet, ydintoiminnot ja tehtävät, alan arvolähtökohdat ja tulevaisuudennäkymät sekä alalla vaadittava ammattitaito.

Ammatilliset opintokokonaisuudet on muodostettu ammattialan kuvauksessa esitettyjen työelämän toimintakokonaisuuksien pohjalta. Opintokokonaisuuksien nimet ovat työelämän toimintaa kuvaavia. Opintokokonaisuuksien tavoitteet on määritelty sellaisena kiitettävän tasoisena osaamisena, jota työelämässä toimiminen ja sen kehittäminen edellyttää. Keskeiset sisällöt on määritelty ydintoimintoina ja tehtävinä, jotka kullakin toiminta-alueella on hallittava. Lisäksi on määritelty tyydyttävä taso eli sellainen osaaminen, joka kaikkien tutkinnon suorittaneiden on työllistyäkseen vähintään saavutettava. Edellä todetuista lähtökohdista oppilaitokset määrittelevät opetussisällöt ja täsmentävät arviointikriteerit.

Yhteiset opinnot on ilmaistu oppiaineina. Niissäkin tavoitteet on määritelty ammattitaitoa tukevana kiitettävän tasoisena osaamisena, keskeiset sisällöt ydintoimintoina ja arviointikriteerit tyydyttävän tasoisena osaamisena.

Opetushallitus päättää opetussuunnitelman perusteista, ja sillä on kokonaisvastuu niiden laadinnasta ja sisällöstä. Opetussuunnitelman perusteet -asiakirjaan on sisällytetty sekä peruskoulutuksena että näyttötutkintona suoritettavan koulutuksen perusteet.

Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet sisällysluettelon löydätte liitteestä 1. (Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet). Opetushallitus on laatinut tai laatimassa kullekin ammatilliselle perustutkinnolle tämän struktuurin mukaisia perusteita.

3.1 Vieras kieli ja toinen kotimainen kieli, ruotsi, opetussuunnitelman perusteissa

Ammatillisiin perustutkintoihin kuuluu pakollisina opintoina 2 opintoviikon laajuiset vieraan kielen sekä 1 opintoviikon laajuiset toisen kotimaisen kielen, ruotsin, opinnot. Äidinkieleltään ruotsinkieliset opiskelevat suomen kieltä pakollisena 2 opintoviikkoa. Tässä julkaisussa ei esitetä suomen kielen opintojen kuvauksia.

Perustutkintoon kuuluvan pakollisen vieraan kielen opintojen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja arviointi esitetään opetussuunnitelman perusteiden luvussa 3.1.3. Vastaavasti toisen kotimaisen kielen, ruotsin opintojen kuvaus esitetään luvussa 3.1.2.

Perusteissa ilmaistut *tavoitteet* kuvaavat *kiitettävän tason (K5) osaamista*, kun taas *arvioinnissa* on kuvattu *tyydyttävän tason osaaminen (T1)*. Seuraavassa kuvataan opetussuunnitelman perusteiden tekstit kokonaisuudessaan.

VIERAS KIELI

Ammatillisessa peruskoulutuksessa vieraan kielen opetussuunnitelman tavoitteet ja arviointi on eriytetty sen mukaan, onko opiskelijan valitsema kieli hänelle A- vai B-kieli. Valittu vieras kieli voi olla opiskelijalle aivan uusikin kieli, jolloin sovelletaan B-kielen tavoitteita ja arviointia. A- ja B-kielillä tarkoitetaan seuraavaa:

- A-kieli = peruskoulun 1.–6. vuosiluokilla (ent. ala-aste) alkava vieras kieli
- B-kieli = peruskoulun vuosiluokilta 7.–9. (ent. yläaste) alkava vieras kieli.

Ammatillisessa peruskoulutuksessa kielitaidon taitotaso on vieraassa A-kielessä sama kuin yleisen kielitutkinnon asteikolla 2–5 ja B-kielessä sama kuin asteikolla 1–3. Jos opiskelija on suorittanut yleisen kielitutkinnon vaaditulla tasolla, hänen on täydennettävä osaamistaan ammatillisen kielitaidon näytteillä.

Vieras kieli, A-kieli, 2 ov

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä taso

Opiskelijan tulee selviytyä arkielämän puhetilanteista ja osata kuvata tapahtumia, kokemuksiaan, toiveitaan ja pyrkimyksiään sekä kertoa maastaan ja kulttuuristaan. Hänen tulee ymmärtää keskeiset ajatukset tavanomaisesta normaali-tempoisesta puheesta ja henkilökohtaisista kirjeistä ja viesteistä sekä osata tarvittaessa pyytää tarkennuksia. Hänen on pystyttävä osallistumaan keskusteluun ja kirjoittamaan henkilökohtaisia kirjeitä ja viestejä aiheista, jotka ovat tuttuja ja henkilökohtaisesti kiinnostavia ja koskevat arkipäivän elämää, esimerkiksi perhettä, harrastuksia, matkustamista ja ajankohtaisia asioita.

▲ *Keskeinen sisältö on yksityishenkilönä toimiminen kansainvälisessä maailmassa.*

Opiskelijan tulee osata viestiä asiallisesti ja kohteliaasti oman alansa asiakaspalvelutilanteissa työntekijänä sekä kasvotusten että puhelimesta. Hänen tulee osata esitellä ko. tuotteita ja palveluita ja keskustella niistä asiakkaan kanssa muun muassa vastaamalla tuotteita ja palveluksia koskeviin tavallisiin kysymyksiin. Opiskelijan on osattava kertoa tutuissa tilanteissa työpaikastaan, työstään, työtehtävistä, materiaaleista ja työvälineistä vieraskieliselle työtoverille tai vierailijalle. Hänen tulee osata kertoa oman maan työpaikkakulttuuriin, myös työturvallisuuteen ja ympäristön huomioon ottamiseen, kuuluvista normeista ja tavoista sekä tuntea keskeiset kohdekielialueen vastaavat normit ja tavat. Hänen on ymmärrettävä työhön ja tuotteeseen liittyviä kirjallisia ja suullisia ohjeita, kuten telekopioita, sähköpostiviestejä ja mainoksia siten, että osaa toimia asianmukaisesti. Hänen tulee ymmärtää työstä ja tuotteesta annettua palautetta, soveltaa tietojaan ja taitojaan ja perustella tarvittavat ratkaisut ja korjaukset.

Opiskelijan on pystyttävä toimimaan kansainvälisissä työyhteisöissä, jolloin hänen on osattava kysymällä hankkia työhönsä liittyviä lisäohjeita ja osattava lukea ko. alan kirjallisuutta. Hänen tulee käyttää tarvittaessa apuneuvoja, myös uusinta teknologiaa. Hänen on osattava kirjoittaa työhönsä liittyviä yksinkertaisia, yhteisiä tekstejä, kuten tilauksia, ohjeita ja viestejä.

▲ *Keskeinen sisältö on työntekijänä toimiminen kansainvälisessä työyhteisössä.*

Arviointi, tyydyttävä (T1)

Opiskelijan on

- ymmärrettävä helpohkoja omaan elämään liittyviä suullisia ja kirjallisia viestejä ja osattava hakea aktiivisesti tietoa esimerkiksi ruokalistaista, aikatauluista ja esitteistä
- ymmärrettävä lyhyitä ja yksinkertaisia ko. alan työhön ja työturvallisuuteen liittyviä kirjallisia ja suullisia viestejä ja osattava toimia niiden mukaan
- osattava hakea tietoa vieraskielisistä esittelylehtisistä, ohjeistoista ja luetteloista
- osattava kertoa itsestään ja kuvailla elinolojaan ja ko. alan työtehtäviä
- osattava kirjoittaa tavanomaisia henkilökohtaisia viestejä ja täyttää ko. alan työhön liittyviä henkilötieto- ja muita lomakkeita.

Vieras kieli, B-kieli, 2 ov

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä taso

Opiskelijan tulee osata esittää yksinkertaisia kysymyksiä ja vastata niihin käsiteltäessä välitöntä konkreettista ympäristöä ja häntä itseään, kun puhukumppani puhuu hitaasti ja selkeästi. Hänen tulee osata pyytää tarvittaessa selvennystä. Hänen tulee osata viestiä suullisesti ja sanatonta viestintää käyttäen esimerkiksi esittäytyessään, tehdessään ostoksia ja hankkiessaan matkalippuja ja majoitusta. Hänen on ymmärrettävä yksinkertaisia sanontoja ja lauseita muun muassa ohjeista, mainoksista ja luetteloista, jotka liittyvät niin yksityis- kuin työelämänkin hyvin tuttuihin aiheisiin. Hänen tulee osata kirjoittaa lyhyitä, yksinkertaisia henkilökohtaisia viestejä, kuten kortteja, ja täyttää yksinkertaisia standardin mukaisia henkilötieto- ja työhön liittyviä lomakkeita. Hänen on osattava vastaanottaa työ-

hön liittyviä suullisia ja kirjallisia viestejä ja toimia tilanteen vaatimalla tavalla itsenäisesti tai toisten apua käyttäen.

▲ *Keskeinen sisältö on toimiminen yksityis- ja työelämän vuorovaikutus-tilanteissa.*

Arviointi, tyydyttävä (T1)

Opiskelijan on

- ymmärrettävä tuttuja sanoja ja ilmauksia, jotka koskevat häntä itseään ja välitöntä työympäristöä
- ymmärrettävä ilmauksia ja sanoja sekä yksinkertaisia lauseita esimerkiksi tuista ilmoituksista, luetteloista ja työohjeista
- pystyttävä muutamalla sanalla kertomaan itsestään ja työstään
- pystyttävä kirjoittamaan lyhyt yksinkertainen viesti, joka liittyy tavanomaisiin ko. alan työtehtäviin, sekä täyttämään henkilötietolomakkeita.

Toinen kotimainen kieli, ruotsi, 1 ov

Ammatillisessa peruskoulutuksessa kielitaidon taitotaso ruotsin kielessä on sama kuin yleisen kielitutkinnon asteikolla 1–3. Jos opiskelija on suorittanut yleisen kielitutkinnon vaaditulla tasolla, häneltä edellytetään lisäsuorituksia oman alan ammattikielessä.

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä taso

Opiskelijan on tunnettava ruotsin kielen ja kulttuurin merkitys monikulttuurisessa Suomessa ja osattava toimia asianmukaisesti pohjoismaisissa yhteyksissä.

Opiskelijan on selviydyttävä jokapäiväisistä elämään ja työhön liittyvistä puhe-tilanteista, vaikka ei itse pystyisikään ylläpitämään keskustelua. Hänen tulee osata toimia työhön liittyvien käskyjen, kieltojen ja kehotusten mukaan. Hänen on selviydyttävä tavanomaisimmista asiakaspalvelutilanteista sekä kasvotusten että puhelimesta ja osattava tarvittaessa pyytää tarkennusta tai pyrkiä palvelemaan asiakasta muiden kanssa yhteistyössä. Opiskelijan on osattava tulkita ko. alan keskeisiä tekstejä, kuten ruokalistoja, aikatauluja ja mainoksia sekä työhön liittyviä käyttö-, työ- ja turvaohjeita. Hänen on osattava hakea ammatissa tarvittavaa lisätietoa apuneuvoja käyttäen. Hänen tulee osata kirjoittaa lyhyitä, työhön liittyviä muistiinpanoja, ohjeita ja tilauslistoja.

▲ *Keskeinen sisältö on ko. alan työtehtävissä ja pohjoismaisissa yhteyksissä toimiminen.*

Arviointi, tyydyttävä (T1)

Opiskelijan on

- ymmärrettävä tavanomaisia ja yksinkertaisia omaan elämään liittyviä suullisia ja kirjallisia sanoja ja ilmauksia, jotka käsittelevät häntä itseään ja lähiympäristöä

- ymmärrettävä lyhyiden ja yksinkertaisten omaan työhön ja työturvallisuuteen liittyvien kirjallisten ja suullisten viestien keskeinen sisältö ja osattava toimia sen mukaan
- osattava muutamalla sanalla vastata kysymyksiin, jotka liittyvät omiin keskeisiin työtehtäviin
- osattava täyttää tavallisimpia standardin mukaisia lomakkeita.

3.2 Yleiseurooppalainen viitekehys tavoitteiden, keskeisten sisältöjen ja arvioinnin lähtökohtana

Opetussuunnitelman perusteita kielten osalta valmistellut työryhmä hyödynsi omassa työssään kielenopetuksen ja oppimisen yleiseurooppalaiseen *Viitekehukseen* (Common European Framework) sisältyvää ajattelua. Viitekehys on Euroopan neuvoston toimeksiannosta tehty kokonaisvaltainen kuvausjärjestelmä kielitaidosta, sen teoreettisista perusteluista ja osaamisen arvioinnista tasokuvauksineen. Viitekehys pyrkii olemaan kattava, selkeä, sisäisesti johdonmukainen sekä avoin ja joustava. Se myös suosittelee, että kaikkien opetusprosessiin osallistuvien suunnitelmat olisivat tällaisia.

Viitekehysten avulla pyritään löytämään yhteisiä suuntaviivoja koko Euroopan kielenopetukselle ja toisaalta myös keinoja, joiden avulla pystyttäisiin hahmottamaan, millä osa-alueilla ja millä tasolla opiskelijan tai työnhakijan kielitaito ja kommunikaatiotaito ovat. Kielitaidon arvioinnin tueksi ja kielitaidon osoittamiseksi on eri puolilla Eurooppaa kehitelty kielisalkkua / portfolioa. Suomessa kokeilua johtaa Tampereen yliopiston opettajankoulutuslaitoksella professori Viljo Kohonen.

Eurooppalaisen Viitekehysten mukaan kielitaito nähdään kommunikatiivisena ja se liitetään erilaisiin kielenkäytön konteksteihin ja aihepiireihin. Opetussuunnitelman perusteissa esitettyjen tavoitteiden ja arviointikriteereiden laatimisen lähtökohtana ovat olleet erilaiset työ- ja vapaa-ajan kielenkäyttötilanteet.

OPPILAITOKSEN OPETUSSUUNNITELMA OPETTAJAN TYÖVÄLINEENÄ

Koulutuspoliittinen tahto muuntuu arkipäivän toiminnaksi oppilaitoksen omassa opetussuunnitelmassa. Lain 630/98 14 §:n mukaan koulutuksen järjestäjän tulee hyväksyä koulutusta varten opetussuunnitelma, jonka tulee perustua opetussuunnitelman perusteisiin.

Oppilaitoksen opetussuunnitelman työstäminen ja kehittäminen on jatkuva prosessi, jonka onnistuminen riippuu koko oppilaitosyhteisön osallistumisesta työskentelyyn.

Opetussuunnitelmassa on tarkennettu opetussuunnitelman perusteissa määrättyjen opintojen tavoitteet, sisällöt ja arviointi. Se sisältää myös oppilaitoksen laatimat valinnaiset ja vapaasti valittavat opinnot (Hätönen 2000, 16). Se tulee hyväksyä erikseen suomen-, ruotsin- ja saamenkieliseen opetukseen sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaan opetukseen.

Opetussuunnitelma on laadittava siten, että se mahdollistaa opiskelijoiden yksilölliset valinnat. Jotta yksilöllinen valinnaisuus toteutuu, oppilaitoksen opetussuunnitelmassa tulee päättää henkilökohtaisten opiskelusuunnitelmien laadintaperiaatteet.

Oppilaitoksen opetussuunnitelmassa on huolehdittava siitä, että opiskelijalla on oikeus saada riittävästi opetusta ja tarvitsemaansa ohjausta koulutuksen järjestämisestä riippumatta oppilaitoksen jokaisena työviikon päivänä. Opiskelijan on saatava oppilaitoksen taholta riittävästi ohjausta ja tukea myös työssäoppimisen aikana ja erityisesti sen alussa.

Oppilaitoksen on vastattava myös opiskelijan itsenäisten opintojen etenemisestä siten, että opiskelutehtävät suunnitellaan, opiskelijoiden työskentelyä ohjataan ja tavoitteiden saavuttamista arvioidaan. Itsenäistä opiskelua tulee seurata ja tarvittaessa tulee antaa tukiopetusta. Lähiopetuksen ja opettajan ohjauksen tulee olla keskeistä opintojen alkuvaiheessa. Kun opiskelijan itseohjautuvuus kehittyy opintojen edetessä, tulee itsenäisen opiskelun määrää ja opiskelijan vastuuta työ- ja opiskelutehtävistä vähitellen lisätä, jolloin opettajan tehtävä painottuu suunnitteluun, seurantaan ja arviointiin. Opintojen laajuus ja tavoitteet on määritelty siten, että ne edellyttävät opiskelijalta 40 tunnin työpanosta viikossa. Oppilaitoksen on huolehdittava siitä, että tavoitteet saavutetaan.

4.1 Oppilaitoksessa laadittavat opinnot

Oppilaitoksissa laaditaan tavoitteet ja sisällöt ja arviointikriteerit niille opinnoille, joita ei ole valmiina ops-perusteissa.

Oppilaitos laatii tavoitteet (K5), sisällöt ja arvioinnin (T1–H4)

- yhteisten opintojen pakollisten opintojen valinnaisiin lisäopintoihin (4 ov)
- niihin ammatillisiin opintoihin sisältyviin muihin valinnaisiin opintoihin (10 ov tai 20 ov), joille ei ole määritelty tavoitteita ja sisältöjä ops-perusteissa
- vapaasti valittaviin opintoihin
- mukautettuihin opintoihin.

Erityisopetusta varten laaditaan tarvittaessa tutkintokohtainen opetussuunnitelma mukautetuille tavoitteille. Niiden tavoitteet kirjoitetaan K5-tasolle. Mukautetut K5-tason tavoitteet ovat alemmat kuin opetussuunnitelman perusteissa määritelty T1-taso.

Opetussuunnitelman perusteissa on esitetty ne opinnot ja arviointi, jotka oppilaitoksessa tarkennetaan tai laaditaan tutkintokohtaisessa osassa (taulukko 1).

Taulukko 1. Tutkintokohtaisessa osassa tarkennettavat tai laadittavat opinnot ja arviointi.

OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

YHTEISET OPINNOT 20 OV

määritelty tavoitteet (K5), keskeiset sisällöt ja arviointi (T1) muille opinnoille paitsi ”pakollisten opintojen valinnaiset lisäopinnot”

AMMATILLISET OPINNOT 90 OV

määritelty tavoitteet (K5), keskeiset sisällöt ja arviointikriteerit (T1) muille opinnoille paitsi niille ”muille valinnaisille opinnoille”, joiden osalta on määritelty vain, millaisia opinnot voivat olla

VAPAASTI VALITTAVAT OPINNOT 10 OV

määritelty, millaisia opinnot voivat olla

OPETUSSUUNNITELMA

YHTEISET OPINNOT 20 OV

- tarkennetaan tavoitteet ja sisällöt sekä arviointi T1
- laaditaan arviointikriteerit T2, H3, H4
- laaditaan ”pakollisten opintojen valinnaisten lisäopintojen” (4 ov) tavoitteet K5 ja arviointikriteerit T1–H4

AMMATILLISET OPINNOT 90 OV

- tarkennetaan tavoitteet ja sisällöt sekä arviointi T1
- laaditaan arviointikriteerit T2, H3 ja H4
- päätetään muiden valinnaisten opintojen tarjonta ja laaditaan tavoitteet ja sisällöt K5-tasolle ja arviointikriteerit T1–H4 niille opinnoille, joita ei ole valmiina ops-perusteissa

VAPAASTI VALITTAVAT OPINNOT 10 OV

- päätetään, millaisia opintoja tarjotaan laaditaan tavoitteet ja sisällöt K5-tasolle ja niille arviointikriteerit T1–H4

5

HENKILÖKOHTAISEN OPISKELUSUUNNITELMAN LAADINTA

Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (HOPS) tehdään opetussuunnitelman ja opiskelijoiden valintojen perusteella. Oppilaitoksen opetussuunnitelmassa tulee määrittellä henkilökohtaisten opiskelusuunnitelmien laadintaperiaatteet, jotta yksilöllinen valinnaisuus toteutuu. Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että henkilökohtaisten opiskelusuunnitelmien laadinnassa on käytettävissä riittävä osaaminen ja voimavarat.

HOPS on opiskeluun sitoutumisen väline ja auttaa oppimisprosessissa. Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma on paitsi selvitys hyväksilukemisesta ja korvaavuuksista, myös opiskelijan kehityssuunnitelma, joka tukee urasuunnittelua ja itsearviointia. Siinä määritellään oppimisen tavoitteet, parhaat keinot ja ajoitus tavoitteiden saavuttamiseksi sekä opintojen arviointi. HOPS laaditaan opettajan tai opettajien ja opiskelijan yhteistyönä.

Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laatiminen on myös oppimisprosessi, joka tukee opiskelijan itseohjautuvuuden kasvua ja kehitystä. Kaikille aloille yhteiseen ydinosaamiseen kuuluvat oppimistaidot vahvistuvat huolellisella ohjauksella suunnitelman laadintaan ja sen toteutumisen seurantaan. Henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa voidaan pitää myös eräänlaisena opiskelijan ja palvelun antajan välisenä työsopimuksena, joka parhaimmillaan myös motivoi opiskelijaa ja auttaa oppimistavoitteiden saavuttamisessa.

6

JATKO-OPINTOMAHDOLLISUUDET

Kolmevuotisen perustutkinnon suorittaneella on yleinen jatko-opintokelpoisuus, jonka mukaan hän on kelpoinen pyrkimään ammattikorkeakouluihin ja yliopisto-opintoihin. Tämä asettaa suuria osaamishaasteita myös kielitaidolle. Monet ammattikorkeakoulut ovat jo nyt havainneet, että osalla ammatillisen peruskoulutuksen suorittaneista opiskelijoista kielitaito on riittämätön jatko-opintoihin. Opiskelijat ovat useimmiten suorittaneet kielten lisäopintoja koulutuksensa alkuvaiheessa. Täydentävien opintojen suorittamiseksi ei eri ammattikorkeakouluilla ole käytössä yhtenäisiä käytäntöjä, mutta erilaisia malleja kehitellään alueellisesti.

Ammattikorkeakouluissa opiskelija voi suorittaa ammattikorkeakoulututkinnon luonnonvara-alalla, tekniikan ja liikenteen alalla, hallinnon ja kaupan alalla, matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla, sosiaali- ja terveysalalla, kulttuurialalla sekä humanistisella ja opetusalalla. Koulutuksen pituus vaihtelee 140 opintoviikosta 180 opintoviikkoon. Tavallisin koulutus pituus on kuitenkin 160 ov. Koulutusnimikkeet vaihtelevat koulutusaloittain.

Yliopistossa opiskelija voi suorittaa alemman (kandidaatti) 120 ov:n korkeakoulututkinnon tai ylemmän (maisteri) korkeakoulututkinnon 160 ov. (Asetus ammatillisesta koulutuksesta 811/98, Yliopistoasetus 115/98, Laki ammattikorkeakouluopinnoista 255/95, OPM:n määräys kelpoisuudesta ammattikorkeakouluopintoihin 30.12.1998, dnro 18/011/98).

KIELTENOPETUKSEN TARVE JA MÄÄRÄ SEKÄ SEN PAKOLLISUUS JA VALINNAISUUS

Euroopan kulttuuri- ja yleissopimukseen sitoutuneissa 47 valtiossa on 40 kansallista kieltä. Koko Euroopassa arvioidaan olevan noin 225 alkuperäiskieltä. Viisi eniten puhuttua kieltä syntyperäisten puhujien määrän mukaan ovat venäjä, saksa, englantia, ranska ja italia. Useimmissa Euroopan maissa käytetään kuitenkin yleisesti useampia kieliä.

Luvuissa 7–11 esitetyt tulokset ammatillisen koulutuksen kieltenopetuksen kehittämistarpeista perustuvat Prolang-projektissa saatuihin työelämän kielitaitovaatimuksia koskeneisiin tuloksiin sekä Opetushallituksessa tehtyyn kansalliseen arviointiin ammatillisten oppilaitosten kieltenopetuksen nykytilasta ja kehittämistarpeista.

Monipuolisen ja syvällisen kielitaidon tarve korostuu tulevaisuudessa niin työelämässä, jatko- opinnoissa kuin vapaa-aikanakin. Raporteissa esitettyjen tulosten mukaan kielten opiskelua pitävät tarpeellisena sekä työelämän edustajat, ammatillisen koulutuksen opettajat että opiskelijat. Eroja mielipiteissä eri kielten taitotarpeesta esiintyy opettajien ja opiskelijoiden, työnantajien ja työntekijöiden välillä. Eri kielten tarvejärjestys on kaikkien näiden ryhmien mukaan sama siten, että englannin kieli nähdään kaikkein tarpeellisimpana, toiseksi ruotsin kieli, sitten saksan kieli ja seuraavaksi ranska ja venäjä lähes yhtä tärkeinä. Muiden kielten tarve koetaan vähäisemmäksi.

Suomessa Prolang-tutkimukseen osallistuneiden eri yritysten henkilöstöstä 74 % ilmoitti tarvitsevänsä työssään kahta tai useampaa vierasta kieltä, joka viides sanoi tulevansa toimeen yhdellä vieraalla kielellä ja vain 4 % katsoi, ettei tarvinnut vieraita kieliä työssään. Noin joka kymmenes vastannut kertoi tarvitsevänsä vähintään neljän muun kuin äidinkieltensä taitoja. Työntekijät, joita tutkimuksessa oli 197, edustivat teknillisissä ja kaupallisissa tehtävissä toimivia henkilöitä. Vastanneista kolmasosalla oli ammattikorkeakoulutasoa, aikaisempaa opistotasoa vastaava tutkinto, ammatillisen perustutkinnon suorittaneita oli joka neljäs, ja 11 % vastanneista oli suorittanut jonkin muun koulutuksen.

Kansainvälistyminen näkyy kaikkien kielten tarpeen lisääntymisenä teollisuudessa ja myös muilla aloilla. Prolang-tutkimuksen mukaan eniten kasvaa englannin, sitten saksan, venäjän ja ranskan tarve. Ruotsin tarpeen arvellaan tulevaisuudessa useimmissa yrityksissä pysyvän samana tai hieman laskevan. Ruotsin kieli koetaan edelleenkin toiseksi tärkeimmäksi kieleksi englannin jälkeen. Yritysten henkilöstöpäälliköt näkivät työntekijöitä useammin muidenkin kielten kuin englannin tai ruotsin kielen taidon tarpeen lisääntyvän lähivuosina.

Valtakunnallisen arvioinnin tulosten mukaan kielitaidon tarpeessa esiintyi eri tutkintojen ja eri kielten välillä tilastollisesti erittäin merkitseviä eroja. Kaikkien kielten tarve korostui erityisesti hallinnon ja kaupan alan sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousalan tutkinnoissa. Sosiaali- ja terveystieteillä koettiin tarpeellisena hallita vähintäänkin englantia ja ruotsia, saksan kielen tarve korostui tekniikan ja liikenteen alan tutkinnoissa. Työnantajien ja työntekijöiden mielipiteet eri kielten tarpeesta vaihtelivat yrityksen toimialan ja asiakaskunnan kielitaitovaatimusten mukaan.

Yhteenvetona voisin todeta, että ammatillisessa peruskoulutuksessa kieltenopintojen laajuudessa, pakollisuudessa ja valinnaisuudessa tulisi ottaa huomioon se, että kaikki opiskelijat eivät tulevaisuudessakaan motivoitu kielten opiskelusta eivätkä tarvitse tai ainakaan koe tarvitsevansa kielitaitoa työssään tai myöhemmin elämässään. Erityisesti arvioinnissa tuli esiin kritiikkiä pakollista ruotsin kieltä kohtaan. Toisaalta ruotsin kielen laajuutta pidettiin niin vähäisenä, etteivät pakolliset opinnot riitä nostamaan jo lähtökohdiltaan vaatimatonta kielitaitoa.

Opiskelijoiden motivoituminen kieltenopiskeluun on tulevaisuudessa entistä tärkeämpää. Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden kielitaidon kehittämisestä voitaisiin velvoittaa opiskelijoiden itsensä ja opettajien lisäksi vastaamaan yhä useammat tahot. Esimerkiksi koulutuksen järjestäjät voitaisiin velvoittaa huolehtimaan siitä, että vieraiden kielten oppiminen integroituu osaksi ammattitaitoa myös työssäoppimisjaksojen aikana ja uusien, vuosina 1999–2001 käyttöön otettavien valtakunnallisten opetussuunnitelman perusteiden yhteydessä.

8 KANSAINVÄLISTYMINEN

Toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa opiskelevat nuoret eivät hakeudu kovinkaan aktiivisesti ulkomaille opiskelemaan. Sen sijaan tutkinnon suorittamisen jälkeen halukkuus työskennellä ulkomailla on jo selvästi suurempi. On huomattava, että oppilaitosmuodoittaiset erot halukkuudessa opiskella ja työskennellä ulkomailla ovat suuria. Oppilaitokset osallistuvat melko aktiivisesti kansainvälisiin yhteistyöprojekteihin, mutta aktiivisuus ei jakaudu tasaisesti eri oppilaitosten välillä eikä myöskään oppilaitosten sisällä eri henkilöstöryhmille.

Opiskelijoiden kansainvälistymiseen voitaneen parhaiten vaikuttaa kieltenopetuksella ja asennekasvatuksella sekä sillä, että lisätään opiskelijavaihtoa ja mahdollisuuksia harjoitteluun ulkomailla niin tutkinnon suorittamisen aikana kuin sen jälkeenkin.

Kysyttäessä työnantajapuolen näkemyksiä siitä, millä tavoin osoitettua kielitaitoa he pitävät parhaimpana, piti 68 % kaikkein parhaimpana osoituksena todistusta opiskelusta tai työskentelystä ulkomailla. Myös haastattelut ja työnantajan organisoimat testit mainittiin lähes yhtä usein kolmen parhaan joukossa kielitaidon osoittamiskeinoina. Vain 20 % työnantajista mainitsi todistusarvosanan yhtenä kolmesta parhaana pitämästään tavasta osoittaa kielitaitoa.

Teknisissä ja kaupallisissa työtehtävissä yleisiä kielenkäyttötilanteita ovat rutiinipuhelut ja asiakaskontaktit, kuten messut, asiakaspalvelu ja sosiaaliset tilanteet. Tärkeitä ovat myös sähköpostien, faksien ja lyhyiden viestien kirjoittaminen sekä käsikirjojen, ohjeiden ja tuotekuvausten lukeminen.

Kaikki teollisuuden henkilöstöryhmät sanovat tarvitsevänsä vieraita kieliä keskimäärin enemmän suulliseen kanssakäymiseen kuin lukemiseen tai kirjoittamiseen. Suullista viestintää tarvitaan eniten kaupallisissa, teknisissä ja sihteerintehtävissä, kirjallista viestintää kaupallisissa ja johtotehtävissä. Tekninen henkilöstö tarvitsee eniten vieraita kieliä lukemiseen.

Valtakunnallisen arvioinnin tulosten mukaan myös ammattiin opiskelevien nuorten mielipiteet ovat hyvin samansuuntaisia kuin työelämässä jo työskentelevien. Opiskelijat kokevat, että harjoituksia “todellisen elämän” suullista viestintää vaativiin työtilanteisiin on aivan liian vähän. Erityisesti spontaania ilmaisua vaativat tilanteet, vaikka kielenkäyttötilanteina varsin vaatimattomatkin, tuottavat vaikeuksia, ja niihin toivottiin lisää harjoituksia.

Tulosten mukaan vieraalla kielellä selviäminen on helpointa tavallisissa arkielämän tilanteissa. Sellaisia tilanteita ovat esittäytyminen, small talk -tilanteet tai asiakkaan kohtaaminen henkilökohtaisesti. Sen sijaan asiakaskontakti puhelimessa koetaan jo huomattavasti vaativammaksi ja erityisesti opiskelijat kokevat, ettei kielitaito riitä. Sekä työntekijöiden että opiskelijoiden mielestä vaikeimmat kielenkäyttötilanteet ovat kokoukset, neuvottelut, asiakaskontaktit ja esitysten pitäminen. Muita vaativia tilanteita ovat keskustelut toimituksista, asennuksista ja kunnossapidosta, vierailut sekä haastattelu- ja tulkintatilanteet. Kun tavallisiksi kielenkäyttötilanteiksi arvioidut ovat useimmiten kahden henkilön välisiä, vaativissa tilanteissa henkilöitä on mukana useampia. Niissä ryhmä neuvottelee ryhmän kanssa tai yksilö neuvottelee ryhmän kanssa.

Erilaisissa kielenkäyttötilanteissa kielitaidon puutteet ovat vain osa ongelmaa. Muut syyt liittyvät kokonaisviestinnän onnistumiseen. Vastapuolen puheen korostus tai toimintatapa voi olla outo, ja kulttuuritausta vaikeuttaa ymmärtämistä. Tutkimukseen osallistuneiden työntekijöiden mukaan tärkeintä on, että osapuolet ymmärtävät toisiaan huolimatta korostuksesta, kielestä tai kulttuuritaustasta.

Useimmat kielenkäyttötilanteet eivät jakaannu kuullun ymmärtämiseen, puhumiseen, lukemiseen ja kirjoittamiseen. Erilaiset osataidot ovat läsnä samassa tilanteessa vuorotellen ja eri tavoin painottuneina. Siksi on tärkeää, että kieltenopetus jäljittelee niitä monitahoisia tilanteita, joita työelämässä tarvitaan.

Työelämässä tarvittavan kielitaidon merkitys korostuu tulevaisuudessa. Tämän tulee ilmetä myös ammatti-identiteetissä, jota opiskelijalle välitetään koulutuksen aikana. Kieltenopetuksen pedagogisilla käytännöillä voidaan lisätä opiskelijoiden motivoitumista kielten opiskeluun ja parantaa oppimistuloksia sekä muutoinkin edistää tavoitteiden saavuttamista.

Arviointitulosten mukaan kieltenopetus järjestetään pääosin erillisinä kursseina ja kieltenopetuksen integrointi ammatillisiin opintokokonaisuuksiin on vähäistä. Kielten opetusmenetelmät ovat opiskelijoiden mielestä melko yksipuolisia. Opettajat eivät omasta mielestään luennoi paljon eivätkä opeta tietokoneavusteisesti. Opettajat käyttävät aktiivisia menetelmiä, kuten parityöskentelyä, mutta opiskelijoiden mielestä suullisia harjoituksia ja luonnollisia kielenkäyttötilanteita on opetuksessa liian vähän.

Tutkimustulosten mukaan vieraalla kielellä opettaminen tukee kielten opiskelua (esim. Marsh 1999). Ammatillisia kokonaisuuksia opetetaan vieraalla kielellä vielä melko vähän, joskin ne ovat lisääntymässä myös toisella asteella. Vieraalla kielellä opettaminen tukisi omalta osaltaan kielten oppimista ja ammatillisten opintokokonaisuuksien ja kieltenopetuksen integraatiota.

Opiskelijoiden arviot kieltenopetuksesta ja opiskelusta eivät ole kovin hyviä. Opiskelijat arvioivat positiivisimmin englannin kielen opetusta, kun taas negatiivisimmat arviot tulivat ruotsinkielisiltä opiskelijoilta, joiden mielestä suomen kielen opetuksen laatutaso on heikko. Vakavimmat puutteet liittyvät opiskelijoiden suuriin osaamiseroihin, vanhentuneeseen oppimateriaaliin ja opetuskäytäntöön, suullisen kielitaidon harjoittelun vähäisyyteen, kieliopintojen ”irralisuuteen” ja joidenkin opiskelijoiden heikkoon opiskelumotivaatioon.

Opinnoista vapauttamisen perusteissa esiintyy suuria eroja eri oppilaitosten välillä. Ongelmallista on ruotsin kielen opintojen järjestäminen niille opiskelijoille, jotka on vapautettu ruotsin opinnoista peruskoulussa, vaikka he eivät kuuluukaan mihinkään erityisryhmään. Opetuksen eriyttämisessä näyttää olevan paljon puutteita.

Kielten oppimistulosten arvioinnissa opettajat pääasiallisesti kirjallisia kokeita, vaikka monipuolisia arviointimenetelmiä korostetaankin. Osaamisen kriteereistä ollaan varsin erimielisiä, mistä seuraa, että arvosanoja tutkintotodistuksiin annetaan eri perustein. Tämä vähentää tutkintotodistusten uskottavuutta työelämässä ja jatko-opiskelupaikoissa.

Yhteenvedona voi todeta, että ammatillisen koulutuksen kieltenopetuksessa on tarvetta kehittää suullisen kielitaidon arviointimenetelmiä, manuaaleja, salkkuarviointia ja työssä opitun kielitaidon arviointia. Myös vieraskielisen opetuksen ja opiskelun soveltamista ammatilliseen koulutukseen sopivin tavoin olisi mahdollista tehostaa ja siten entisestään parantaa kieltenopetuksen työelämälähtöisyyttä.

VAHVUUDET JA HEIKKOUEDET KIELITAIDOSSA JA KIELTENOPETUKSESSA

Kansallisen arvioinnin tulosten mukaan toisen asteen ammatillisista oppilaitoksista valmistuvien kielitaidossa on eroja, vaikka englannin kielen taitotaso oli tavoitteiden mukainen yleisen kielitutkinnon testillä (YKI) mitattuna. Ruotsin kielen ja suomen kielen oppimistulokset ovat opiskelijoiden itsensä ja myös opettajien arvioiden mukaan selvästi huonommat kuin englannin kielessä. Muiden kielten taito arvioitiin varsin vaatimattomaksi.

Ammatillisen kieltenopetuksen *vahvuuksina* työntekijät näkevät ammattiterminologian opettamisen, ja samaa mieltä ovat myös oppilaitoksista valmistumassa olevat toisen asteen opiskelijat. Tältä osin ammatillinen kieltenopetus valmentaa kohtalaisen hyvin työelämään. Kielitaitonsa vahvuuksina opiskelijat pitivät ammattiin liittyvien ohjeiden ja sanaston ymmärtämistä ja tavallisista arkipäivän puhetilanteista selviämistä. Prolang-tutkimuksen mukaan työntekijät pitivät vahvimpina puolinaan lukemista, kuullun ymmärtämistä sekä ammattisanaston hallintaa.

Heikkouksina mainittiin suullisen kielitaidon puutteet ja selviytyminen vaativissa kielenkäyttötilanteissa. Heikkoutena voidaan todeta kaikkien aineistojen pohjalta myös puutteet vieraiden kulttuurien ymmärtämisen taidoissa. Lisäksi erityisesti työnantajat, mutta myös ammatillisissa oppilaitoksissa opettavat kieltenopettajat näkevät kielitaidon kapeana siten, että osataan liian harvoja kieliä.

Kieltenopetuksen heikkouksista ovat työelämässä jo toimivat hankilöt ja opiskelijat samaa mieltä: suullisen kielitaidon harjoittelu jää liian vähäiseksi. Lisäksi suurin osa kieltenopettajista ja noin joka kolmas opiskelija on sitä mieltä, että kielten osuus koulutuksessa on liian vähäinen. Opiskelijoiden mielipiteet vaihtelevat erittäin paljon sen mukaan, minkä kielen tarpeellisuutta he arvioivat sekä mitä tutkintoa he suorittavat.

Ammattiin kasvaminen on monimuotoinen ja kokonaisvaltainen prosessi, jota voidaan tukea eri *opettajien yhteissuunnittelulla ja yhteistyön lisäämisellä* useaan suuntaan. Oppilaitoksissa on saatu hyviä kokemuksia erilaisista projekteista, jotka on toteutettu yli oppiainerajojen ja tuntikiintiöiden. Projekteissa voidaan erinomaisesti käyttää hyödyksi myös uutta teknologiaa ja verkko-opetusta. Oppimisympäristöt ja opettajien työolosuhteet tulisi järjestää sellaisiksi, että projektityö mahdollistuu. Tällöin opiskelijat saavat ja joutuvat ottamaan vastuuta omien kieltenopintojensa toteuttamistavoista ja omasta oppimisestaan ja se taas tukisi erinomaisella tavalla kielitaidon kehittymistä työelämän ja kansalaisena toimimisen vaatimusten mukaiseksi.

LÄHTEET

- Huhta, M. (1999) *Language/Communication Skills in Industry and Business* -report for Prolang/Finland. Opetushallitus. Hakapaino Oy. Helsinki.
- Huttunen, I. (1997) *Kimmoke. Kielten opetuksen ja oppimisen yleiseurooppalainen viitekehys*
- Opettajan opas. Opetushallitus. Moniste 27 / 1997.
- Hätönen, H. (2000) *Eläköön opetussuunnitelma*. Opas ammatillisille oppilaitoksille. Opetushallitus. Oy Edita Ab. Helsinki.
- Kaikkonen, P. – Kohonen, V. (toim.) (1998) *Kokemuksellisen kielenopetuksen jäljillä*. Tampereen yliopiston opettajankoulutuksen julkaisuja A 14/1998. Tampereen yliopisto. Jäljennepalvelu. Tampere.
- Koli, H. – Nurmijoki, M. – Romppanen, B. (2000) *Tiedosta toiminnaksi!* Konsultointi oppivassa organisaatiossa. Helsingin yliopiston Tutkimus- ja koulutuskeskus Palmenia. Oppimateriaaleja 88. Yliopistopaino. Helsinki.
- Liiketalouden perustutkinto 2000*. Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet. Opetushallitus. Hakapaino Oy. Helsinki.
- Marsh, D. – Lange, G. (eds.) (1999) *Implementing Content and Language Integrated Learning*. A Research-driven TIE-CLIL Foundation Course Reader. Jyväskylän yliopistopaino. Jyväskylä.
- Prolang -tutkimus kartoitti työelämän kielitaitotarpeita*. Tiedote tiedotusvälineille 18.2.1999. Opetushallitus.
- PROLANG*, Components for the Development of a European System of Recognition and/or Validation of Language Acquisitions in Work Contexts. Academie de Strasbourg. 2000.
- Sartoneva, P. (toim.) (1998) *Vieraiden kielten osaaminen Suomessa – aikuisten kielitaidon arviointi*. Arviointi 6/1998. Opetushallitus. Yliopistopaino. Helsinki.
- Viitekehys 1998*. Vieraat kielet: oppiminen, opettaminen, arviointi. Yleiseurooppalainen viitekehys, luonnos 2. Suomentaneet I. Huttunen & J. Huttunen. Oulu: Oulun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunnan opetusmonisteita ja selosteita 76.
- Väyrynen, P. & al. (1998) *Kieliäkö ammatissa?* Ammatillisten oppilaitosten kielenopetuksen nykytila ja kehittämistarpeet. Arviointi 8/1998. Opetushallitus. Yliopistopaino. Helsinki.
- Väyrynen, P. (2000) *Äidinkielen oppimistulokset ammatillisessa peruskoulutuksessa*. Oppimistulosten arviointi 6/2000. Opetushallitus. Oy Edita Ab. Helsinki.

LIITE 1

I OSA OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

- 1 Ammatillisen koulutuksen tehtävät ja tavoitteet
 - 1.1 Ammatillinen peruskoulutus ja sen tarkoitus
 - 1.2 Yhteiset painotukset ja kaikille yhteinen ydinsaaminen
 - 1.2.1 Ko. perustutkinnon ja koulutusohjelmien tavoitteet
- 2 Ko. perustutkinnon ja opintojen muodostuminen
 - 2.1 Ko. perustutkinnon muodostuminen
 - 2.2 Opintojen muodostuminen

Luku 2. Opintojen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja arviointikriteerit

- 1 § Yhteisten opintojen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja arviointi

PAKOLLISET OPINNOT

- 1 Äidinkieli
 - 1.1 Äidinkieli, suomi
 - 1.2 Äidinkieli, ruotsi
 - 1.3 Äidinkieli, saame
 - 1.4 Äidinkielen ja suomen kielen opinnot vieraskielisillä opiskelijoilla
 - 1.4.1 Vieraskielisten opiskelijoiden oma äidinkieli
 - 1.4.2 Suomi toisena kielenä vieraskielisillä opiskelijoilla
- 2 Toinen kotimainen kieli
 - 2.1 Toinen kotimainen kieli, ruotsi
 - 2.2 Toinen kotimainen kieli, suomi
- 3 Vieras kieli
 - 3.1 Vieras kieli, A-kieli
 - 3.2 Vieras kieli, B2 tai B3
- 4 Matematiikka
- 5 Fysiikka ja kemia
- 6 Yhteiskunta-, yritys- ja työelämä-tieto
- 7 Liikunta ja terveystieto
- 8 Taide ja kulttuuri

VALINNAISET OPINNOT

- 9 Ympäristötieto
 - 10 Tieto- ja viestintäteknikka
 - 11 Etiikka
 - 12 Kulttuurien tuntemus
 - 13 Psykologia
 - 14 Yritystoiminta
- 2 § Ammatillisten opintojen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja arviointi
Tutkinnon yhteiset ammatilliset opinnot
(tässä esimerkkinä LIIKETALOUDEN PERUSTUTKINTO)
- 1 Liiketalous ja hallinto 40 ov
Koulutusohjelmittain eriytyvät ammatilliset opinnot
 - 2 Asiakassuhdemarkkinointi 20 ov
 - 3 Markkinointiviestintä 10 ov
 - 4 Markkinoinnin suunnittelu 10 ov
 - 5 Informaatio- ja kirjastoalan palvelutoiminta 15 ov
 - 6 Aineiston hankinta ja tiedontallennus 15 ov

- 7 Tiedonhankinta ja tietopalvelu 10 ov
- 8 Taloushallinto 25 ov
- 9 Kannattavuus ja varainhankinta 15 ov
- 10 Yrityksen tiedonkäsittely 15 ov
- 11 Toimistopalvelut ja ohjelmiston käytön tuki 25 ov
- 12 Ammatillisiin opintoihin sisältyvät vapaasti valittavat opinnot 10 ov
- 3 § Vapaasti valittavien opintojen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja arviointi
- 4 § Opinto-ohjauksen tavoitteet

Luku 4. Opiskelijan arviointi

- 1§ Arvioinnin tehtävät ja toteuttaminen
- 2§ Arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit
- 3§ Arvosana-asteikko ja arvosanojen muuntaminen
- 4§ Näytöt
- 5§ Todistukset
- 6§ Arviointi erityisopetuksessa
- 7§ Maahanmuuttajien arviointi

Luku 5. Muut määräykset

- 1§ Opinto-ohjauksen järjestäminen
- 2§ Työssäoppiminen
- 3§ Ammatillinen erityisopetuksen toteuttaminen
- 4§ Maahanmuuttajien ja eri kieli- ja kulttuuriryhmien opetusjärjestelyt
- 5§ Oppisopimuskoulutus

Luku 6. Oppilaitoksen opetussuunnitelma

II OSA NÄYTTÖTUTKINNON PERUSTEET

Luku 1. Näyttötutkintojen tehtävät ja tavoitteet

- 1§ Näyttötutkinnot
- 2§ Näyttötutkintoihin valmistava koulutus
- 3§ Ammattitaidon osoittamistapojen ja tutkintosuoritusten arvioinnin yleiset perusteet

Luku 2. Liiketalouden perustutkinnon muodostuminen

- 1§ Tutkinnon osat

Luku 3. Liiketalouden perustutkinnossa vaadittava ammattitaito ja arvioinnin perusteet

- 1 § Ammattitaitovaatimukset

LIITEOSA

- 1 Perusteiden laadintaa ohjaavat periaatteet
- 2 Yhteiset painotukset ja kaikille yhteinen ydinosaaminen
- 3 Alan kuvaus ja arvoperusta
- 4 Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma
- 5 Jatko-opintomahdollisuudet

Kieltenopetus ammatillisella toisella asteella

Leena Hämäläinen
Tampereen ammattiopisto

1 JOHDANTO

Kielitaidon merkitystä nykypäivänä ei kiistä kukaan. Keskustelua syntyykin vain siitä, minkä kielen/kielten taitoa ja kuinka laajaa ja syvää taitoa tämän päivän ja etenkin tulevaisuuden työntekijöiltä edellytetään. Vaatimuksia asettavat niin suomalainen kansainvälistyvä työyhteisö, valtakunnallinen koulutus- ja rahoituspolitiikka kuin koulutuksen järjestäjät ja tietenkin koulutukseen osallistujat. Myös Suomen rajojen ulkopuolelta esitetään tavoitteita, tosin suosituksina.

Ammatillisen kielenopetuksen kompastuskivinä on mainittu ammattikielen ja yleiskielen suhde, opetuksen integrointi, materiaalin puute ja laatu, opiskelijoiden heterogeenisuus ja opetuksen järjestämiseen liittyvät ongelmat (lukujärjestys, lähiopetus, opintojakson ajankohta koulutuksen aikana jne.). Edellä mainitut seikat voivat olla kompastuskiviä, mutta niihin voi itsekkin hakea ratkaisuja. Viimeistään nyt uusien opetussuunnitelman perusteiden valmistuttua ja paikallisen opetussuunnitelmatyön käynnistyttyä oppilaitoksissa voi avoin keskustelu kielenopetuksen tavoitteista, sisällöistä, menetelmistä ja materiaaleista tuoda moneen asiaan vastauksen. Ratkaisujen hakeminen yhdessä sekä kaikille yhteisten aineiden että ammatillisten aineiden opettajien kanssa tuo mukanaan kenties uusia yhteistyömuotoja ja ainakin edesauttaa keskusteluyhteyden syntymistä. Joka tapauksessa kielenopetuksen kehittäminen on osa oppilaitoksen opetussuunnitelmatyötä siinä kuin muidenkin opintokokonaisuuksien kehittäminen.

2 INTEGROINTI – HAIHATTELUA VAI HARMONIAA?

Suoraan peruskoulusta tuleva opiskelija odottaa kielenopetukselta erilaisuutta siirtyessään ammatilliseen koulutukseen. Erilaisuuden toteuttaminen ei ole aina niin helppoa; ammattikielen opetus vaatii myös pohjatietoa itse alasta ja sen tehtävissä tarvittavasta kielitaidosta. Juuri peruskoulusta tai muualtakaan koulutukseen tulleella opiskelijalla on harvoin selkeä kuva alastaan ja sen työtehtävistä. Koko koulutuksen onnistumisen yksi edellytys on opiskelijan perehdyttäminen alaan heti opintojen alkuvaiheessa. Laajempaan toteutettava työssäoppiminen auttaneekin hahmottamaan myös niitä tavoitteita ja sisältöjä, jotka perinteisesti ja ehkä myös erheellisesti mielletään yleissivistäviksi, ammatillisista opinnoista erillään oleviksi taidoiksi. Opiskelijan tulisi hahmottaa myös ammatillisen kieli-

taidon kokonaisuus: eri opintojaksojen sisällöt ja tavoitteet kokonaisuudessaan, unohtamatta arvioinnin perusteita, ei ainoastaan alkavan opintojakson sisältöä ja tavoitetta.

Oppimisen kannalta olisi tärkeätä painottaa kielitaidon ”elämänläheisyyttä”: kyseessä on ennen kaikkea väline, joka mahdollistaa kommunikoinnin. Mitä useampaan asiaan (työtilanteeseen, arkielämän tilanteeseen, muihin ammatillisiin tai vapaa-ajan taitoihin) kielitaito voidaan kytkeä, sitä paremmin taito pysyy pitkäaikaismuistissa. Yhä edelleen ja luultavasti aina tulee korostaa, että taitoja hankitaan elämää eikä koulua tai opettajaa varten. Kokonaisuuden muodostumista vahvistaa integrointi ainekseen, jota opiskelija muutenkin opinnoissaan käsittelee, esimerkiksi työturvallisuuteen. Sirpalemaisesta irrallisten asioiden käsittelystä tulisikin päästä tarpeeksi suuriin kokonaisuuksiin.

Kieltenopetuksen integrointi alan muihin opintoihin vaatii ennen kaikkea yhteistyötä. Ammattiin sidottu kielenopetus on myös useiden opiskelijoiden kohdalla motivoitikeino; ammatillinen koulutus koetaan konkreettisemmaksi kuin peruskoulutus, ja joillakin aloilla hyvä kielitaito on edellytys ammatissa toimimiselle. Toisaalta tulee muistaa, että hyvä yleiskielen taito on pohjana jatko-opinnoille ja sille kommunikointitaidolle, jota opiskelija tarvitsee vapaa-aikanaan. Kollegoille on tehtävä selväksi, mitä kielenopetus pitää sisällään. Suunnitteluvaiheessa on myös hyvä pohtia asioita yhdessä kaikkien kanssa. Näissä keskusteluissa päästään luontevasti myös integroinnin alkuun. Useimmiten yhteistyötä estää tiedon puute tai sen virheellisyys. Integrointi on parhaimmillaan sitä, että kukin opettaja käsittelee asiakokonaisuutta tai teemaa oman asiantuntijuutensa kautta koko ajan vahvistaen tietoja ja taitoja, joita opiskelijalle karttuu opintojen aikana kokonaisuudessaan.

Ammatillisen koulutuksen tavoitteena on luoda niitä valmiuksia, joita opiskelija työelämässä tarvitsee, mutta koulutuksen aikana ei saa myöskään unohtaa sitä osaa vuorokaudesta, jolloin ei olla työssä. Monelle henkilölle kielitaidosta on hyötyä ja huvia myös vapaa-aikana. Kaikki kielenkäyttötilanteet edistävät kielenkäyttövalmiuksia myös työtehtävissä. Usein rohkeus käyttää kieltä tuleekin siitä kokemuksesta, että arkielämän tilanteissa pärjää vieraalla kielellä.

Seuraavaksi muutamia esimerkkejä, miten kielenoppiminen voidaan sitoa kaikkien siihen, mitä opiskelija muutenkin tekee.

Omasta työpaikasta kertominen

Kokonaisuuden suunnitteluun tulisi osallistua sekä äidinkielen että ammattiaineiden opettajien yhdessä. Äidinkielen sisältöihin, joka tapauksessa kuuluu esiintymistaitojen kartuttaminen ja puheella vaikuttaminen. Ammattiaineiden opettaja voi seurata myös vieraskielisen esityksen ammatillisia näkökohtia ja antaa sitten omalta osaltaan palautetta esimerkiksi työturvallisuuteen tai työhygieniaan liittyvissä asioissa.

Opiskelijan tulisi osata esitellä työpaikkaansa ja kertoa jotakin esimerkiksi työpaikallaan vierailevalle ulkomaalaiselle tai työpaikkaan tulevalle ulkomaalaisel-

la työtoverille myös työpaikkakulttuurista (työajoista, esimies-alaissuhteesta, työturvallisuudesta, hygieniasta jne.). Asiaa voi harjoitella myös oppilaitosten sisällä, koska lähes alalla kuin alalla on oppilaitokseen sisälle rakennettu ”oikean” työpaikan kaltainen ympäristö. Opiskelijat valmentautuvat tilanteeseen, jossa esimerkiksi pienryhmille tai työpareille on jaettu eri osat työympäristöstä. Valmistautumisen jälkeen koko ryhmä lähtee opastetulle kierrokselle. Ne opiskelijat, jotka ovat seuraajan roolissa, tekevät muistiinpanoja ja kertovat tai kirjoittavat esittelystä olennaisen. Jos kyseessä on esimerkiksi laite-esittelyt, esittelijä

- kertoo laitteen nimen ja mitä sillä tehdään
- opastaa lyhyesti laitteen toimintaan
- sisällyttää opastukseen myös vaaratekijöistä kertomisen
- kertoo työtehtävän jälkeen tarvittavista huoltotoimenpiteistä, jotta laite olisi kunnossa seuraavaa kertaa varten
- voi kertoa myös tavanomaisista vioista ja niiden vaatimista toimenpiteistä.

Myös heikommat opiskelijat selviytyvät tilanteesta, vaikka heidän kielellinen panostuksensa olisi pienempi ja ei-kielellinen osuutensa suurempi. Opiskelijoita voi sitten pyytää toimimaan oppaina, kun oppilaitoksessa vierailee ulkomaalaisia.

Prosessin kuvausta

Opiskelijan tulee kertoa jostain oman alansa työprosessista. Luontevin vaihtoehto sen toteuttamiselle on lähteä työpaikalle, jossa opiskelija kertoo jostain suorittamastaan työtehtävästä. Tehtävää voi valmistella luokkatilanteessa yksin tai pareittain (pienryhmänä, jos prosessi voidaan jakaa sopiviin kokonaisuuksiin). Itse kuvaus tehdään työtiloissa. Muu ryhmä seuraa tai ottaa osaa tilanteeseen esittämällä etukäteen valmisteltuja tai valmistelemattomia kysymyksiä. Opettaja voi ottaa oppijan roolin, eli opiskelija opettaa, kuinka tehtävä tulee suoritaa, ja opettaja toimii. Tilanteet voi myös videoida. Opettaja ja opiskelija yhdessä katsovat nauhoituksen ja arvioivat suorituksen yhteisten kriteerien perusteella.

Vaikeutena voi olla sopivan ajankohdan löytäminen: tilat on yleensä varattu. Yleensä yhteisymmärrykseen silti päästään ammattiaineiden opettajien kanssa sopimalla.

Työharjoittelu/työssäoppiminen

Opiskelijoiden työharjoittelua tai työssäoppimisjaksoja tulee hyödyntää myös kieltentunneilla. Kannattaa keskustella ammattiaineiden opettajien ja äidinkielen opettajien kanssa työnjaosta, sillä ei ole järkevää, että opiskelija raportoi kaikille eri tahoille eri tavalla. Moninkertaisen työn karsiminen näkynee työn laadussa. On vain sovittava, kuka opettajista kullakin kerralla on vastuullinen raportin vastaanottaja.

Työssäoppimista voi raportoida vieraalla kielellä seuraavasti:

1. *Vapaamuotoinen raportointi* – vaativa tehtävä, mutta soveltuu paremman kielitaidon omaaville. Työ kannattanee tehdä yhdessä ammattiaineiden opettajien kanssa, joille opiskelijat joka tapauksessa raportoivat työssäoppimisesta/työharjoittelusta. Raportin voi tehdä alun perinkin vieraalla kielellä, joten opiskelijan työmäärä kasvaa ainoastaan kielen vaihtamisen verran. Kunnan ohjeistus ennen jakson alkamista on tietenkin tärkeää.
2. *Lomakemuotoinen raportointi* – helpompi kuin edellinen
Lomakkeella voi olla helpompia osioita, joihin vastaaminen ei vaadi kovinkaan laajaa kielitaitoa. Myös erilaisia monivalintatehtäviä voi suosia. Opiskelijan taidot ja jakson pituus ja sisältö määrittelevät pitkälti osioiden laajuuden.

Opettaja voi antaa erityyppisen tehtävän erilaisille oppijoille. Pääasiahan on, että kieltä harjoitellaan kunkin opiskelijan taitotasolla. Opiskelija voi myös itse valita, kummantyyppisen raportin hän valmistaa.

Kirjallisen raportin lisäksi tai sen sijasta opiskelijoita voi pyytää kertomaan suullisesti jakson jälkeen havainnoistaan joko koko ryhmälle tai pienryhmälle. Vaatimattomankin kielitaidon osaava pystynee vastaamaan kysymyksiin, vaikkakaan ei välttämättä itse pysty tuottamaan koherenttia vieraskielistä esitystä. Kysymykset tai vihjeet voidaan antaa etukäteen, jolloin opiskelija voi valmistautua tilanteeseen. Varsinaisessa raportointitilanteessa kohdekieliset kysymykset voidaan esimerkiksi arpoa, jolloin kysymyksen esittäjä on sivuroolissa, tai tilanteessa voidaan antaa suomenkieliset vihjeet kysyjälle, jolloin myös hänen roolinsa on aktiivisempi.

Työharjoittelun tai työssäoppimisjakson ajaksi voi antaa myös muunlaisia tehtäviä:

1. *Työpaikan kuvaus* eli tilat, välineet, laitteet, henkilöstö joko pienimuotoisena julisteena tai laajana yritysositteen muodossa. Tämä tehtävä muoto sopinee paremmin kuin raportointi esimerkiksi ensimmäisten työssäoppimisjaksojen raportointiin, jolloin yleiskielen taidoilla pärjää hyvin.
2. *Tuotteen kuvaus* eli vieraskielinen ”esittelylehtinen” yrityksen valmistamasta tuotteesta. Ravintola- ja suurtalousalalla voidaan käyttää esimerkiksi vieraskielisiä ruokalistoja, joihin opiskelijat liittävät ruokaohjeet, muilla palvelu-aloilla vaikkapa toimipaikan mainoksia.
3. *Ammattilaisen haastattelu* eli työpaikan vakituiseen henkilökuntaan kuuluvan ihmisen haastattelu (henkilötiedot, koulutus, kokemus, urasuunnitelma). Haastattelu voidaan toteuttaa kirjallisena (palautus kohdekielellä) tai suullisena (nauhoitus kohdekielellä). Tämä harjoitus on hyvää valmistautumista opiskelijan omaan työhaastattelutilanteeseen, joka voi olla seuraava vaihe aiheen käsittelyssä.

4. *Erialaisten alan tilanteiden simulointi*. Opiskelija kirjoittaa vieraalla kielellä joko omakohtaisesti kokemansa tai sivusta seuratun vuorovaikutustilanteen, tai opiskelija voi kirjoittaa kuvitteellisen tilanteen ”käsikirjoituksen”. Tilanteita voidaan sitten hyödyntää luokassa harjoituksina. Tuotos voi olla myös suullinen tai vaikkapa äänitetty. Suullisia tai äänitettyjä tuotoksia voidaan käyttää kuullunymmärtämisharjoituksina.
5. Vaativin työssäoppimisympäristössä suoritettavista tehtävistä on *vieraskielisen referaatin tuottaminen* (kirjallinen tai suullinen) esimerkiksi käytetyistä manuaaleista, ohjeista tai alaa koskevasta artikkelista. Opiskelija voi myös laatia selvityksen tai tutkimuksen oman työssäoppimispaikan ja kilpailijan tuotteista tai palveluista.

Opinnäytetyö

Kaikki opiskelijat tekevät opinnäytetyön. Ammattiaineiden opettajien kanssa voi neuvotella vieraskielisen osion liittämistä kirjalliseen osioon. Opiskelijan tasosta ja työn sisällöstä riippuen liitteenä voi olla seuraavanlaisia ***kirjallisia töitä***:

1. Työhön liittyvät *piirustukset* tai *osaluettelot*, tarvike- ja materiaaliluettelot vieraskielisenä – helpoin ja mekaanisin tehtävä.
2. Valmistetun tuotteen *vieraskielinen tuoteseloste* tai *mainos* – edellistä vaativampi tehtävä, mutta ohjattuna onnistuu melko hyvin kaikilta.
3. *Päättötyön vieraskielinen tiivistelmä* – vaativin tehtävä. Jos opiskelija pystyy tähän, koko opinnäytetyön kirjallinen osio tai sen osia voisi olla vieraalla kielellä alun perinkin.

Myös ***suullisia osioita*** voi liittää päättötyöhön seuraavasti:

1. Valmistetun tuotteen *vieraskielinen kyselytilaisuus*, jossa muut kysyvät ja tekijä vastaa – muiden opiskelijoiden aktiivisuus auttaa vastaajaa. Kysymykset voivat olla kirjallisia, kunhan vastaukset annetaan suullisesti. Kysymykset voivat liittyä tuotteeseen, prosessiin, käytettyihin materiaaleihin, työtilanteeseen, valmistautumiseen jne. Kysymykset voidaan jakaa etukäteen tai arpoa tilaisuudessa vaikkapa yhteisesti valmistetuista kysymyksistä. Myös vastaajina voi olla useita opiskelijoita, jos työkin on jaettu. Silloin kukin opiskelija vastaa omasta osastaan. On suotavaa, että myös ammattiaineiden opettaja on paikalla.
2. Valmistetun tuotteen *vieraskielinen esittely*, jossa esittelijä kertoo ja muut kuuntelevat. Harjoitus poikkeaa edellisestä: työn tehneellä on vastuu esityksen etenemisestä, eli hänen tulee suunnitella looginen kokonaisuus aikarajoitukset huomioon ottaen. Kuulijoiden tehtävänä voi olla seurata ja tehdä muistiinpanoja tai kysymyksiä. Muistiinpanojen avulla esiintyjälle voidaan antaa myös arvio yhteisesti sovittujen kriteerien perusteella. On suotavaa, että myös ammattiaineiden opettaja on paikalla.

Opiskelijasta tai tilanteesta riippuen läsnä voi olla myös muita kuulijoita, vaikka pa muiden alojen opiskelijoita.

3. Valmistetun tuotteen *myyntipuhe* eli oman tuotteen paremmuus muihin tuotteisiin verrattuna. Sen lisäksi, että opiskelija osaa kertoa omasta tuotteestaan, hänen tulee osata verrata sitä muihin tuotteisiin eli kertoa, miten tuote eroaa muista ja mitä nämä eroavaisuudet merkitsevät käyttäjälle. Tehtävä vaatii paljon ennakkotyötä ja valmistautumista. Se on haaste sekä opiskelijalle että opettajalle. On suotavaa, että myös ammattiaineiden opettaja on paikalla.

3 MATERIAALIPULA – VAHVUUS VAI HEIKKOUS?

Ammatilliset kieltenopettajat katselevat kateudesta vihreinä peruskoulussa ja lukioissa toimivien kollegoiden käytössä olevaa materiaalitajontaa. Ammatillisissa oppilaitoksissa opettajien aikaa kuluu huomattavan paljon materiaalin muokkaamiseen, sanalistojen tekemiseen, monistamiseen, alan kehityksen seuraamiseen, uuden materiaalin hakemiseen ja muokkaamiseen. Toisaalta valmiin materiaalin puute pitää opetuksen sisällön ajan tasalla ja antaa opettajalle huomattavasti paremmat mahdollisuudet vastata nopeasti koulutustarpeeseen. Joskus vaarana kuitenkin on, että käytettävissä oleva materiaali ohjaa opetussuunnitelman muodostumista eikä päinvastoin.

Materiaalia valittaessa pitäisi muistaa edetä tyvestä puuhun ja se, että ruutia ei tarvitse keksiä uudelleen. Vieraskielisten *ammattilehtien artikkelit* ovat tietenkin oiva lähde, kun muokataan materiaalia. Alkuperäismateriaali on vain useimmiten kielellisesti aivan liian vaikeata. Ammattiaineiden opettajilla saattaa olla myös se harhakäsitys opiskelijoiden kielitaidon tasosta, että artikkeleiden, *manuaalien* ja muiden *esitteiden* kääntäminen onnistuu kädenkäänteessä. Asiantuntija-artikkeleiden huonona puolena on useimmiten juuri asiantuntijuus: opiskelijathan ovat vasta asiantuntijuutensa alussa eivätkä aina pysty päättelemällä selviytymään sekä kielellisesti että asian puolesta vaativista tehtävistä.

Asiantuntija-artikkeleita parempaa materiaalia ovat kaikenlaiset *tee se itse -tyyppiset ohjeistot*. Nehän on tarkoitettu asianharrastajalle, joka ei ole vielä ammattilainen. Materiaali soveltuu juuri alan opiskelijoille, joilla on perustietoa. Opiskelija pystyy omaan ammatilliseen tietoonsa perustuen päättelemään merkityksiä myös tekstistä, joka on kielellisesti uutta. Tällaisiin ohjeisiin liittyy usein myös kuvia ja kaavioita, jotka auttavat myös enemmän tukea tarvitsevaa opiskelijaa. Olennainen osa kielitaitoa on myös päättelytaito sekä apuneuvojen, kuten sanakirjojen tai tietokoneohjelmien käyttötaito. Jokaisen ammattioppilaitoksessa toimivan kieltenopettajan tulisikin saada hankkia tällaisia lehtiä ja kirjasia opiskelijoiden lähdemateriaaliksi ja oman kielitaitonsa kehittämiseksi, sekä sana- ja tietosanakirjojen käsikirjasto sekä painettuna että digitaalisessa muodossa.

Tärkeämpää kuin alkuperäisaineiston vaikeus tai helppous on kuitenkin se, mitä aineistolla tehdään. Vaativaakin materiaalia voi käyttää, kunhan muistaa, että samantyyppinen tekeminen puuduttaa motivoitunuttakin opiskelijaa.

Yhtenä vaikeutena autenttisen materiaalin käytössä on myös sopivan kuuntelumateriaalin puute: harvoinhan manuaaleihin ja artikkeleihin liittyy äänitettyä materiaalia. Suullisen kielitaidon harjoitteluun täytyy muutenkin kiinnittää enemmän huomiota. Sen puutehan on mainittu erääksi suurimmista puutteista työelämässä tarvittavaa kielitaitoa arvioitaessa. Silti kustantajat eivät kovin helposti vastaa ammatillisen kieltenopetuksen tarpeisiin, sillä materiaalin tuottaminen on kallista ja menekki pieni. Mikä siis avuksi?

Oma apu paras apu: voidaan äänittää esitteiden ja artikkelien tekstit, vaikka niitä käytettäisiinkin pääasiassa asiatiedonlähteinä eikä niinkään kielellisenä lähteenä. Tekstin voi äänittää opettaja, kollega, ulkomaalainen tuttava tai vierailija, myös ei-natiivi. Unohtaa ei myöskään sovi opiskelijaa, joka ei pelkää esiintymistä ja jonka kielitaito on asian vaativalla tasolla.

Tällaisten äänitteiden käyttäminen voi herättää vastustusta, koska ääntäminen ei välttämättä ole natiivin tasolla. Nämä äänitteet ovat kuitenkin aina vain lisää syntyperäisten kielenpuhujien tekemiin äänityksiin. Sitä paitsi työelämässä opiskelija kohtaa suurella todennäköisyydellä juuri sellaisen puhujan, joka ei puhu kohdekieltä äidinkielenään. Kuuntelemisen taidon harjaantumisen kannalta on tärkeätä, että opiskelija kuulee mahdollisimman paljon eri tavalla puhuttua vierasta kieltä. Maallikoiden tekemät äänitykset voivat myös madaltaa opiskelijan kynnystä käyttää itse kieltä.

Äänityksen tekemiseen ei välttämättä tarvita studiolaitteistoa, vaikkakin se on suotavaa ainakin materiaalin keston kannalta. Äänitettä voidaan kuunnella ryhmän kanssa ja seurata tekstiä, eli äänite vahvistaa etenkin niiden opiskelijoiden asemaa, jotka tarvitsevat myös auditiivista ärsykettä.

Äänitettä voi myös käyttää ilman tekstiä: nauhalta voidaan täydentää aukkoja, hakea vastauksia kysymyksiin (kohdekielisiä tai äidinkielisiä), tai äänite voi olla tiivistelmän pohja. Opettajan ei tarvitse äänittää kaikkea kerralla vaan mahdollisuuksiensa mukaan. Opiskelijan tekemä äänitys, vaikkakin se on vain sisälukua, voi olla myös osa opiskelijan omaa portfolioa (portfolioista lisää myöhemmin).

Suorasanaisten tekstien muuttaminen nauhaäänitteeksi on siis melko helppoa. Enemmän työtä vaativat työelämän tilanteet, joissa puhujia on enemmän kuin yksi. Jos kielenopettaja toimii yksin oppilaitoksessa, kollegiaalinen apu on tarpeen. Lähi-alueen opettajat voisivat yhdessä suunnitella ja toteuttaa joitakin tilannenuhoituksia myös yhdessä opiskelijoiden kanssa. Tilanteita voi myös videoida, jolloin mukaan saadaan myös non-verbaalista viestintää. Myös nämä projektit voivat olla osa opiskelijan työtä opintojakson aikana. Opettaja voisi myös suunnitella ja nauhoittaa vain toisen osapuolen (asiakkaan) replikointia. Opiskelija sitten kuunnellessaan joutuu reagoimaan kuulemaansa suullisesti työntekijän roolissa.

Kansainvälistyvässä tietoyhteiskunnassa kielitaidosta on tullut kansalaistaito. Monista syistä johtuvat oppimisvaikeudet saattavat estää tämän taidon hankkimista. Jotta kielitaidosta tai sen puutteesta tulevaisuudessa ei tulisi eriarvoistavaa tekijää yhteiskunnassa, oppimisvaikeuksiin tulee suhtautua hidasteena eikä esteenä. Oppimisvaikeuksien varhainen tunnistaminen edellyttää koko koulu yhteisön avointa yhteistyötä. Oppilaantuntemus on tietenkin kaiken A ja O ja vaikuttaa laadittavaan henkilökohtaiseen opetussuunnitelmaan, jonka pitäisi enemmänkin keskittyä keinoihin ja tapoihin sekä materiaalin muokkaamiseen eikä niinkään vaikeuksien toteamiseen tai tavoitteista tinkimiseen. Valitettavasti pienet kontaktituntimäärät ja suuret ryhmät eivät ainakaan auta tilannetta opiskelijan kannalta. Mutta tilanne ei ehkä kuitenkaan ole niin huolestuttava ja vaikeasti hallittavissa kuin voisi kuvitella.

Ammatillisessa kielenopetuksessa opiskelijat ovat hyvin erilaisia: ikärakenne vaihtelee, kielitaidon taso vaihtelee, motivaatio vaihtelee, kokemukset ja odotukset valitusta alasta vaihtelevat. Kielitaidon merkitystä opiskelijat harvoin kyseenalaistavat, mutta siitä, mitä tarvittavan kielitaidon hankkiminen edellyttää opiskelijalta, syntyy erimielisyyttä. Lähtötilanne voi siis olla hyvinkin kirjava. Tärkeämpää kuin kielellisen taitotason selvittäminen (lähtötasokokeet) on kartoittaa opiskelijan aiemmat kokemukset kielenopiskelusta ja kielenoppimisesta. Hyvä pohja yhteiselle tavoitteelle eli kielitaidon harjoittamiselle on myös kartoittaa niitä positiivisia kokemuksia tilanteista, joissa kukin on käyttänyt eri kieliä ja selvinnyt tilanteista. Jakson alussa suoritettava haastattelu antaa tietoa sekä opiskelijalle että opettajalle lukusuunnitelman laatimiseksi. Suunnitelmaan on hyvä palata jakson kestäessä ja etenkin jakson loppuessa itsearviointia suoritettaessa. Varsinaisiin oppimisvaikeuksiin ja niiden ratkaisuihin voi perehtyä Liisa Metsolan kirjoittamassa, tämän julkaisun artikkelissa.

Eri-ikäiset oppijat samassa ryhmässä

Jos opiskelijan aiemmista (kieli-)opinnoista on pitkä aika, aikuinen opiskelija helposti turhautuu: ”en muista enää mitään”, ”tekstin ymmärtäminen sujuu, mutta puheesta en saa mitään selvää”. On erittäin tärkeätä, että opiskelija ymmärtää antaa itselleen aikaa. Asiat palaavat mieleen ja uuttakin oppii, vaikka luultavasti eri tavalla. Aikuisopiskelijan ehdoton etu on se, että uudella aineksella on huomattavasti enemmän tartuntapintaa elämän- ja työkokemuksen myötä. Myös kielenopetuksen luonne on kenties muuttunut: suhtautuminen virheisiin on nykypäivänä erilaista kuin aikaisemmin kielenopetuksessa. Opiskelijan kanssa tulee keskustella oppimisesta ja eri tavoista tukea sitä. Hyvä pohja näille keskusteluille on jonkinlainen lähtötilanteen kartoitus: miten on aiemmin kieliä opiskellut, mikä on ollut helppoa/vaikeata, missä tilanteissa kieltä on käyttänyt, missä tuntee tarvitsevansa harjoitusta jne. Kartoitukseen ja keskusteluihin kannattaa käyttää aikaa, vaikka lähiopetuksen määrä onkin pieni: oppiminen on toki opiskelijan vastuulla, mutta oppimiseen ohjaaminen on opettajan vastuulla.

Aikuisopiskelijan työskentelyä ja oppimista voi myös haitata nuorempien hyvin nopea tempo ja vaihtelunhalu. Jos opiskelija, nuorempi tai vanhempi, kaipaa

enemmän aikaa, työrauhaa tai omaa tekemistä kuin muut, hänelle täytyy se suoda. Hyviin oppimistuloksiin päästään suunnittelemalla yhdessä esimerkiksi, milloin läsnäolo samassa tilassa on välttämätöntä vai voiko opiskelija siirtyä työskentelemään rauhallisempaan paikkaan (kirjastoon, pienryhmätilaan, toiseen luokkaan tms.).

Aikuisopiskelijoilla on usein myös tarve saada lisää kuunteluharjoitusta. Oppilaitoksessa tulisi olla mahdollisuus itseopiskeluun joko studiossa tai luokassa vaikkapa välituntien aikana tai kouluajan ulkopuolella. Materiaaliksi sopinevat itse asiassa mitkä hyvänsä äänitteet, niin yleiskielipainotteiset kuin ammattiinkin liittyvät. Tehtävien tulee olla itse arvioitavissa, jotta opettajalle jää aikaa ohjaukseen, selittämiseen ja seuraavan tehtävän suunnitteluun.

Monella aikuisopiskelijalla, myös nuoremmilla, on voimakas kasvojen menettämisen pelko: vierasta kieltä ei käytetä, ellei virheettömyydestä ole täyttä takuuta, varsinkin kun on kyse suullisesta taidosta. Oman puheen äänittäminen tai videoiminen ja tuotoksen tarkastelu jälkepäin voi olla lähes traumaattinen kokemus. Ei ole tarkoituksenmukaista käyttää ehkäpä ensimmäisiä äänitteitä esimerkkinä koko ryhmälle tai arviointiin. Hysteristen naurunpyrskähdysten laannuttua voidaan keskittyä olennaiseen eli kielitaidon harjaanuttamiseen. Opiskelijan tottuessa kuuntelemaan omaa vieraskielistä puhettaan madaltuu kynnyksensä käyttää kieltä elämän eri tilanteissa.

Erlainen taitotaso

Peruskoulusta suoraan ammatilliseen opetukseen siirtyneiden lähtötasossa voi olla todella suuria heittoja: tekstin tuottaminen vaihtelee muutamasta irrallisesta lauseesta useankin sivun laajuiseen loogisesti etenevään kokonaisuuteen. Ammatillisen kieltenopetuksen eräänä haasteena onkin tarjota ”jokaiselle jotakin” eli eriyttämistä. Kielenopettajan tehtävä on kuitenkin kiitollinen verrattuna kentties muiden aineiden opettajiin: kielitaidossa katto ei kovin helposti tule vastaan, vaan jokainen, myös edistyneemmät opiskelijat, voi oppia lisää.

Usein keskusteltaessa eriyttämisestä pääpaino on hitaammin oppivien opiskelijoiden tukemisessa. Samalla ehkä unohdetaan tarjota sopivia haasteita toiselle ääripäälle. Haasteettomuudesta johtuva tyhjäkäynti aiheuttaa turhautuneisuutta, mikä sitten vastaavasti voi aiheuttaa häiriökäyttäytymistä. Eriyttämisongelmaa voisikin lähteä purkamaan niiden opiskelijoiden itsenäisen työskentelyn suunnittelulla, jotka itse asiassa oppivat ilman opettajaakin. Opintojaksoa suunnitellessa ja siitä opiskelijoiden kanssa keskustellessa voitaneen sopia, mitä osioita, aiheita tai projekteja kukin opiskelija voisi suorittaa itsenäisesti, mitä voi suorittaa ohjatusti esimerkiksi toisessa tilassa ja mitkä kokonaisuudet tai tunnit opiskelijan tulee olla mukana. Voihan joukossa olla sellaisiakin, joiden kielitaito on jo syystä tai toisesta asetettujen tavoitteiden tasolla. Hyväksilukemisprosessilla tai näytöillä voidaan kirjata aiemmat suoritukset osaksi tutkintoa, mutta aina opiskelijan kanssa tulee myös keskustella kielitaidon luonteesta: osaako kieltä aina, jos sitä on joskus osannut? Myös näiden opiskelijoiden kielitaidon ”päivittämisestä” tulisi huolehtia esimerkiksi erilaisilla tenteillä, suullisilla tai kirjallisilla projekteilla, osittaisella osallistumisella jne.

Itsenäinen työskentely vaatii tietenkin opiskelijalta suurta vastuuntuntoa, ja siihen tulee pyrkiä asteittain. Ikä ja elämäkokemus auttavat asiaa. Vain harvat tosin pystyvät suunnittelemaan, toteuttamaan ja arvioimaan omaa oppimistaan ilman henkilökohtaista kontaktia ohjaajan kanssa. Tietokoneavusteiset opetusohjelmat, lähdemateriaalit tai sanakirjat eivät edistä oppimista, jos opiskelija ei tiedä, mitä, miten hyvin ja ennen kaikkea miksi hänen tulisi osata.

Askel itsenäiseen opiskeluun voisi olla työskentely muualla kuin luokkatilassa: opiskelija tulee hakemaan tehtävänsä tai saa tehtävänsä esimerkiksi sähköpostilla, opiskelija keskustelee tehtävän toteutuksesta ja raportoi projektin edistymisestä ja lopulta palauttaa tuotoksen itsearviointineen. Jos edistystä ei tapahdu prosessin aikana suunnitellulla tavalla, opiskelija voi palata perinteisempään luokkatyöskentelyyn. Tehtävien tulisi olla tarpeeksi laajoja ja haastavia. Pelkät kirjan tehtävät tuskin motivoivat tarpeeksi.

Jos edes osa opiskelijoista ryhmässä toimii itseohjautuvasti, opettaja voi kussakin opetustuokiossa keskittyä paremmin paikalla olevien tarpeisiin eli juuri niiden opiskelijoiden oppimisen ohjaamiseen, jotka tarvitsevat enemmän aikaa tai yksilöllisempää ohjausta. Näiden opiskelijoiden tavoitteenasettelussa tulee olla tarkka: liian suuret kokonaisuudet ja kauaskantoiset tavoitteet eivät vastaa tarkoitustaan. Pienillä askelilla ja selkeillä välitavoitteilla heikompiinkin opiskelija huomaa edistymisensä, mikä taas tukee itsetuntoa ja antaa rohkeutta ja uskoa omiin kykyihin.

Motivaatio-ongelmaiset

Monilla suoraan peruskoulusta tulleilla voi olla motivaatio-ongelmia, joiden syyt voivat olla moninaiset. Koulu koetaan ”pakkotyölaitoksena”, johon joudutaan, koska huoltajat tai yhteiskunta niin määräävät. Avainsanana näidenkin opiskelijoiden kohdalla on **yhteistyö** sekä opettajien ja opiskelijahuoltohenkilöstön ja tietenkin opiskelijan kanssa. Opetuksen henkilökohtainen järjestämissuunnitelma ja henkilökohtainen opetussuunnitelma auttavat opiskelijaa ja opettajaa tavoitteen mukaiseen toimintaan, jossa kielenoppiminen on osa kokonaisuutta. Tärkeintä on toimia ajoissa: HOJKS ja HOPS tulisi laatia tarpeeksi varhaisessa vaiheessa.

Toisaalta motivaatio-ongelma voi kohdistua vain yhteen oppiaineeseen, vaikkapa vieraaseen kieleen tai toiseen kotimaiseen kieleen. Nämä opiskelijat kärsivät usein heikosta kieliminästä (“*en ole koskaan oppinut ruotsia/englantia, enkä opi nytkään*”), vaikka muuten itsetunto olisikin kohdallaan. Useimmiten tämä näkyy yrityksen puutteena, alisuoriutumisenä, välinpitämättömyytenä ja luovuttamisena ennen aikojaan. Jakson alussa tehtävä tilannekartoitus aiemmista kielenoppimiskokemuksista antaa opettajalle huomattavasti enemmän eväitä suunnitteluun kuin lähtötason toteaminen. Heikosta motivaatiosta kärsivät opiskelijat sitä paitsi saavat lähtötasokokeista yleensä sellaisen tuloksen, joka omalta osaltaan vahvistaa heidän käsitystään (*en osaa mitään...*). Tärkeämpää olisikin lähteä liikkeelle positiivisista kieleen ja kulttuuriin liittyvistä kokemuksista: opiskelijat voisivat esimerkiksi kertoa toisilleen tai opettajalle mukavista kokemuksistaan hetkistä xx-kielisessä maassa, xx-kielisestä musiikista, elokuvista jne. myös äidinkielellä.

Jakson alussa (= ensimmäiset tunnit) tulisi tehtävien olla helpohkoja, jotta onnistumisia saa kokea jokainen, myös ns. tähtiaines. Tärkeintä on osoittaa, *mitä opiskelija osaa* eikä mitä hän ei osaa.

Pakkoruotsi-tyyppistä keskustelua syntyy myös monessa ryhmässä. Jokaisella on tietenkin oikeus mielipiteeseensä ja oikeus sen ilmaisemiseen. Keskustelu täytyy vain saada loppumaan, koska varsinaiseen asiaankin eli opiskeluun tulee jäädä aikaa. Riittänee, kun asia puidaan läpi kerran jakson alussa: opiskelijat voivat perustella mielipiteensä, esittää vaihtoehtoja pakollisuudelle, keskustella valinnaisuuden laajuudesta jne. Tämän jälkeen asiaan ei kannata ainakaan tunneilla palata.

Motivaatio-ongelma saattaa ilmetä myös opintojen edetessä: ala ei ehkä olekaan oikea tai siihen sisälle pääseminen vie enemmän aikaa kuin opiskelija oli kuvitelut tai oppimista ei tapahdu toivotussa tahdissa. Tasannevaiheessa kaikki opiskelijat tarvitsevat tukea. Oppimaan ohjaaminen eli erilaisista oppimisstrategioista ja tekniikoista puhuminen auttaa useimmiten opiskelijaa karikoiden yli. Ongelmaksi voi muodostua opettajan riittämättömyys: opettajan työn luonne on muuttunut huomattavasti, ja täydennyskoulutusta ei välttämättä ole saatavilla. Yhteistyö kollegoiden, esimerkiksi äidinkielen ja ammattiaineiden opettajien, kanssa auttaa: kannattaa selvittää, kuinka laajasta tasannevaiheesta on kyse, onko opiskelijalla luku- ja kirjoitusongelmia, ymmärtämisongelmia, hahmottamisongelmia jne. Etenkin ne opiskelijat, joiden äidinkieli on jokin muu kuin opetuskieli, tarvitsevat tukea opinnoissaan kaikissa aineissa, jotta kielelliset ongelmat eivät aiheuttaisi motivaatio-ongelmaa.

Ohjaaminen itsearviointiin, ei pelkästään tuotoksen vaan myös prosessin itsearviointiin, auttaa myös motivaatio-ongelmaisia: omaa edistymistään on helpompi seurata ja sen huomaa aikaisemmin. Motivaatio-ongelmaisia auttavat niin ikään selkeät välitavoitteet ja niistä saatu välitön palaute. Useimmiten opiskelijat arvostavat suullisesti annettua pikapalautetta oppimisprosessin vahvuuksista ja heikkouksista enemmän kuin arvosanaa paperilla. Arviointikriteeristön tulee olla selkokielen, ja se tulee tehdä tutuksi jo opintojen alkaessa. Kriteeristön voi itse laatia, mutta esimerkiksi Yleiseurooppalaisessa kielenopetuksen viitekehystä (Huttunen & Huttunen, 1999), löytyy varmasti pohjaa jokaisen opettajan ja opiskelijan tarpeisiin.

Tietokoneavusteinen opetus – onko todellinen vaihtoehto?

Tietokoneavusteista kielenopetusta mainostetaan usein eriyttämiskeinona. Totta onkin, että nykyään markkinoilla on useita toinen toistaa hienompia multimedia-ohjelmia kielenopetuksen tueksi. On kuitenkin vakan toinen asia, missä laajuudessa ammatillisen oppilaitoksen kielenopetuksessa voidaan hyödyntää uusia ohjelmavaihtoehtoja. Koneet ovat useimmiten varattuina ja ohjelmien lisensseihin eivät rahat riitä. Kielenopettajan tulee kuitenkin muistaa, että myös kieltenohjelmia voi vaatia hankittavaksi, samoin niitä pyörittäviä koneita. Näitä odotellessa kielenopettaja voi tyytyä vähän vaatimattomampaankin varustetasoon ja ohjelmiin.

Miten kieltenopetuksessa voisi hyödyntää tavanomaista tekstinkäsittelyohjelmaa muuhun kuin opiskelijoiden omiin tuotoksiin, joiden aikaansaaminen voi olla työn ja tuskan takana? Seuraavassa muutama esimerkki.

1. Opiskelijaa voi pyytää kopioimaan ja tallentamaan valmista tekstiä oppikirjasta, esitteistä, manuaaleista jne. (*Keep the idle hands busy!*). Ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista, että aina sama henkilö kirjoittaa.

Valmista tallennettua tekstiä voi opettaja sitten käsitellä seuraavasti:

2. Tekstiä voi aukottaa, jolloin seuraava opiskelija täyttää aukkoja ja näin kerta alan sanastoa. Sanat voivat olla laatikossa (kopioi ja liitä), vihjeinä äidinkielellä tai kohdekielellä tai aukot ilman vihjettä. Suositeltavaa kuitenkin on, että käsiteltävä teksti mahtuisi kokonaisuudessaan ruudulle, jotta kokonaisuus olisi helpompi hahmottaa.
3. Valmiin tekstin voi sekoittaa (lauseet, kappaleet). Opiskelijan tulee sitten järjestää osat loogiseksi kokonaisuudeksi (kopioi ja liitä).
4. Tekstistä voi poistaa välimerkit ja isot kirjaimet, jotka opiskelija täydentää. Tehtävä on erittäin hyvä ja vaativa tehtävä asiakokonaisuuden hahmottamisen harjoitteluksi.
5. Tekstin lauseiden tai kappaleiden loput voivat puuttua, ja opiskelija täydentää lauseet ja kappaleet.
6. Opiskelijaa voi myös pyytää laatimaan sanalistan käännoksineen tekstin avainsanoista.
7. Opiskelija voi myös keskittyä erilaisiin rakenneasioihin: alleviivata tai kursivoida verbejä, ajanmääreitä, päälauseita, kysymysanoja jne.

Opiskelija voi tulostaa työnsä tai tallentaa sen omaan kansioonsa ja palata myöhemmin tehtävään.

Kaikki edellä mainitut tehtäväthän voi tehdä myös käsin paperin ja kynän kanssa, mutta välineen tuoma erilaisuus houkuttelee opiskelijaa työskentelemään ahkerammin.

Pienelläkin tekstimäärällä (erilaisia, erilaisia tehtävätyyppejä) pääsee hyvin alkuun, ja joka jakson jälkeen tekstipankki on kasvanut. Pankkia voi sitten hyödyntää vaikkapa itseopiskeluun.

Portfolion mahdollisuudet

Yksi eriyttämisen keino tai itse asiassa keino eriyttää oppimista on portfolio: opiskelija kerää kansioonsa erilaisia tuotoksia, sekä kirjallisia että suullisia, yhdessä sovitusta opetussuunnitelman mukaisista aiheista ja sisällöistä. Jakson arviointi perustuu opiskelijan omavalintaisiin näytteisiin kootuista töistä. Perustelut valinnalle ovat osa portfolioa. Jakson aikana voi pitää kokeita, jos opiskelijat ja opettaja näin yhdessä päättävät. Portfolio on vain tapa kerätä aineistoa arvioinnin pohjaksi. Kyseessä ei ole opetusmetodi vaan toimintamenetelmä oppimisen tueksi ja toteamiseksi. Portfolio ei ole sidottu opetettavaan kieleen tai käytettyyn materiaaliin.

Portfolio mahdollistaa erilaisuuden: jokainen opiskelija tekee työtä omalla tasollaan ja omalla tavallaan ja usein myös omilla tahoillaan. Jakson alkaessa pelisäännöt täytyy tehdä selväksi: mitkä ovat aiheet, tehtävätyypit (esimerkkejä kannattanee antaa, jotta opiskelijat pääsevät työn alkuun), sekä sisällölliset että määrälliset suoritusvaatimukset, aikataulu ja valintakriteerit.

Seuraavassa esimerkki vieraan kielen 2. opintojakson suunnitelmasta, jossa arviointi perustuu portfolioon. Suunnitelmassa ei näy käytettyjä tuntimääriä, koska lähiopetustuntimäärät vaihtelevat. Jakson ajankohta koulutuksessa voi asettaa myös rajoituksia, samoin ryhmän koostumus. Suunnitelmaa voitaneen toteuttaa alasta ja materiaalista riippumatta. Varsinainen tuntityöskentely on samanlaista kuin ennenkin: kerätään tarvittavaa sanastoa, harjoitellaan eri tilanteissa käytettävää kieliainesta, harjoitetaan tarvittavia rakenteita jne. Ainoastaan varsinaiset kokeet puuttuvat. Ryhmän niin halutessa niitäkin voidaan pitää, vaikkapa formatiivisia sanakokeita. On jokaisen opettajan ja ryhmän asia, kuinka paljon koulu-aikaa käytetään tuotoksiin.

Esimerkki 1. Vieraan kielen (englanti) 2. opintojakso

vko	Kokonaisuus Tuntityöskentelyn ja portfolioitöiden aihekokonaisuudet, huom. Melko laajat kokonaisuudet: aiheita voidaan alasta riippuen lisätä/korvata/poistaa; ajantarve riippuu portfolioon 'uutuudesta', ryhmän koostumuksesta, ajankohdasta, motivaatio- ja taitotasosta; kannattaa muistaa, että hyvin suunniteltu on puoliksi tehty	Sisältö (sekä rakenneasiat, joita voidaan kerrata tarvittaessa)	Esimerkkejä portfolioitöistä: joko suullisia tai kirjallisia; sekä ymmärtämistä että tuottamista, töissä pitäisi näkyä tasapuolisesti kaikki kielen osa-alueet tai alakohtainen suuntautuminen; töitä 1–2/aihealue; töiden luonne antaa mahdollisuuden toteuttaa monella tasolla, eli kaikki pystyvät minimiin ja varsinaiset kielentaitajat saavat mahdollisuuden todellisiin näyttöihin
	Jakson tavoitteet, portfolio, arviointikriteerit, aikataulutus	Kielelliset tavoitteet, portfolioon periaatteet, arviointikriteerit, aikataulutus	Kriteeristöön tutustuminen
	This Is How It Works	Alan prosessin/palvelutoiminnan selvittäminen (passiivi, lauseenvastikkeet); alakohtainen painotus joko suulliseen tai kirjalliseen tuotokseen	Palvelutilanteen kirjaaminen/äänittäminen, prosessin kuvaus, laite-esittely, tuote-esittely, tiedonhakua manuaaleista tms, opinnäytetyö
	Welcome to Our Company	Työpaikkakulttuuri, työsuojelu, kulttuurien välinen viestintä (imperatiivi, prepositiot, muodollinen subjekti jne.)	Työpaikan esittely (suullinen tai kirjallinen), ”10 käskyä”, työsuhdeasiat, työssäoppimispaikan esittely
	A Job Abroad	Hakukirje/lomake, työhaastattelu eli omasta koulutuksesta, työkokemuksesta kertominen; tav. arkipäivän tilanteet (aikamuodot)	Hakukirjeen lomakkeen laatiminen, oman työpaikkahakuilmoituksen laatiminen, työpaikka-haastattelu, ulkomailla töissä: pankki-, posti- ym. tilanteet
	Something Finnish	Suomi ja suomalaiset ulkomailla, kotipaikkakunta, teollisuus (adjektiivit, adverbit, passiivi)	Posterit, esitteet, kuva- tai ääninauha, tulevaisuuden visiot, teollisuus, urheilu, kulttuuri jne., opinnäytetyö
	Arviointi, palaute	Opiskelijat ovat valinneet arvioitavat työnsä, perustelleet valintansa, arvioineet ja esittelevät kansionsa muille	Voidaan käyttää itsearvioinnin ohessa vertaisarviointia

Esimerkki 2. Toinen kotimainen kieli, 1. opintojakso

vko	Kokonaisuus	Sisältö	Esimerkkejä töistä
	Jakson tavoitteet, portfolio, arviointikriteeri jne. (jos portfolio ollut jo aiemmin käytössä, aikaa ei tarvita niin paljon)	Ks. ed.	Ks. ed.
	Minä alan opiskelijana (erilaiset työt voidaan etsiä eri tavalla)	Minä, perhe ja ystävät, alan ammatit, työpaikat (yleis-kielen sanasto, pronominit, kys.sanat, substantiivit)	Haastattelut (henkilötiedot), henkilöstöluettelo, -esittelyt
	Välitön asuinympäristö, asuminen	Asuminen, harrastukset, tav. palvelutilanteet (postissa, pankissa, ostoksilla), tien kysyminen ja neuvominen (ajanmääreet, adjektiivit)	Kodin ja paikkakunnan esittelyä: posterit, ääninauha, esite, video, erilaiset tilannesimulaatiot
	Välitön työympäristö	Työkalut, materiaalit, perusprosessit, tuotteet (verbit)	Oman ”työkalupakin” sisältö
	Työntekijä ja asiakas kohtaavat	Alan palvelutilanteet (mitat, mittayksiköt, numeraalit)	Simulaatiot, palveluluettelot ja -hinnastot, tekniset tiedot tuotteista, tiedonhankintaa esitteistä, manuaaleista
	Arviointi ja palaute	Ks. ed.	Ks. ed.

Opiskelijan työn luonne muuttuu: kaikella, mitä hän tekee tai jättää tekemättä, on vaikutus arviointiin. Opettaja voi, niin sovittaessa, ohjata opiskelijaa prosessin aikana lukemalla käsikirjoituksia ja auttamalla opiskelijaa löytämään virheellisiä ilmauksia ja korjaamaan niitä. Opiskelijat voivat kirjoittaa uudelleen ja palauttaa korjatun version. Palautetta tulisi kuitenkin antaa koko prosessin ajan. Yhdessä tulee kuitenkin sopia siitä, missä on ohjauksen ja korjauksen raja, milloin työstä tulee opettajan tuottama ja milloin se on vielä opiskelijan omaa tuotosta. Ongelmaksi voi myös tulla suoraan lainattujen osuuksien määrä ja laatu: itsenäiseen tiedonhankintaan tulee tietenkin kannustaa, mutta lainattu on aina lainattua. Lainaaminen on toki sallittua, jos tuotokset sen lisäksi sisältävät omaa tuotosta.

Myös tuotosten ulkoasu tulisi ottaa huomioon tiettyyn rajaan asti: kaikenlainen opiskelijan omaa laadunvalvontaa kehittävä toiminta on ammatinharjoittamisen kannalta tavoitteellista. Ulkoasu kertoo myös paljon opiskelijan omasta asenteesta omaa tuotostaan, eli omia taitojaan, kohtaan. Repaleiset, likaiset ja hutaisten kootut tuotokset vaikuttavat myös kommunikaation onnistumiseen, kun lukija tai kuuntelija ei jaksa keskittyä itse asiaan, olkoonpa se vaikka kuinka virheetöntä ja sujuvaa kieltä.

Opettajan työhön portfolioilla on myös suora yhteys, opettaja muuttuu entistä enemmän ohjaajaksi. Opettajan työn sisältö muuttuu myös mielenkiintoisemmaksi: jokainen portfolio on erilainen, ja kansioiden lukeminen antaa selkeämmän kuvan jokaisesta opiskelijasta yksilönä vahvuuksineen ja heikkouksineen.

Portfolion käytössä piilee kuitenkin muutama vaara, joihin tulee varautua:

1. Jos opiskelijan vastuuntunto ei ole vielä vaaditulla tasolla, työt eivät tule tehdyiksi sovituissa aikataulussa eivätkä sovituissa raameissa. Menetelmää pitää opiskella ja työtä osittaa välitavoitteita asettaen.
2. Opettajan työmäärä (sekä ohjaus ja arviointi) voi olla alkuvaiheessa melko suuri. Ei ehkä kannatakaan toteuttaa portfolioarviointia kaikessa opetuksessa ainakaan kerralla.
3. Portfolion sisältö eli tuotokset eivät vastaa opetussuunnitelmaa. Asiaa auttaa selkeä suunnitelma aiheista ja tehtävätyypeistä, joilla varmennetaan opittavan kielellisen aineksen harjoittelu. Vaikka jokaisen opiskelijan tuotoksia tuleekin arvostaa, opetussuunnitelman tavoitteista ja kriteereistä tulee kuitenkin viime kädessä pitää kiinni, jotta koulutuksen ja arvioinnin luotettavuus ei kärsisi.

KIELENOPETUS – KIELITAITOA TARVITAAN, ANNETAANKO MAHDOLLISUUKSIA?

Kielenopetukseen ja samalla kielenopettajiin kohdistuu siis monenlaisia paineita:

1. Opiskelijat, niin eri-ikäiset, eritasoiset ja maahanmuuttajat kuin oppimisvaikeuksista ja motivaatio-ongelmista kärsivät henkilökohtaisine opetussuunnitelmineen
2. Eri aloilla tarvittava kielitaito ja sitä tukeva tarkoituksenmukainen materiaali
3. Yhteistyö oppilaitoksen kokonaisopetussuunnitelmaa kirjoitettaessa sekä yksittäisiä opintojaksoja suunniteltaessa kaikkien opettajien kesken. Myös kielenopettajien tulisi olla selvillä koulutusohjelmien tavoitteista ja sisällöistä.
4. Kielenopetuksessa käytetyt tarkoituksenmukaiset tilat ja lukujärjestystekniikka
5. Opetuksen jaksottaminen ja modulointi ja miten se vaikuttaa kielenopetukseen

Edellä mainittuja paineita voidaan purkaa varaamalla opettajille tarpeeksi **aikaa suunnitteluun** ja yhteistyöhön muiden opettajien ja työelämän kanssa, puhumattakaan ajasta opiskelijan henkilökohtaiseen kohtaamiseen.

Luokkahuoneesta pois viety itsenäinen opiskelu ja sen ohjaus edellyttää **sopivia tiloja ja välineitä** sekä **tukihenkilöstöresurssia** myös kielenopetukseen. Jokaisesta oppilaitoksesta tulisi löytyä erilaisia luokka-, ryhmä- ja itseopiskelupaikkoja, joissa apua sekä välineiden, tietokoneiden ja tietokoneohjelmien muodossa että henkilökohtaisella tasolla on saatavilla.

Viimeinen mutta ei suinkaan vähäisin, edellytys on **opettajan sekä perus- että täydennyskoulutus**. Aineenopettajakoulutuksessa tulisi paremmin huomioida ammatillisen kielenopetuksen tarpeet. Ovathan ammatilliset kielenopettajat ikääntyvää joukkoa, toivottavasti eivät kuitenkaan sukupuuttoon kuolemassa. Etäopetukseen ja itsenäisen opiskeluun ohjaaminen epäonnistuu useimmiten opettajan rajallisista tiedoista ja taidoista johtuen, kun oppimiskäsitykset muuttuvat, metodeja kehitetään ja arviointia uudistetaan. Olisi hyvä, jos oppilaitoksen henkilöstön erityisosaamista voitaisiin paremmin hyödyntää riippumatta siitä, onko opettaja yleisaineiden vai ammattiaineiden vakanssilla. **Kielenopettajan kielitaito** Suomessa on huippuluokkaa ja koulutusjärjestelmät sellaiset, joita monessa maassa matkitaan. Mikään ammattitaito ei pysy hallinnassa ilman jatkuvaa täydennyskoulutusta. Yhtenä täydennyskoulutuksen muotona voisi olla **kieltenopettajien säännöllinen ulkomainen opiskelu** sekä osallistuminen kohdennettuun koulutukseen esimerkiksi **teollisuus- tai työharjoittelun** myötä.

LIITE 1. ALKUKARTOITUS

Hyvä opiskelija!

Tällä alkukartoituksella on tarkoituksena kerätä tietoja aikaisemmista kieliopinnoistasi. Se ei vaikuta arviointiisi, mutta antaa tärkeää tietoa opintojakson suunnitteluun ja kielenopetuksen kehittämiseen. Toivon, että vastaat mahdollisimman tarkasti. Kysy, jos et ymmärrä kysymyksiä.

Kiitos! 😊😊😊😊😊😊😊😊😊😊😊😊

Nimi: _____ luokka/ryhmä: _____

1. Mitä kieliä olet opiskellut ja kuinka kauan? _____

2. Missä? _____

3. Tämän hetkinen kielitaitosi omasta mielestäsi on seuraava
(käytä asteikkoa 4–10 TAI tyydyttävä, hyvä, kiitettävä):

_____ kielessä _____

_____ kielessä _____

_____ kielessä _____

4. Millaista kielenopiskelu on ollut tähän saakka? Kerro tai kuvaile.(helppoa, vaikeata, mukavaa, työlästä, turhaa jne)

5. Kerro lyhyesti, miten olet kieliä opiskellut (paljonko olet käyttänyt aikaa, luetko ääneen, kirjoitatko sanalistoja, moneenko kertaan olet lukenut esim. kappaleet kirjasta jne)

6. Millaisissa tilanteissa olet käyttänyt kieltä koulun ulkopuolella? (esim. matkat, minne; harrastukset; kirjeenvaihtotoverit; ystävien, tuttavien ja sukulaisten kanssa jne)

7. Kielitaito jaetaan yleensä eri osiin esim. kuullun ymmärtäminen, puhuminen, tekstin ymmärtäminen, kirjoittaminen, rakenteet eli kieliopin hallinta, sanaston hallinta jne. Mitkä ovat Sinun kielitaitosi

Vahvuudet _____

Heikkoudet _____

8. Mihin kielitaidon osa-alueeseen haluaisit tämän opintojakson aikana keskittyä?

9. Missä tilanteissa ja minkä kielen taitoja kuvittelet tarvitsevasi tulevaisuudessa sekä työssä että vapaa-aikana?

10. Millaiset työtavat (luento, itsenäinen työskentely, pari- ja ryhmätyöt, mind map jne) opiskella sopivat parhaiten sinulle?

11. Mihin asioihin opettajan tulisi kiinnittää huomiota, kun hän arvioi oppimistasi?

Opintojakson loppuksi

12. Arvioi KOKO opintojakson tavoitteita ja sisältöä, käytettyä materiaalia, tehtäviä jne. Mitä haluaisit lisää/vähemmän

13. Vertaa kielitaitoasi ennen jaksoa ja jakson jälkeen: mitä olet oppinut?

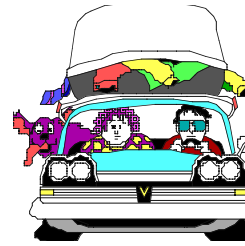
14. Oletko tyytyväinen omaan työskentelyysi? Kyllä/Ei Miksi

LIITE 2. SUULLINEN KIELITAITO

Arviointikriteerit

<p>5 KIITETTÄVÄ</p> <p>Opiskelija käyttää kieltä luontevasti, ja häntä on helppo ymmärtää. Puhe on sujuvaa eikä epäluontevia, kielitaidon puutteesta johtuvia taukoja juurikaan esiinny. Puheenvuorot ovat tarvittaessa pitkiä. Opiskelija on aloitteellinen ja interaktio toimii hyvin. Opiskelija käyttää vaihtelevia rakenteita ja tekee vain vähän virheitä. Alan tilanteessa tarvittava sanavarasto on runsas ja monipuolinen. Hän hallitsee kielen sävyeroja ja käyttää alan termejä luontevasti.</p>
<p>4 HYVIN HYVÄ</p> <p>Opiskelija käyttää kieltä melko luontevasti, ja häntä on helppo ymmärtää. Puhe on pääosin sujuvaa, lyhyet katkot tai lievä epäröinti sallitaan. Puheenvuorot ovat tarvittaessa pitkäköjäkin ja interaktio toimii. Opiskelija on aloitteellinen. Oppilas käyttää vaihtelevia rakenteita, mutta tekee jonkin verran virheitä. Alan sanaston valinta ei ole aina onnistunutta, mutta enimmäkseen tilanteeseen sopivaa.</p>
<p>3 HYVÄ</p> <p>Opiskelija selviytyy hyvin tutuista puhetilanteista. Häntä on useimmiten helppo ymmärtää. Hän pystyy tuottamaan lyhyehköjä, helppoja ilmaisuja suhteellisen sujuvasti alalla tarvittavissa tilanteissa, mutta katkoja tai epäröintiä esiintyy. Opiskelija hallitsee kielen perusrakenteet ja alan perussanaston. Vaativimmissa rakenteissa esiintyy virheitä. Sanasto on yksinkertaista ja hieman yksitoikkoista.</p>
<p>2 TYYDYTTÄVÄ</p> <p>Opiskelija pystyy puhumaan jokapäiväisistä asioista ja vastaamaan työntekijänä alan tilanteissa. Ilmaisuvaramon suppeus haittaa kuitenkin ajatusten välittymistä. Kokonaisuutena puhe on hidasta ja epäröivää. Opiskelija tekee jonkin verran aloitteita. Opiskelijan perusrakenteissa on virheitä. Virheet ääntämisessä, sanavalinnoissa ja rakenteissa haittaavat paikoin puheen ymmärrettävyyttä. Sanasto riittää helpohkoista tehtävistä selviytymiseen, mutta sanavaraston suppeus rajoittaa esimerkiksi tuote- tai palvelutietouden antamista.</p>
<p>1 VÄLTTÄVÄ</p> <p>Opiskelijan viestintätaito on välttävä ja vaatii kuulijalta totuttelua. Ymmärtämisongelmia esiintyy myös aivan yksinkertaisissakin tilanteissa. Kokonaisuutena puhe on katkonaista. Opiskelija ei tee aloitteita. Hänen puheenvuoronsa ovat lyhyitä, ja keskustelukumppanin apu on tarpeen. Opiskelija tekee paljon virheitä sekä keskeisimmissä rakenteissa että sanastossa. Puhe koostuu enimmäkseen irrallisista alan fraaseista ja yksittäisistä sanoista. Sanavaraston suppeus tai virheiden runsaus haittaa ymmärrettävyyttä.</p>

LIITE 3. SOMETHING FINNISH

Laadi 5 päivän ohjelma ulkomaalaiselle, joka on ensimmäistä kertaa Suomessa. Vieraan tukikohtana on Tampere tai kotipaikkasi. Älä ota mukaan pelkästään maisemia ja nähtävyyksiä vaan myös elämyksiä, kokemuksia ja makunautintoja. Liitä ohjelmaan myös perustelut valinnoillesi. **Valitse oheisista henkilöistä yksi**, jolle ohjelmasi laadit ja valitse myös mieleisesi vuodenaika kuitenkin siten, että vierailuajankohtaan sisältyy jokin suomalaisista juhlapyhistä (joulu, uusivuosi, vappu, juhannus tms.). Kerro myös suomalaisten ko. juhlanviettotavoista:

- a) 25-vuotias nuori mieshenkilö Lontoosta; ei koskaan ulkomailla
- b) 45-vuotias kalifornialainen nainen, joka on kiertänyt kyllä Euroopassa, mutta ei Suomessa
- c) japanilaispariskunta (n. 50 v.); ensimmäistä kertaa Euroopassa
- d) 16-vuotias espanjalaistyttö/poika
- e) 16-vuotias amerikkalaistyttö/poika

Tarvitsemaasi tietoa löytyy esim. Tampereen matkailutoimistosta (Verkatehtaan-
katu) ja kirjastosta.

Palauta ...

LIITE 4. REPORT ON THE WORK PRACTICE PERIOD

You should write a standardized report (= asiakirjamuotoon) on your work practice period. Address your report xxx. Don't forget your own name etc. Look at the example at the bottom of the page. Write in English and use whole sentences. The following information should be included:

- 1. The name of the firm and the name of your supervisor*
- 2. A short introduction of the firm (what field of industry, where in the firm where you placed, how many employees, etc)*
- 3. The length of time*
- 4. Your daily working hours*
- 5. Your daily routines (if varied, give examples)*
- 6. The most interesting/easy tasks and the most boring/difficult task you had to perform*
- 7. Would you like to work in a job like this? Why?*
- 8. Give advice to trainees going to the same place*

Your report is due on the 19th of December.

LIITE 5. REPORT

Name _____ class _____

Name of the company _____

In which department did you work there? _____

Name of your supervisor _____

How long had he/she been working there in the company? _____

Period of practice _____

Working hours: Did you have regular working hours? _____

Is that usual in that job? _____

If you worked in shifts, what were they like?

Give examples of the things you did during your work practice:

Which of them were the most interesting ones? Why?

And the most boring ones? Why?

What did you learn there?

Could you think of working in that company? Why?

Did you get (a summer) job?

LIITE 6. ASSIGNMENT FOR TODAY

**Proceed at your own pace.
Read the instructions carefully.
Feel free to ask anything anytime.
Let the others do their work in peace.
Tick the boxes when you have finished the task.**

Task A: A handout on The Passive Voice

Task B: Studio 1

Task C: Studio 2

Task D: CALL (computer aided language learning)

Task E: Ask the teacher

Task F: Write a Diary entry

You can have breaks when you feel like it, but remember that you are responsible for your own learning.

LIITE 7. RUUSUJEN JA RISUJEN AIKAAN

Arviointi on suoritettu oppimisen osalta, ja nyt on sinun vuorosi arvioida opetusta. Ole hyvä ja mieti vielä hetki kulunutta jaksoa. Toivon sinun vastaavan muutamaan kysymykseen. Vastaa rehellisesti ja aidosti.

Mikä opintojakso? _____

Suunnitelma ja lukujärjestys

(olitko selvillä siitä, missä mennään, milloin on töiden palautuspäivät, kokeet, kurssin tavoitteet, entä tuntien ajankohta, kaksoistuntien yhteen pitäminen vai tauotettuna jne.):

Materiaalit ja metodit

(helppoa, vaikeata, tylsää, itsenäinen työ, projektit, parityöt, luokkatyöskentely):

Kokeet ja arviointi

(oletko tyytyväinen, oliko arviointi oikeudenmukainen):

Mikä oli mielestäsi kaikkein

- hyödyllisintä _____
- kivointa _____
- tylsintä _____
- vaikeinta _____
- turhinta _____

Mitä aiheita/asioita/osioita olisit halunnut lisää?

Minkä kokonaisarvosanan annat kurssille (0–5). PERUSTELE!

Thank you very much! It was nice working with you. Good luck!

Kielten opiskelu toisen asteen erityisopetuksessa

Liisa Metsola
Keskuspuiston ammattiopisto

1 JOHDANTO

Kielten opetus toisen asteen erityisoppilaitoksissa puhuttaa jatkuvasti. Toiset ovat sitä mieltä, että oppimisvaikeuksista kärsivien työtaakka koulussa on tarpeeksi suuri ilman kielten opiskeluakin. Ammattiaineiden teoriaosuus on usein hyvinkin monimutkaista uusine termeineen ja käsitteineen, ja katsotaan, että opiskelijoilla ei aina ole tarpeeksi voimavaroja hallita sekä ammattiaineita että yleisaineita. Ratkaisuksi esitetään tällöin kielten opiskelusta vapauttamista. Ratkaisu on kuitenkin huono, sillä kielistä vapauttaminen sotii mm. opiskelijoiden tasa-vertaisuutta vastaan. Kansainvälistyminen sekä tietomäärän ja uuden teknologian räjähdysmäinen kasvu edellyttävät kaikilta edes alkeellista kielitaitoa. Kielitaidon merkitys niin vapaa-ajanvietossa kuin työssäkin on kansainvälistymisen myötä entisestään painottunut. Kielitaito ei ole enää pelkästään yleissivistystä vaan olennainen osa ammattitaitoa. Erityisryhmässä vieraan kielen tuntia voidaan erilaisine työtapoineen ja aktiviteetteineen pitää vaihteluna ammattipainotteisen opiskelun keskellä.

Aiempina vuosina ongelmana oli myös kielten vähäinen arvostus ammatinopettajien keskuudessa. Viimeisien vuosien aikana asenteet ovat muuttuneet entistä positiivisempaan suuntaan. Kielitaidon merkitys tunnustetaan ja sitä arvostetaan. Kielten opettaja ei enää ole ”välttämätön paha” koulun käytävillä, joten myös yhteistyö ammattiaineiden opettajien kanssa on huomattavasti helpompaa.

Ongelmana on toisinaan myös se, että peruskoulusta tulevat opiskelijat ovat olleet vapautettuja vieraiden kielten ja ruotsin opiskelusta peruskoulussa, koska he ovat olleet liian ongelmallisia (paha lukivaikeus, järjestyshäiriöt yms.) pidettäväksi normaaliluokassa. (Ks. Naukkarinen 1998, 182–202.) Erityisoppilaitoksessa tämäntyyppisiä vapauttamisia ei suosita, ja täten hyvinkin eritasoiset opiskelijat ovat samassa ryhmässä.

Erityisopetusta vaikeuttaa se, että vaikka luokkakoko on normaalia pienempi, samalla luokalla saattaa esiintyä erityyppisiä ja -tasoisia oppimisvaikeuksia. Tosi-Asia on, että suuri osa erityisoppilaitoksen opiskelijoista kärsii jonkinasteisista oppimisvaikeuksista. Usein on vielä niin, että samalla opiskelijalla voi olla samanaikaisesti monentyyppisiä oppimisvaikeuksia. Opettaja joutuu siten taiteilemaan eriyttämisen ja opiskelijoiden yksilöllisten tavoitteiden – puhumattakaan valtakunnallisista tavoitteista – saavuttamisen ongelmakentällä.

Uusien opetussuunnitelmien tavoitteet tuntuvat todella kovilta erityisopetusta ajatellen. Kahden opintoviikon jälkeen opiskelijan tulisi selviytyä mm. arkielämän puheilanteista ja kyetä osallistumaan keskusteluun ja kirjoittaa kirjeitä. Kunkin eri taidon (suullisen, kirjallisen, luetun ja kuuntelun) harjoittaminen vaatisi yksinään kaksi opintoviikkoa, jotta päästäisiin edes jonkinlaisiin tuloksiin. Varsin harvat tulevat saavuttamaan kiitettävän tason, sillä jo tyydyttävän tason vaatimukset ovat vaativat erityisopiskelijoille. Henkilökohtaisten opetuksen järjestämistä koskevien suunnitelmien (HOJKSien) merkitys korostuu entisestään erityisopetuksessa. Jokaisen opiskelijan tulisi saada oppia ja edetä opinnoissaan oman yksilöllisen tarpeensa ja omien kykyjensä mukaisesti. Valitettavaa kuitenkin on, että vielä nykyään HOJKSin laadinnasta vastaa luokanvalvoja, joka usein on ammattiaineen opettaja omatoimisesti – usein täysin ilman konsultointia aineenopettajien tai opiskelijahuollon edustajien kanssa. Tällöin mitään laajempaa keskustelua opiskelijan oppimisvaikeuksista ei pääse syntymään, vaikka tavallisesti pahimmat vaikeudet ilmenevät juuri teoreettisten lukuaineiden kohdalla. Ammattiaineen opettajalla on usein varsin erilainen käsitys opiskelijasta ja hänen oppimisvaikeuksistaan. Uusien ratkaisumallien löytäminen ja opiskelijan auttaminen hänen ongelmissaan edellyttää kaikkien eri tahojen välistä jatkuvaa yhteistyötä, jotta kyetään auttamaan opiskelijaa löytämään juuri hänelle sopivat tavoitteet ja menetelmät, joilla tavoitteisiin päästään.

Tässä artikkelissa käsitellään muutamaa tavallista oppimisvaikeutta ammatillisen erityisoppilaitoksen kielten opetuksen kannalta. Nämä eivät missään tapauksessa ole ainoita oppimisessa ilmeneviä häiriöitä, mutta ehkä tavallisimpia.

2 OPPIMISTYYLIT JA -STRATEGIAT

Jokainen ihminen oppii yksilöllisesti – vielä ei ole löytynyt mitään takuuvarmaa reseptiä, jonka avulla kaikki saataisiin oppimaan. Koulussa opettaja on se, joka päättää, mitä ja missä tahdissa opitaan. Opettaja pyrkii myös usein pakottamaan opiskelijat muottiin tarjoamalla tietyn asian tietyllä tavalla ottamatta lainkaan huomioon, että jokaisella opiskelijalla on erilainen tyyli omaksua asioita.

Yleensä oppimistyyllillä viitataan opiskelijan useimmiten suosimaan tapaan lähestyä oppimistehtävää ja strategioilla taas opiskelijan tapaan lähestyä yksittäisiä tehtäviä (Leino & Leino 1990). Oppimistyyli ja strategiat muovautuvat lähinnä aikaisemmista oppimiskokemuksista. Oppimistyyli on melko pysyvä, mutta oppimisstrategioita voidaan opettaa ja kehittää.

Perinteiset kieltenopetusmenetelmät, jotka ovat pohjautuneet tiukkaan opettaja-johtoiseen opetustapaan, ovat auttamatta vanhanaikaisia ja usein vaikeasti sovellettavissa heterogeenisen oppilasaineuksen opettamiseen. Tarvitaan uusia ja vaihtelevia menetelmiä, jotka edesauttavat eriyttämistä ja joilla opiskelijat saadaan suhtautumaan positiivisesti ja innostuneesti kielen opiskeluun.

Etenkin erityisopetuksessa opiskelijoiden oppimiskynnykset saattavat nousta suuriksi esteiksi vieraan kielen oppimiselle. Aikuisopiskelijan oppimiskynnykset eli tekijät, jotka vaikeuttavat oppimista, ovat usein korkeammat kuin nuoremmilla opiskelijoilla. Seuraavanlaisia oppimiskynnyksiä kannattaisi miettiä opiskelua suunniteltaessa:

- heikko itseluottamus (epävarmuus omista oppimisen edellytyksistä ja pelko epäonnistumisen ja heikon edistymisen aiheuttamista turhaumista),
- pohjatietojen puutteellisuus ja siitä aiheutuvat vaikeudet strukturoida uusia tietorakenteita hallittaviksi kokonaisuuksiksi (esim. vaikeus ymmärtää suomen kielen perusrakenteita ja verrata niitä vieraan kielen rakenteisiin),
- harjaantumattomuus käsitteelliseen ajatteluun,
- vaikeudet soveltaa teoreettista tietoa käytäntöön ja omakohtaiseen kokemustietoon (esim. kielen tunnilla opitun sanaston soveltaminen työpajassa luettaessa vieraskielistä ohjekirjaa),
- taipumus asennoitua teoriaan sitä mystifioiden ja sen hyödyllisyyden kyseenalaistaen
- puutteelliset opiskelutaidot, joihin kuuluvat mm. vaikeudet jäsentää omia oppimistavoitteita ja suhteuttaa niitä opintosuunnitelman ja ryhmän tavoitteisiin sekä niihin toimintoihin, joita tavoitteiden toteutuminen edellyttää (esim. kotona kertaus ja opiskelu on minimaalista) ovat usein oppimisen esteinä, (ks. Alanen 1988).

Tilannetekijät vaikeuttavat myös usein oppimista (sairaus, avioero, rahatilanne jne.).

Usein ammatillisten erityisoppilaitosten aikuisopiskelijoilla on aktiivisista kouluvuosista yli 20 vuotta aikaa. He ovat vanhanaikaisen koulun kasvatteja – sellaisen, jossa opettajalla oli kaikki auktoriteetti. Vanhemmat opiskelijat ovat usein hyvin passiivisia ja aloitekyvyttömiä koulunpenkille istuessaan, vaikka he koulun ulkopuolisessa elämässä olisivat hyvinkin aktiivisia ja olisivat saavuttaneet paljon – monilla heistä on perhe, he ovat rakentaneet itselleen talon, heillä on ehkä ollut oma yritys. Käytännön oppimis- ja opiskelutilanteissa he kuitenkin istuvat passiivisina ja odottavat, että opettaja sanelee heille, mitä ja miten tehdään. Lukuisten tutkimusten mukaan aikuinen usein osoittaa opintotilanteissa eriasteista taipumusta taantua aikaisemmin oppimiinsa koululaisen asenteisiin ja odotuksiin. Motivaation laita on myös usein niin ja näin. Jos opiskelijat eivät ole täysin kiinnostuneita opiskelemastaan alasta, he eivät myöskään kykene vastuulliseen opiskeluun.

Tutkimukset kielten aikuisopiskelijoiden oppimistyyleistä ovat osoittaneet, että kuta vähemmän aikaisempaa koulutusta henkilöllä on, sitä tarkemmin hän toimii opettajan ohjeiden varassa ja välttää itsenäistä päätöksentekoa opiskelussaan (ks. Leino & Leino, 1990; Räsänen, 1993). Vanhempia opiskelijoita tulisikin opiskelun alussa jatkuvasti rohkaista omaksumaan uudenlaisia kielenopiskelutapoja sekä antaa positiivista palautetta opintojen edistymisestä.

Oppimisvaikeuksista kärsivät eivät usein pysty omatoimiseen ja itseohjautuvaan työskentelyyn, vaan vaativat runsaasti jatkuvaa tukea opettajalta. He kaipaavat myös paljon harjoitusta ja ohjausta oppimaan oppimisen taidoissa. Tällaisia opis-

kelijoita tulisi vähitellen totuttaa ottamaan vastuuta omasta oppimisestaan ja etenemisestään.

Opettajan ja opiskelijan tyylit eivät välttämättä kohtaa toisiaan – yleensä opiskelija joutuu mukautumaan opettajan tyyliin, vaikka asian tulisi olla päinvastoin. Opettajan olisi pyrittävä käyttämään opetusmenetelmiä ja tarjoamaan materiaaleja, jotka sopivat erityyillisille opiskelijoille.

Visuaalinen opiskelija muistaa helposti näkemänsä, **auditiivinen** oppii kuulemalla, **kinesteettinen** oppii tekemällä ja kokeilemalla ja **taktiinen** oppii käyttämällä sormiaan ja käsiään suorittaessaan tehtävää. Kukaan ei tietenkään ole puhtaasti yhdellä tyylillä oppiva, joten olisikin erityisen tärkeää pystyä tarjoamaan materiaalia kaikkien eri aistikanavien kautta. Opettajan tulisi myös kyetä analysoimaan, minkätyyppistä apua ja kuinka paljon opiskelijat tarvitsevat ja suunnata voimavaroja niille, jotka niitä eniten tarvitsevat.

Kielen eri osa-alueiden hallinta edellyttää erilaisten **oppimisstrategioiden** käyttöä eri tehtävien suorittamisessa. Oikeiden oppimisstrategioiden käyttö nopeuttaa kielen oppimista. Usein opettaja suunnittelee materiaalin sen sisällön kautta, jolloin hän tulee harvoin miettineeksi, millaisia oppimisstrategioita kyseisen materiaalin hallinta edellyttää. Oppimistehtäviä suunniteltaessa tulisi miettiä mm. seuraavia oppimisstrategioihin liittyviä asioita:

1. tulisi tunnistaa tehokkaimmat strategiat tehtävän suorittamiseen;
2. tulisi saada opiskelijat tiedostamaan, millaisia strategioita he käyttävät tietyn tehtävän suorittamiseen;
3. tulisi tarjota mahdollisuuksia vaihtoehtoisten strategioiden käyttämiseen tehtävien suorittamisessa.

Oppiminen ja oppimiskyvyn parantaminen ovat opittavissa ja kehitettävissä olevia taitoja, jos opiskelija vain tiedostaa ne. Opiskelijan tulisi oppia käsittelemään niin onnistumisiin kuin epäonnistumisiin liittyvää palautetta jatkuvan itsearvioinnin kautta. Oman oppimisprosessin tiedostaminen on yksi tärkeistä taidoista, joita opiskelijoille tulisi välittää – opiskelijan tulisi havaita puutteet opiskelussaan ja sen mukaan suunnitella ja kehittää opiskelutaitojaan ja arvioida omaa kehitystään. Kun opiskelijaa tajuaa, että saman tehtävän voi suorittaa useilla eri tavoilla, hän myös alkaa aktiivisesti etsiä itselleen sopivinta strategiaa tehtävän suorittamiseen. Positiivisia oppimiskokemuksia tulisi kyetä tarjoamaan kaikille.

Erityisoppilaitoksessa tulee tulevaisuudessa opiskelemaan entistä vaikeammista oppimisvaikeuksista kärsiviä opiskelijoita. Täten opettajan tuntemus eri oppimistyyleistä ja -strategioista ja niiden soveltamisesta opetuskäyttöön tulee olemaan entistä tärkeämpää. Itseohjattu, omatoiminen opiskelu sekä oppimistyylien tunnistaminen ja oppimisstrategioiden tunteminen ja käyttö ovat avainasemassa yksilöllisiin tavoitteisiin pyrittäessä. Ilman vastuuta ja sitoutumista ei voida päästä hyviin oppimistuloksiin. Opiskelijan on ensin löydettävä oma vastuunsa oppimisesta. Tiedostaminen, miksi jotain opiskellaan, on tärkeää ja kaiken lähtökohta. Itseohjautuvuuteen kehitytään vähitellen, ja opettajan rooli itseohjautuvuuden esille saamiseksi oppimistilanteessa on keskeinen; hän voi suunnitella koko koulutusprosessin sellaiseksi, että se tukee itseohjautuvuuden kehittymistä.

Tarjolla olevat toiselle asteelle tarkoitetut kaupalliset materiaalit ovat useimmiten tasoltaan liian vaikeita mukautetuille opiskelijoille. Tosin materiaalia yksinkertaistamalla siitä on toisinaan mahdollista saada käyttökelpoista. Mukautetuille suoraan soveltuvaa materiaalia on vähän. Valmiin materiaalin kirjasintyyppi on jo useimmiten sopimaton. Materiaalin tulisi olla kirjoitettu tikkukirjaimilla, koska opiskelijoiden lukutaito saattaa olla melko heikko. Materiaali täytyy muokata ryhmälle soveltuvaksi tai materiaalia voidaan tehdä yhdessä opiskelijoiden kanssa. Vieraan kielen opetuksen täytyy hyvin pitkälle perustua toiminnallisiin ja luoviin työtapoihin, joihin kaikilla on mahdollisuus osallistua.

Hidas etenemistahti ja jatkuva kertaus ovat avainasemassa mukautettujen opetuksessa. Yhden opetusjakson aikana uuden kieliaineen määrä on vähäinen enintään 8–15 sanaa. Taululta kopioinnin tai kirjoittamisen määrä tulisi minimoida, koska se vie niin paljon aikaa. Ohjeistus annetaan selkeällä ja ”yksinkertaisella” englannin kielellä lyhyitä lauseita käyttäen ja usein toistaen.

Keskeiseen vieraskieliseen sanastoon tai opiskelijoiden omaan alaan liittyvän kuvasanakirjan laadinnan ”picture dictionary” – keskeistä sanastoa harjoitellaan liimaamalla esittävä kuva vihkoon ja nimeämällä kuva sekä suomeksi että englanniksi. Kuvamateriaalia on saatavilla erilaisissa kuvasanakirjoissa, lehdissä, esitteissä jne. Vihkoon kirjataan myös lause, jossa kyseistä sanaa on käytetty. Taitojen karttuessa myös kuvat tulevat enemmän yksityiskohtia sisältäviksi ja lauseet pidemmiksi (elaborointi). Vihkoihin voidaan myös laatia erilaisia käsittekarttoja, joilla pyritään helpottamaan materiaalin strukturointia ja mieleenpainamista (ks. Kristiansen 1998).

Opittuja taitoja voidaan kerrata erilaisten tunnistamistehtävien avulla. A4-kokoiseen numeroituun ruudukkopohjaan (enintään 20 ruutua) laitetaan kuvakortteja opettajan ohjeiden mukaan. Tällöin myös numerot ja suunnat tulevat kerrattua. ”Put a spoon on number fifteen.”

Samoin voidaan erilaisia yksinkertaisia laitteiden käyttöohjeita käydä läpi kuvaruudukkotehtävän avulla ensin opettajan ohjeiden mukaan, ja lopulta opiskelija kertoo suullisesti laitteen käyttöohjeen kuvien avulla.

Kulttuuriopetus on olennainen osa vieraan kielen opiskelua. Kuvien avulla keskustellaan äidinkielellä vieraalle kulttuurille ominaisista piirteistä ja tehdään tukisanalista englanniksi. Esimerkiksi äidinkielen tai ammattiaineen opettajan kanssa voidaan tehdä yhteistyössä erilaisia projekteja. Maa-projektissa opiskelijat laativat posterin esimerkiksi maasta, jossa he ovat vierailleet. He etsivät maahan liittyvää tietoa ja kuvitusta. Englannin tunnilla käydään läpi tavallisimpia matkailufraaseja, jotka voidaan kirjata posteriin. Posterit voi olla sitä vaativampi, mitä parempi opiskelijaryhmä on kyseessä. Kohdekielen juhlapäiviä voidaan käydä läpi erilaisten askartelutehtävien avulla, esimerkiksi Valentine’s Day, Christmas, Halloween-kortit. Tuotoksien esillepano on myös tärkeä osa opetustapahtumaa. Luokassa tulisi olla taulu, johon on mahdollista kiinnittää opiskelijoiden tuotoksia myös muiden ihailtaviksi.

Opiskelijoiden työharjoitteluajaksi tulisi myös mukautetuille opiskelijoille antaa pieniä, vieraskielisiä tehtäviä, kuten ”työtoverin” haastattelulomake, jossa opiskelija ottaa selville perustiedot työtoveristaan (”Getting to know you”). Lomake on käyty yksityiskohtaisesti läpi luokassa ennen työharjoittelujakson alkua. ”Picture dictionaryn” hyväksikäytössä työharjoittelussa opiskelija merkkää vihkoonsa kaikki harjoittelun aikana käyttämänsä työvälaineet. Näiden sanojen avulla keskustellaan työharjoittelun jälkeen.

Tehtävien tulisi vaatia erilaisia suoritustekniikoita, mutta opetuksessa pitäisi kaikessa painottaa omatoimisuuden merkitystä ja pyrkiä vähitellen opiskelijoiden itseohjautuvuuden lisäämiseen.

Mukautettujen opetuksessa täytyy pitää mielessä realistiset odotukset opiskelijoiden kyvystä oppia. Esimerkiksi jos opiskelijalla on erittäin huono käsiala, sitä tuskin saadaan koulutuksen aikana muutettua paremmaksi. Ihmeitä ei ehkä saada aikaan, mutta positiivinen asenne ja rohkeus käyttää vierasta kieltä ovat hyvä alku kielitaidon kartuttamiselle. Valtakunnalliset opetussuunnitelmat mahdollistavat tavoitteiden mukauttamisen, muutoin niiden saavuttaminen olisikin täysin mahdotonta.

4 DYSLEKSIA

Tutkimusten mukaan lukihäiriöstä kärsii jopa 20–25% ammatillisten oppilaitosten opiskelijoista; erityisoppilaitoksessa luku on vielä huomattavasti paljon suurempi. Dysleksikoilla on puutteita kielen prosessointikyvyissä ja äidinkielen hallintaa on vaikeaa, ja tämä heijastuu myös vieraan kielen opiskeluun. Muutamia tavallisia dysleksian merkkejä ovat mm. huono käsiala, matemaattiset vaikeudet, ongelmia lukemisessa ja tekstin ymmärtämisessä sekä mieleenpainamisessa, sanojen tavaamisessa, äänteiden erottelukyvyyssä, kyvyssä järjestää kirjaimet tai numerot oikeaan järjestykseen (esim. b–d; sing–sign; left–felt; 12–21) ja kyvyssä ilmaista itseään kirjallisesti. Ongelmat aiheuttavat opiskelijassa usein turhautumista ja itseluottamuksen puutetta, mikä taas johtaa motivaation katoamiseen.

Jos opiskelijoita ei ole testattu koulun lukiopettajan toimesta (jos sellaista ei ole koulussa), voidaan lukivaikeudet osittain havaita kielten tunnilla lyhyellä sanelukokeella, joka paljastaa tietyt ongelmat. Äänteiden erottelukykyä voidaan testata yksinkertaisella sanaparitestillä (minimal pairs). Vieraan kielen opiskelussa olisi erittäin tärkeää ensin käydä kunnolla läpi kielen äännejärjestelmä, mikä äänne ja merkki vastaavat toisiaan, sekä aakkoset. Tähän kannattaa käyttää runsaasti aikaa, sillä vieraan kielen oppiminen helpottuu, kun nämä taidot ovat hallussa.

Oppimistilanteessa häiriötekijöiden määrä tulisi minimoida, sillä lukivaikeuksista kärsivillä on usein huono keskittymiskyky. He vaativat opettajalta runsaasti huomiota – jos ei positiivista, niin sitten negatiivista. Dyslektikko juuttuu usein merkityksettömiin yksityiskohtiin, koska se auttaa välttämään todellisen ongelman. He eivät koskaan tiedä, missä mennään, ja he eivät kuule tehtävää. Heidän on vaikea aloittaa tehtävä, samoin kuin suorittaa se loppuun. Usein tehtävät jäävätkin keskeneräisiksi, ellei opettaja ehdi ”valvoa” tehtävien suoritusta. Tehtäville olisi

hyvä olla olemassa tarkistuspiste, jossa opiskelijat voisivat käydä tarkistamassa tehtäviään omaan tahtiin. Tarkistuspiste palvelee myös nopeita opiskelijoita ja vapauttaa opettajan täten työskentelemään enemmän oppimisongelmaisten kanssa.

Tiedon organisointi on ongelmallista ja sen prosessointi on erittäin hidasta. Esimerkiksi sanaston oppiminen kontekstista irrotettuna on vaikeaa. Uusi kieliaines tulisi syöttää kaikkia eri kanavia myöten (kuulo, näkö, puhe, kirjoitus), jotta vastaavuus kirjoitetun sanan ja sen miten se lausutaan, välillä tulisi selväksi. Tekstit ja sanasto olisi hyvä lukea nauhalle, jota opiskelija voisi sitten joko tunnilla tai kotioloissa kuunnella mieleenpainamisen helpottamiseksi. Tehtävien tulisi mielellään keskittyä vain yhteen asiaan kerralla. Esimerkiksi kuuntelu, jossa täytyy samanaikaisesti vastata kysymyksiin, on hyvinkin vaativaa dyslektikolle. Tehtävää voi helpottaa tauottamalla kuuntelua tarpeeksi usein ja tarpeeksi pitkäksi aikaa.

Opiskelijat täytyy valmistaa opittavaan asiaan esimerkiksi äidinkielen keskustelun avulla. Opittavat asiat tulee esittää hitaassa tahdissa ja kertausta täytyy olla paljon. Parhaisiin tuloksiin päästään, kun saman aineksen kertausta tapahtuu erityyppisillä – eri strategioita edellyttävillä – harjoituksilla helpommasta vaativampaan ja konkreetista abstraktiin. Materiaalissa olisi hyvä olla mukana jokin graafinen elementti, joka helpottaa mieleenpainamista.

Tietokoneiden tekstinkäsittelyohjelmat ja elektroniset sanakirjat rohkaisevat dyslektikkoja kirjalliseen ilmaisuun. Erilaiset kielenopetuksen multimediaohjelmat tarjoavat motivoivan tavan oppia – tehtäviä voi kuunnella, ne on visuaalisesti esitetty, ja ne voi toistaa niin monta kertaa kuin haluaa. Lisäksi suorituksesta saadaan palaute välittömästi. Dyslektikoille tulisi antaa lisäaikaa tehtävien suorittamiseen niin tunnilla kuin koetilanteissa. Oikeinkirjoitus on usein suuri kompastuskivi dyslektikkojen vieraan kielen oppimisessa. Etenkin koetilanteissa, jos koe on kirjallinen, tulisi miettiä, miten virheetöntä kirjoitusasua dyslektikolta odotetaan. Dyslektikoille tulisi tarjota mahdollisuus suorittaa testit suullisesti, joko suoraan opettajalle tai nauhoittamalla, tai tietokoneen avustuksella.

Kielenopettajan on hyvä muistaa, että kaikki oppimisvaikeuksista kärsivät ovat erilaisia. Dyslektikoiden vieraiden kielten oppiminen tuskin tapahtuu ongelmitta. Sopivilla opetusmetodeilla ongelmia voidaan lievittää jonkin verran, ja tällöin saatetaan päästä hyviinkin oppimistuloksiin. Avainasemassa on opiskelijan oma motivaatio, sinnikkyys ja ahkera omaehtoinen opiskelu. Oppimisilmapiiriin tulee olla kannustava ja opettajan tulee kyetä mahdollisimman pitkälle ennakoimaan ongelmat, jotta turhautumiselta ja motivaation katoamiselta vältyttäisiin. Oppimisvaikeuksista kärsiville tulisi opettaa kompensoivia oppimisstrategioita, jotta he löytäisivät itselleen parhaiten sopivat strategiat eri tehtävien suorittamiseen.

Erityisopetuksessa tulisi olla mahdollisuus käyttää vaihtelevia työtapoja. Tuntisuunnitelmien joustavuus on tärkeää, sillä toisinaan näkee jo luokkaan astuessaan, että suunniteltu tunti ei tule toimimaan juuri sillä kertaa. Tällöin täytyy olla jokin varasuunnitelma, jonka voi ottaa välittömästi käyttöön. Tunneilla tulisi myös aina olla edes vähän aikaa vapaaseen vuorovaikutukseen opiskelijoiden kanssa. Heillä on usein suuri tarve saada keskustella omista henkilökohtaisista asioistaan, jotka usein suoraan vaikuttavat opintojen edistymiseen ja niissä menestymiseen.

Yhteistoiminnallisten työtapojen käyttö vaatii harjoitusta – yleensä vasta toisena opiskeluvuotena työskentely alkaa sujua. Työtapojen tulisi jatkuvasti rohkaista opiskelijoita omatoimisuuteen ja omaehtoiseen tiedon hankintaan. Suurimman osan töistä opiskelijat voivat tehdä pareittain tai tiimissä. Oppitunneilla tulisi jatkuvasti olla tarjolla eriyttävää materiaalia. Jos mahdollista, tulisi opiskelijoiden kanssa käydä keskustelua siitä, mihin arvosanaan he opinnoissaan tähtäävät. Siten eriyttävää materiaalia tulisi olla tarjolla niin parhaisiin arvosanoihin tähtääville kuin niille, joille kurssin läpäisy on pääasia.

Työympäristö tulisi muuttaa mahdollisimman suotuisaksi opiskelijoiden kannalta. Ihanteellisessa tilanteessa kielenopetuksen käytössä on normaali luokkahuone (jossa on pieni työskentely-nurkkaus), tietokonehuone sekä jonkinlainen erillinen kuuntelutila, joita kaikkia voidaan käyttää saman opetustuokion aikana. Opiskelijat, jotka kokevat tietokoneiden käytön turvalliseksi, voivat suorittaa tehtävät tietokoneiden avulla, osa taas haluaa tehdä tehtävät yhteisen pöydän ympärillä tai sitten omassa työskentelynurkkauksessaan. Erilaisia mahdollisuuksia opintojen suorittamiseen tulisi voida tarjota, kunhan vain tavoitteet pidetään mielessä. Opetuksen tulisi olla systemaattista ja askelittain etenevää ja joustavuuden ja yksilöllisyyden kunnioittamisen avainasemassa opetusta suunniteltaessa. Opettajalla täytyisi olla tarpeeksi aikaa huomioida opiskelijoiden yksilöllisen ohjauksen tarve ja taso, jolla opiskelija on, ja kyetä sitten sen mukaisesti eriyttämään opetusta.

Opetus voidaan myös järjestää työskentelypisteperiaatteella. Eri pisteissä suoritetaan erityyppisiä tehtäviä (kuuntelu, tietyn osa-alueen harjoittelu tietokoneen avulla, esim. sanasto tai kielioppi, kirjallinen jne.). Opetustuokion aikana kaikki käyvät mahdollisuuksien mukaan kussakin pisteessä. Pisteissä voidaan kiertää yksilöllisesti, pareittain tai pienryhmissä, jolloin ryhmä on vastuussa eri suorituksista. Tämä kehittää vuorovaikutustaitoja, vastuullisuutta sekä taitoa toimia ryhmän jäsenenä. Tehtävät voidaan käydä tarkistamassa erillisessä tarkastuspisteessä. Opettaja seuraa työskentelyn etenemistä ja auttaa, siellä missä apua tarvitaan. Tämä tapa soveltuu etenkin jo hieman edistyneemmille opiskelijoille, jotka eivät tarvitse jatkuvaa ohjausta.

Kokeilemisen arvoista on myös työpajaopetus. Tällöin opettaja siirtyy opettamaan opiskelijoiden ammattialan työpajaan. Hyvänä puolena on konkreettisen välineistön ja autenttisen ympäristön läsnäolo. Opiskelijat ovat yleensä hyvin mielissään, kun he saavat esitellä oman työpajansa sekä omaan alaan liittyvät välineet ja laitteet. Ympäristö on turvallinen opiskelijoille, koska vieraan kielen

opettaja on ikään kuin heidän reviirillään - asiantuntijaroolien vaihto on luonnollista. Esimerkiksi CNC-sorviin tutustuminen itse laitteen äärellä on luontevampaa kuin laitteen tutkiminen kuvasta. Työturvallisuus ja siihen liittyvät asiat on myös helpompaa käsitellä työpajassa. Opiskelijat voivat pareittain etsiä laitteista varoitusmerkit ja tulkita ne suomeksi. He voivat myös esitellä koneen ja sen toiminnan pääperiaatteet englanniksi. Opiskelijoilta voi kysyä, minkälaisia virheilmoituksia kone antaa, ja ne voidaan sitten tulkita suomen kielelle. Työpajaopetus on motivoivaa ja opiskelijoiden taitoja rohkaisevaa. He tuntevat osaavansa enemmän kuin opettaja ja voivat näin toimia ohjaajan roolissa.

Opintojen arviointikulttuurin muuttaminen on vaikeaa. Opiskelijat yleensä itse odottavat perinteisten kokeiden pitoa. Oppimistehtävien arviointi jatkuvan näytön periaatteella tuntuu useille heistä vieraalta. Portfoliotyöskentelyn avulla voidaan opiskelijoille opettaa itsearviointia sekä jatkuvan näytön merkitystä.

6 TIETOKONE JA TIETOVERKOT ERITYISOPETUKSESSA

Tietokone on osoittautunut erittäin hyödylliseksi apuvälineeksi erityisopetuksessa. Opiskelijat, jotka häpeilevät omaa käsialaansa ja kirjoittamisensa hitautta, rohkaistuvat tietokoneen tekstinkäsittelyohjelmien ääressä jopa erinomaisiin suoriin. Tietokone laitteena motivoi suurinta osaa opiskelijoita, ja vaikka he eivät aluksi osaisi käyttää sitä, he ovat motivoituneet oppimaan sen käytön mahdollisimman nopeasti.

Kieliluokan tietokoneissa tulisi olla CD-rom-asema, äänikortti sekä mikrofoni. Koneissa tulisi myös olla mahdollisuus Internet-yhteyden käyttöön. Käytössä oleva tekstinkäsittelyohjelma voisi ainakin muutamassa koneessa olla englanninkielisenä versiona edistyneempien käyttöön. Hyvätasoinen sanakirja on välttämätön työkalu tietokoneluokassa. Kannattaa selvittää, onko koululla digitaalikameraa, jota voisi lainata esimerkiksi kotisivujen valmistuksen yhteydessä.

Kielten opiskeluun tarkoitettuja CD-romeja on tarjolla jo melko runsaasti, niiden taso vain on kovin vaihteleva. Multimediaohjelmien hyvänä puolena on niiden kyky eriyttää; opiskelija voi harjoittaa juuri niitä kielen osa-alueita, joissa hän katsoo eniten tarvitsevansa harjoitusta. Samoin ohjelmat tarjoavat virikkeitä usealle eri aistille yhtä aikaa. Kotimaassa valmistetut toiselle asteelle suunnitellut kieliromput ovat tasoltaan lähes poikkeuksetta liian vaativia. Tasoltaan erityisopetukseen hyvin sopivat lapsille tarkoitettut kieliromput ovat ulkoasultaan, grafiikaltaan ja toiminnoiltaan usein liian lapsellisia. Ulkomaiset alkeistason romput taas edellyttävät jonkinasteista vieraan kielen hallintaa. Kysyntää olisikin kotimaisista alkeistason kielirompuista, jotka olisi suunnattu aikuiskäyttäjien tarpeisiin. Vieraskielisiä tietosanakirjaromppuja, sekä eri aloihin erikoistuneita romppuja, esimerkiksi keittokirjoja, voidaan käyttää edistyneempien materiaalina sekä lähde-materiaalina erilaisissa projekteissa.

Tietoverkkojen hyväksikäyttö kielen opiskelun apuna on lisääntynyt viime vuosina. Verkossa olevan kielen opiskeluun sopivan materiaalin määrä on mittamaton, jos vain opettajalla on aikaa sen etsimiseen ja arvioimiseen. Materiaalin

etsintä eli verkossa surffaaminen vie kuitenkin paljon opettajan aikaa ja edellyttää hyviä laitteita. Verkon avulla opiskelija voi harjoitella monipuolisesti kaikkia kielen osa-alueita. Opiskelijoille voi antaa erilaisia tiedonhankintatehtäviä suoritettaviksi Internetin avulla, kuten materiaalin etsintä päättötyötä varten. Verkko-pohjainen helpokäyttöinen oppimisympäristö, joka olisi suunnattu juuri erityis-opiskelijoiden tarpeisiin, olisi kuitenkin tarpeellinen.

Opiskelijoita voi kehottaa hankkimaan ilmaisen sähköpostiosoitteen, ja heille voi antaa myös mahdollisuuden esimerkiksi korvata poissaoloja sähköpostin välityksellä. Poissaollessaan opettaja lähettää suoritettavat tehtävät edistyneemmille opiskelijoille sähköpostin välityksellä. Digitaalisessa muodossa saadut tehtävät motivoivat huolelliseen suoritukseen. Erilaisilla kielenopetukseen erikoistuneilla sivuilla voi myös olla mahdollisuus on-line-chattiin, johon etenkin nuoremmat opiskelijat mielellään osallistuvat. Verkosta on myös mahdollisuus hankkia ”key pal” mistäpäin maailmaa tahansa. Etenkin sellaiset verkkotuttavuudet, jotka ovat samassa asemassa kuin opiskelijat (eli eri tasoilla olevat ei-natiivit kielenopiskelijat eri maista), tarjoavat aitoa ja mielenkiintoista opiskeluseuraa. Samalla vieraiden kulttuurien tuntemus lisääntyy. Verkon hyvä puoli on se, että verkossa voit esiintyä anonyyminä – erityisoppilaitoksen opiskelijoista monet ovat moni- ja vaikeavammaisia, ja juuri heille mahdollisuus esiintyä kasvottomana, ”normaalina” on suuri elämys.

Vieraskieliseen kulttuuriin tutustumiseen verkko tarjoaa runsaasti mielekästä ja mielenkiintoista materiaalia. Opettajan kannattaa kuitenkin tarkkaan tutustua käytettäviin linkkeihin etukäteen. Materiaali uusiutuu nopeasti verkossa; sellaiset linkit, jotka toimivat viime viikolla, eivät välttämättä toimi tällä viikolla. Tehtävät voidaan erityisesti koskemaan tiettyjä sivuja, joilta vastaukset löytyvät, tai tehtävät voivat olla niin yleisluontoisia, että opiskelijat täysin omatoimisesti etsivät vastaukset verkosta. Tällöin opettaja voi tarjota valmiita hakusanoja, joista voidaan lähteä liikkeelle.

Valinnaiskursseilla voivat opiskelijat valmistaa ryhmän englanninkieliset kotisivut, johon he myös etsivät esimerkiksi englannin kielen opiskeluun tai kulttuuriin liittyviä linkkejä. Digitaalikameran avulla opiskelijat liittävät oman kuvansa lyhyeen esittelyyn itsestään ja omista opinnoistaan.

Tietoyhteiskunnan on sanottu jakavan ihmiset sellaisiin, jotka osaavat hyödyntää tietotekniikkaa ja sellaisiin, jotka eivät. Erityisoppilaitoksen yksi tärkeä tehtävä on varmistaa, että opiskelijat saavat ainakin jonkinlaiset taidot tietotekniikan hyväksikäyttöön elämässään. Lehtisen (1997) mukaan tietoverkkojen käyttö edellyttää oppijalta erityisesti päämääräsuuntautunutta toimintaa. Spontaani, itseohjautuva opiskelu voi johtaa vain pienten osakysymysten ratkaisuun. Opettajaa tarvitaan silloinkin ohjaamaan oppilasta hajanaisen informaation hyödyntämiseen.

Toisen asteen erityisoppilaitosten kieltenopettajien tulisi muodostaa esimerkiksi sähköpostin välityksellä verkosto, jonka sisällä voitaisiin käydä keskustelua ja jakaa informaatiota erilaisista, hyvistä kielenopetuksen käytännöistä. Sieltä voisivat kysyä neuvoa myös sellaiset kielten opettajat, joilla ei ole kokemusta oppimisvaikeuksista kärsivien opettamisesta.

LÄHTEET

- Alanen, A. 1988 Johdatus aikuiskasvatukseen. Yleisradion offsetpaino. Helsinki.
- Kristiansen, I. 1998 Tehokkaita oppimisstrategioita – esimerkkinä kielet. WSOY. Porvoo.
- Lehtinen, E. 1997 Tietoyhteiskunnan haasteet ja mahdollisuudet oppimiselle. Teoksessa Lehtinen, E. (toim.) Verkkopedagogiikka. Helsinki Edita, 12–40.
- Leino, A-L. & Leino, J. 1990 Oppimistyyli. Teoriaa ja käytäntöä. Kirjayhtymä. Helsinki
- Naukkarinen, A. 1998 Kurinalaisuutta ja taakan siirtoa - koulun oppimisvaikeudet erityiskasvatuksen tarpeen määrittäjinä. Teoksessa Ladonlahti, T., Naukkarinen, A. & Vehmas, S. (toim.) Poikkeava vai erityinen? Erityispedagogiikan monet ulottuvuudet. Atena Kustannus. Juva. 182–202.
- Räsänen, A. 1993. Kielenoppimisesta aikuisiässä. Teoksessa Aikuisten kielitaito. Opetushallitus. Painatuskeskus: Helsinki. s. 6–21.

Muuta mielenkiintoista kirjallisuutta:

- Hintikka, A-M. & Strandén, K. 1998 Tyhmästä ja laiskasta Einsteiniksi. Näin autat lukivaikeuksista. Oy Edita Ab, Helsinki.
- Ladonlahti, T., Naukkarinen, A. & Vehmas, S. (toim.) 1998 Poikkeava vai erityinen? Erityispedagogiikan monet ulottuvuudet. Atena Kustannus. Juva.
- Määttä, A. (toim.) 1993 Aikuisten kielitaito. Opetushallitus, Painatuskeskus. Helsinki.
- Sperling, D. 1997 The Internet Guide For English Language Teachers. Prentice Hall Regents. New Jersey.
- Spolsky, B. 1989 Conditions for second language learning. Introduction to general theory. Oxford University Press. Oxford.

LIITE 1. ESIMERKKI KURSSI SUUNNITELMISTA 3:N OPISKELUVUODEN AJALLE

ENGLANNIN KIELEN 2ov. PAKOLLINEN KURSSI 1-VUOSIKURSSILLA – MUKAUTETTU OPPIMÄÄRÄ (opiskelijat ovat käyneet 9-vuotisen peruskoulun mukautetulla opetussuunnitelmalla l. englantia he ovat opiskelleet 7 vuotta, mutta taso on heikko) Opiskelijoilla on omassa luokassaan tietokoneet, joten tietokoneen käyttöä heille ei tarvitse opettaa. Kotitehtävien määrä on minimoitu opiskelijoiden huoltajien toivomuksesta. Tuntien alussa tehdään yleensä jokin lyhyt kuuntelu harjoitus. Kieliopin perusasioiden kertaus tapahtuu pääosin muun toiminnan lomassa eri tyyppisin harjoituksin. Suunnitelmarunko on joustava ja muuttuu tarpeen mukaan. Opiskelijat suorittavat kaksoistuntin aikana edes yhden osakokouksen oman tasonsa mukaisesti. Jaksojen vaihtuessa suoritetaan itsearviointia ja tarkastetaan omia tavoitteita ja niiden saavuttamista. Kurssi arvoidaan jatkuvalla näytöllä sekä mahdollisesti pienimuotoisilla testeillä.

Opiskelijoita rohkaistaan hankkimaan kirjeenvaihtoveri (key-pal) sähköpostin välityksellä ja pitämään häneen jatkuvaa yhteyttä. Lomien ja juhlapyhien sijainti suunnitelmassa on summittainen

ESIMERKKI KURSSI SUUNNITELMISTA 3:n OPISKELUVUODEN AJALLE

OPISKELUVUOSI – KURSSIN LAAJUUS 2 ov.

tunnin n	sisältö	Toteutustapa
1–2	Esittelyt, kurssin sisältö, omasta oppimisesta kertominen	Keskustelu lyhyt sanelutehtävä
3–4	Getting to know you aakkoset	haastattelu lomake, parityö ► parin esittely suullisesti tai tietokoneella tehty esite itsestä/oman nimen tavaaminen
5–6	omasta maasta kertominen	miniesitelmä sanoin ja kuvin
7–8	omasta opiskelusta + koulusta kertominen	tutustumiskierros koululla
9–10	maiden + kaupunkien nimien kertaus, kansallisuusadjektiivit jne...	Geography quiz – kuuntelu word scramble, multimedia ohjelmat
11–12	matkalle lähtö – matkalippujen osto, matkan varaaminen	teksti + suulliset harjoitukset
13–14	lomakkeiden täyttö	Kirjallinen
15–16	hotellissa	teksti + suulliset harjoitukset
17–18	ravintolassa (pankissa / postissa) jakso vaihtuu l. jakson arviointi	teksti + suulliset harjoitukset mitä olen oppinut?
19–20	tien neuvonta / prepositiot	suullinen harjoittelu
21–22	Halloween	internet
23–24	sähköposti osoite, jos sitä ei jo ole sähköpostiviestit + netiketti	tietokoneet + internet
25–26	key-palin hankinta	tietokoneet + internet
27–28	online chat	tietokone + internet esim. www.eslcafe.com
29–30	Thanksgiving	Internet
31–32	BrE. Vs. AmE	sanojen ryhmittely – pari-harjoitus
33–34	sanastoharjoitukset	Multimediaromppu

35–36	työpiste tunti	eri työtavat
37–38	Xmas customs in English speaking countries + Xmas carols keskustelu + arviointi syyslukukaudesta	internet -harjoitus / video
39–40	Great Britain	ryhmätyöt (internet apuna) + video
41–42	Great Britain	ryhmätyöt + video
43–44	London	tietokone + internet
45–46	sanastoharjoitukset	multimediaromppu
47–48	hobbies	miniesitelmä sanoin ja kuvin
49–50	Valentine's Day (history + other facts)	Grafiikka ohjelman avulla laaditut kortit ☛ työt esille omaan luokkaan
51–52	Talviloma	
53–54	Oman mielipiteen ilmaisu	levyraati
55–56	Kertausharjoituksia	työtapa valinnan mukaan
57–58	Kertausharjoituksia	työtapa valinnan mukaan
59–60	Internet scavenger hunt	pariharjoitus tietokoneilla
61–62	Internet scavenger hunt	pariharjoitus tietokoneilla
63–64	Palautekeskustelu	yksilöllinen + koko luokka
65–66	Summer plans	mind map + sen suullinen esittely

2. OPISKELUVUOSI – KURSSIN LAAJUUS 2 ov.

Toisen vuosikurssin aikana teemat ovat samantyyppisiä kuin ensimmäisenä opiskeluvuonna - vaatimustaso kuitenkin kasvaa.

tunnin n	sisältö	Toteutustapa
1–2	How did I spend my summer? Planning	Keskusteluharjoitus
3–4	Revision exercises	työtapa valinnan mukaan
5–6	Revision exercises	työtapa valinnan mukaan
7–8	My favourite music	miniesitelmä musiikinäyttein yksin tai pareittain
9–10	My favourite music	miniesitelmä musiikinäyttein yksin tai pareittain
11–12	Finnish industry	teksti + harjoitukset
13–14	Finnish industry	yrittäjäesittely – toteutustapa vapaa esim. yritysesitteen laadinta tietokoneella
15–16	America	eri tekstejä/ryhmätyöt
17–18	America	ryhmätyöt & niiden esittely
19–20	mIRQ	internet-chat
21–22	Halloween	video/internet
23–24	Interviews – opiskelijat haastattelevat koulun henkilökuntaa tai muiden linjojen opiskelijoita	Kysymyslauseet
25–26	Interviews – opiskelijat haastattelevat koulun henkilökuntaa tai muiden linjojen opiskelijoita	nauhoitus/videointi
27–28	Haastattelut	esitykset + palautteet
29–30	CD-ROM encyclopedias	tutustuminen CD-ROM tietosana-kirjoihin

31–32	CD-ROM encyclopedias	tiedon etsintä tietosanakirjasta/parityö
33–34	mIRQ	internet-chat
35–36	Internet scavenger hunt	tietokone + internet
37–38	Xmas in the net	tietokone + internet
39–40	Computers	teksti + harjoitukset
41–42	Computers	miellekartan laadinta
43–44	Computers	Kertausta
45–46	Mass media	eri tiedonvälityskeinot – keskustelu/ internet
47–48	Mass media	video uutiset / sanomalehdet esim. Metro
49–50	Mass media / news in English	toteutustapa on vapaa/kirjallinen/ videointi etc.
51–52	Talviloma	
53–54	Telephone English	teksti / fraaseja
55–56	Telephone English	Simulaatioharjoituksia
57–58	‘Lehdykän’ laadinta	eri aiheisia juttuja lehteen tietokoneen avulla (esim. aiemmin tehdyt haastattelut)
59–60	‘Lehdykän’ laadinta	eri aiheisia juttuja lehteen tietokoneen avulla (esim. aiemmin tehdyt haastattelut)
61–62	‘Lehdykän’ laadinta	lehdykän julkaisu
63–64	palautekeskustelu	yksilöllinen + ryhmä
65–66	Getting ready for the vacation	erilaisia harjoituksia

3. OPISKELUVUOSI – KURSSIN LAAJUUS 2 ov.

tunnin n	sisältö	Toteutustapa
1–2	Kurssin sisällöt / henkilökohtaiset tavoitteet	keskustelu/tavoitteet kirjallisina
3–4	The best thing last summer	lyhyt kirjoitelma tietokoneella
5–6	Revision	työtapa valinnan mukaan
7–8	Revision	työtapa valinnan mukaan
9–10	Australia	Ryhmätyö
11–12	Australia	ryhmätyö / video
13–14	Expressing my opinion – revision	Keskusteluharjoituksia
15–16	mIRQ or key-pals	internet-chat tai key-pal:in hankinta
17–18	Jobs	kuuntelu/keskustelua eri ammateista/ työpaikka ilmoitukseen tutustuminen mindmap
19–20	Applying for a job	hakemuksen laadinta tietokoneella
21–22	Applying for a job; Curriculum vitae	hakemuksen laadinta tietokoneella
23–24	Job interview	teksti + kuuntelu
25–26	Job interview	kysymysten laadinta; suullinen harjoitus
27–28	Job interview	harjoitusten videointi

29–30	European dimension – opiskelija eurooppalaisena – tarkastellaan eurooppalaisuutta eri lähteistä	Ryhmätyöt
31–32	Europe -projekti	internetin välityksellä jonkun eurooppalaisen koulun kanssa
33–34	Europe -projekti	internetin välityksellä jonkun eurooppalaisen koulun kanssa
35–36	Europe -projekti	internetin välityksellä jonkun eurooppalaisen koulun kanssa – projektin arviointia
37–38	Xmas in the net	tietokone + internet
39–40	‘Kirjeenvaihto’: tilaus/tilausvahvistus/ kutsu jne...	Tietokone
41–42	‘Kirjeenvaihto’: tilaus/tilausvahvistus/ kutsu jne...	Tietokone
43–44	Video on some cultural aspect of English speaking countries	
45–46	Revision exercises	työtapa valinnan mukaan
47–48	Revision exercises	työtapa valinnan mukaan
49–50	Small talk	Keskusteluharjoituksia
51–52	talviloma	
53–54	Vocabulary revision	Tietokone
55–56	Projekti: My past and future tai oman päättötyön esittely	miniesitelmä/kirjoitelma/miellekartta/ video/posteri – toteutustapa on vapaa
57–58	My past and future tai oman päättötyön esittely	miniesitelmä /kirjoitelma/miellekartta / video/posteri – toteutustapa on vapaa
59–60	projektien esittely	
61–62	What have I learnt?	kirjallinen analyysi opituista taidoista
63–64	palautekeskustelu ed. tunnin kirjoitusten pohjalta	yksilöllinen/ryhmä
65–66	‘The school is over ‘	Keskustelua

Oppimisaktiviteetteja teollisuuden kielitaitotarpeisiin

Tässä artikkelissa käydään läpi ja tulkitaan suositusten muodossa työelämän kielitaito-odotuksia. Niiden tarkoituksena on ilmaista käytännöllisessä, opetukseen sovellettavassa muodossa se, mihin teollisuuden kielitutkimus on antanut aihetta. Suositusten jälkeen esitetään konkreettisia ehdotuksia oppimisaktiviteeteiksi. Eriteltyjä aktiviteetteja on kokeiltu ja toteutettu Helsingin ammattikorkeakoulun tekniikan kielikeskuksen kielenopetuksessa. Palautetta niiden soveltamisesta otetaan mielihyvin vastaan.

Ammattikielen opetuksessa painettu oppimateriaali on useimmiten vanhentunut, ennen kuin se ehtii painoon; niin nopeasti muuttuvat tiedot. Siksi ehdotetut aktiviteetit ovat enimmäkseen ns. kehysmenetelmiä, joita voi täydentää päivänkohtaisella aiheella tai artikkelilla.

1 TYÖELÄMÄN KIELITAITOVAATIMUKSET – TOIVEIDEN TYNNYRI

Tuloksista, joita työelämän kielitaidon tutkimuksista on saatu, tiivistyy kuva niistä tarpeista, joita työelämä asettaa rekrytoitavilleen. Seuraava ilmoitus saa kuvata teemoja, jotka toistuvat työpaikkailmoituksissa.

AVAINPAIKAT
Kehittyvä organisaatiomme etsii HCIBE ¹ -KEHITTÄJÄÄ
* Frilliikan ² ammattilainen
* Tulos ja laatu merkitsevät
* Joustava neuvottelija
* Kehittää jatkuvasti itseään
* Kommunikoi kolmella, neljällä kielellä
* Esiintyy sujuvasti
* Ulkomaankokemusta ja kiinnostusta vieraisiin kulttuureihin
* Joustava, yhteistyökykyinen
* Luova, idearikas

¹ HCIBE – acronym for How Could I Be Everything?

² Termi viittaa tuotteeseen, joka on varustettu kaikilla hienouksilla, “with all the frills”.

Mitä se on?

Teema

*Kehittyvä
organisaatiomme...*

Selitys

Yritys kuvaa oman toimintansa ja etsii henkilöstöä omiin tarpeisiinsa. Tässä painavat ensi sijassa vikkeläliikkeiset markkinat, jotka muuttavat tarpeitaan viikoittain, jopa päivittäin, eivät niinkään hitaasti muuttuvat koulutuspoliittiset linjaukset, opetussuunnitelmat tai jopa yksilön urasuunnitelmat. Siksi tarvitaan myös jatkuvaa selvitystä työelämän viestintätaitojen muutoksista.

*Frilliikan
ammattilainen*

Työelämässä tarvitaan mieluiten monipuolisesti kouluttautuneita erikoisalojen ammattilaisia, joilla on vahva substanssiosaaminen, olipa se ohjelmointikieltä, erkautuskarkaisua, kalibrointimenetelmiä tai laskutusta. Välttämätöntä on myös hallita riittävät perusvalmiudet muutaman lisäammatin opiskeluun elämänsä aikana. Perusosaamiseen kuuluvat paitsi kokemus, taidot ja tieto, myös persoonalliset ominaisuudet ja kyvyt, henkilön verkostot ja vitalisuus.

*Tulos ja laatu
merkitsevät*

Oli kyse sitten hitsaajasta, kunnossapitoteknikosta tai suunnitteluinsinööristä, yritys toimii tuottaakseen voittoa omistajilleen. Taloudellinen tulos, hyvät asiakassuhteet, korkea (sertifioitu) laatu, nopea aikataulu ja tuotantovarmuus ovat tuloksen osatekijöitä. Myös ei-kaupallisen koulutuksen saaneiden on ymmärrettävä yrityksen tuloksen tavoittelun logiikka. Sitä yrityksissä pyritään tuomaan esille mm. yhteisten visioiden avulla.

*Joustava
neuvottelija*

Työelämä kaipaa sosiaalisesti suuntautuneita, vuorovaikutustaitoisia kuuntelijoita ja keskustelijoita, joilla mukavaan luonteenlaatuun liittyy rautainen ammattitaito viemään asioita sisukkaasti eteenpäin. Se edellyttää ahkeraa valmistautumista neuvotteluihin, hyvää dokumentaatiota ja viisautta edistää hankkeita diplomaattisesti ja oikeita verkostoja ja kanavia hyväksi käyttäen. Sosiaalisuus saattaa tarkoittaa sitä, että pystyy pitämään seuraa yhdelle jos toisellekin henkilölle. Se voi merkitä melkoisia tarpeita hyvään yleissivistykseen: tuntemusta historiasta, yhteiskunnallisista asioista, uskonnoista, kulttuurista, taiteesta jne.

*Kehittää
jatkuvasti itseään*

Työelämä on siirtynyt ennakoimattomien muutosten aikakauteen, jossa muutos kiihtyy ja muutossyklit nopeutuvat. Toiminta ja rakenteet muuttuvat usein organisaatiolaatikoista toiminnoiksi, prosesseiksi ja hankkeiksi, joissa tiimit ratkaisevat sovittuja kysymyksiä rajatuissa aikatauluissa. Hankkeita on peräkkäin, rinnakkain ja sisäkkäin. Kiinteät toimenkuvat ovat mennyttä aikaa. Tämä muutos yhdessä korkean teknologian kanssa vaatii toisaalta entistä laajempaa, toisaalta entistä erikoistuneempaa osaamista. Seurauksena on tarve kehittää itseään jatkuvasti. Siksi yritykset ovat innokkaasti tukemassa elinikäistä oppimista. Yritys, joka hallitsee tätä prosessia, on askeleen edellä muita.

<i>Kommunikoi kolmella, neljällä kielellä</i>	Myös kielitaidon tarve on markkinoiden sanelemaa ja alati muuttuvaa. Huolimatta markkinoiden muutosvaatimuksista kielipolitiikkaamme on kuitenkin pysynyt rakenteiltaan samana. Hyvä kielitaito merkitsee parin, kolmen kielen hyvää hallintaa ja pohjatietoja vielä useammistakin kielistä, niin että työuran aikana pystyisi opettelemaan uuden kielen työn tarpeiden muuttuessa.
<i>Esiintyy sujuvasti</i>	Kyky esiintyä ei merkitse ainoastaan esitysten pitämistä, vaan myös kykyä käyttäytyä erilaisissa tilanteissa ja aktiivista tilanteenhallintaan. Asiakas ostaa ehkä mieluummin omalta maanmieheltään, jos hän kokee kontaktit suomalaisten kanssa vaikeina ja ilmapiirin vaivautuneena.
<i>Ulkomaan-kokemusta ja kiinnostusta vieraisiin kulttuureihin</i>	Sujuvaa kulttuuriin liittyvää esiintymistä on helpointa oppia vieraassa kulttuurissa. Lyhytkin ulkomaankokemus asettaa suomalaiset arvot vertailuun ja kasvattaa ymmärrystä vaihtoehtoisia menettelytapoja kohtaan. Kulttuurien yhteentörmäykset on myös parempi kokea opiskeluaikana kuin työelämässä. Ei ihme, että henkilöstöpäälliköistä 70 % pitää parhaana kielitaidon osoituksena sitä, että henkilö on opiskellut, harjoitellut tai työskennellyt ulkomailla.
<i>Joustava, yhteistyökykyinen</i>	Kysyntää on henkilöistä, jotka eivät koteloidu toimenkuvaansa, vaan ovat valmiita ryhtymään uusiin projekteihin, siirtymään paikkakunnalta toiselle, lähtemään ulkomaille, tekemään ylitöitä ja toimimaan erilaisissa tiimeissä.
<i>Luova, idearikas</i>	Joissakin tehtävissä on välttämätöntä olla luova, runsaasti uutta tietoa ja intuitiota siilaava yksilö, joka yhdistelee oppimaansa ennen kokeilemattomiin yhdistelmiin. On myös töitä, joissa vaaditaan enemmän pitkäjänteisyyttä ja sitkeyttä toteuttaa pitkäpiimäinen työ. Esimerkiksi kehitystyö, markkinointityö ja johtaminen vaativat luovuutta ja idearikkautta.

Nämä ja paljon muita teemoja sisältyy yleisiin työpaikkailmoituksiin. Työelämän odotukset ovat toiveiden tynnyri, jota tuskin kukaan kaikilta osin täyttää. Havainnoimalla toiveita ja hankkimalla tietoa odotuksista meidän on mahdollista muuttaa kieltenopetusta käytännön tarpeiden suuntaan.

Työelämän kielitaidon tarpeita on tutkittu paljon, erityisesti 1980-luvulta lähtien. Tarvekartoitukset ovat saattaneet keskittyä kapeisiin kohderyhmiin kuin kokonaisuun teollisuudenaloihinkin.

Tutkimukset osoittavat, että työelämä tarvitsee kielitaitoisia henkilöjä. Kielitaito on osa pätevyyttä ja kehittyvää ammattitaitoa. Kielitaitoisuus tarkoittaa myös sitä, että riittävän moni osaa riittävän useita kieliä. Lisäksi kielitaidon tulee olla moniosaamista, niin että taitoon integroituu joukko muita taitoja: kulttuuri-osaamista, käyttäytymisosaamista, psykologisia taitoja, esiintymistaitoa, strategisia taitoja. Mutta seitsemänkään kielen taito ei välttämättä tee toimihenkilöstä tarpeellista, ellei hän hallitse tarvittua ammattialaa. Kielitaidon toivotaan siis yhdistyvän ammattitaitoon ja viestinnälliseen osaamiseen. Kielitaidon halutaan myös olevan erityisesti käytännön osaamista ja painottuvan suulliseen taitoon, olipa kyse sitten johtajasta tai tuotantotyöntekijästä. Kirjallista taitoa tarvitsevat eniten johto- ja sihteerintehtävissä toimivat, mutta myös yhä enemmän kaikki ammattiryhmät tietotekniikan hyödyntämiseen. Koska kieli on ajattelua ohjaava kanava, pitäisi kielitaitovaatimusten kasvaessa vieraasta kielestä voida tulla myös älyllinen partneri³, jonka kautta uuden oppimista tapahtuu.

Tärkeitä yleisiä kielenkäyttötilanteita teollisuudessa ovat rutiinipuhelut ja asiakaskontaktit, kuten messut, asiakaspalvelu ja muut sosiaaliset tilanteet. Tärkeitä ovat myös sähköpostien, faksien ja lyhyiden viestien kirjoittaminen ja manuaalien, ohjeiden ja tuotekuvausten lukeminen.⁴

Teollisuuden kielenkäyttötilanteista vaikeimpina pidetään kokouksia ja neuvotteluita, asiakaskontakteja ja esitysten pitämistä. Muita vaativia tilanteita ovat keskustelut toimituksista, asennuksista ja kunnossapidosta, vierailut sekä haastattelu- ja tulkintatilanteet. Kielitaidon puutteet näissä tilanteissa eivät kuitenkaan kokonaan selitä tilanteen vaativuutta. Prolang-tutkimuksen mukaan vain neljännes ilmaistuista vaativuustekojöistä liittyy kieleen. Muut esitetyt syyt liittyvät kokonaisviestinnän onnistumiseen. Tilanne saattaa olla kaiken kaikkiaan mutkikas. Vastapuolen puheen korostus ja toimintatapa voivat olla outoja. Kulttuuritausta vaikeuttaa ymmärtämistä, eikä puhujan oma tietämys välttämättä riitä, jos vastapuoli ei ymmärrä puhujan ongelmaa tai esittämiä syitä. Asia sinänsä saattaa olla vaikea ratkaistavaksi. Tilanne tulee äkkiarvaamatta ja aiheittaa painetta. Keskustelut saattavat olla pitkiä, ja on vaikea keskittyä asiaan vieraalla kielellä useita tunteja tai jopa päiviä. Henkilöllä ei ehkä ole aiempaa kokemusta tilanteesta. Tällaiset tulokset antavat selvää viitettä siitä, ettei työelämän tarvitsema kielitaito ole erillinen alue, vaan osa ammatillisten kompetenssien kehittämistä.⁵

³ Tella, S. 1999. "Teaching Through a Foreign Language Revisited: From Tool to Empowering Mediator." In: Tella, S., Räsänen, A. and Vähäpassi, A. (Eds.): "Teaching Through a Foreign Language". Edita: Helsinki. Publications of Higher Education Evaluation Council. s. 27.

⁴ Huhta, M. 1999. s. 89–96.

⁵ Ibid. s. 106–109.

Miten työntekijät kokevat vieraan kielen vahvuudet ja heikkoudet?

Työntekijät pitävät vahvimpina puolinaan lukemista, kuullun ymmärtämistä sekä ammattisanaston hallintaa.

Suurin heikkous on, että työntekijät osaavat liian harvoja kieliä. On yllättävää, miten monia kieliä yritysten työntekijät ilmoittavat tarvitsevansa: 74 % tarvitsee kahta tai sitä useampaa kieltä työssään; 26 % selviää kahdella, 26 % kolmella, 12 % tarvitsee neljää tai vielä useampia kieliä.⁶

Työntekijöillä on myös puutteita vieraiden kulttuurien ymmärtämisen taidoissa, eikä suullinen kielitaito myöskään ole riittävä. On kuitenkin merkittävää, että monet työntekijät mainitsevat suullisen kielitaidon vahvuutenaan. Peräti viidenneksessä avovastauksista pidetään suullista taitoa vahvuutena. Suullisen taidon heikkoutena kokevia on kuitenkin merkittävästi enemmän.⁷

Henkilöstöpäälliköt näkevät työntekijöiden kielitaidon vahvuudet ja puutteet paljolti samanlaisina kuin työntekijät. Henkilöstöpäälliköiden näkemys kolmesta suurimmasta pulmasta on suullisen viestinnän puutteet, liian harvojen kielten osaaaminen ja kulttuuriosaamisen ongelmat.⁸

Mitä palautetta kieltenopetus on saanut työelämältä?

Ammatillisen kieltenopetus opettaa hyvin ammattiterminologiaa (45 %) ja valmentaa opiskelijoita kohtalaisen hyvin työelämään (25 %). Jälkimmäisestä tosin henkilöstöpäälliköt ovat hieman vähemmän vakuuttuneita kuin toimihenkilöt.⁹

Ammatillisen kieltenopetuksen heikkouksista henkilöstöpäälliköt ja työntekijät ovat samaa mieltä: suullista taitoa ei opeteta riittävästi. Tätä mieltä on 37 % työntekijöistä ja 51% henkilöstöpäälliköistä. Lisäksi molempien ryhmien mielestä kielten osuus koulutuksesta on liian vähäinen. Tätä mieltä on 34 % työntekijöistä ja 24 % henkilöstöpäälliköistä. Erityisesti työntekijät, jotka itse ovat osallistuneet ammatilliseen kieltenopetukseen, pitävät kielten vähäisyyttä koulutuksen suurimpana heikkoutena.¹⁰

Yleissivistävän kieltenopetuksen vahvuuksina sekä henkilöstöpäälliköt että henkilöstö pitävät sitä, että kieltenopetus antaa peruskoulussa ja lukiassa hyvän peruskielitaidon ja keskittyy kielioppiin. Erityisesti työntekijät pitävät kieliopin opettamista yleissivistävän kieltenopetuksen suurimpana vahvuutena. Muut vahvuudet jakautuvat tasaisemmin.

Merkittävimmästä heikkoudesta työntekijät ja henkilöstöpäälliköt ovat samaa mieltä. Suullista kielitaitoa ei kartuteta riittävästi. 58 % työntekijöistä ja 41 % henkilöstöpäälliköistä pitää suullista kielitaitoa yleissivistävän kieltenopetuksen heikkoutena.¹¹

⁶ Ibid. s.65

⁷ Ibid. s.79–81

⁸ Ibid. s.82–83

⁹ Ibid. s.147

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid. s.149–150.

Kuvatusta odotuksista on johdettavissa muutamia keskeisiä laadukkaan kieltenopetuksen komponentteja. Ne on kirjattu seuraavassa suositusten muotoon.

SUOSITUS 1.

Laadukas ammattikielen kurssi räätälöidään ammattialalle.

Ammattiin tähtäävässä koulutuksessa kielikurssin sisällön on pohjauduttava pääteammateissa tarvittaviin taitoihin ja asioihin. Näitä voidaan selvittää tarvekartoitusten avulla. Prolang-projetissa käytetty teollisuuden ja kaupan tilannepohjainen menetelmä näyttää sopivan ainakin sosiaali- ja terveysalalle. Esimerkki siitä, miten tarvekartoitus voidaan tehdä, löytyy Prolang-raportista.¹²

Kielten kursseilla on usein se ongelma, että tavoite on epäselvä: opiskellaan kirjaa tai monisteita, ja jos aikaa riittää, tehdään lisää. Ammattikielen opetusta vaivaa huutava pula eri aloille sopivista oppikirjoista. Jos opiskelija ei tiedä, minne ollaan menossa ja mitä pitää saavuttaa, kielen kurssista voi tulla vain pakollinen läsnäolopaikka. Jos hän taas saa etukäteen tarkkaan tietää tavoitteet sekä suoritukset, joilla tavoitteet on osoitettava, hän pystyy itse vaikuttamaan omaan työtahtiinsa ja saavutuksiinsa.

Perusteltu vaatimus kurssin ennakkosuunnitelmasta vaatii paljon opettajalta, jolla saattaa olla kymmenkunta eri ryhmää eri aloilta ja eri osoitteissa. Ennakkosuunnitelma ei aina ole mahdollinen, ei ainakaan yksin tehtynä. Yhteistyössä kollegojen kanssa, sen sijaan, on mahdollista eri vuosina ottaa kehittämisen kohteeksi kurssi kerrallaan.

Kun kielten taidot ja tavoitteet on johdettava alan työkuvaan ja työympäristön tarpeista, motivaatio opiskeluun paranee. Ajatus siitä, että tällainen menettely on mahdotonta, koska opiskelijat eivät vielä osaa kieliopin tiettyjä kohtia, on hylättävä, ja puutteista huolimatta tähdättävä kokonaisvaltaiseen tehtävien suorittamiseen johdonmukaisen kurssiohjelman avulla.

¹² Ibid. s. 165–166

SUOSITUS 2.

Vuorovaikutustaitoa luodaan vuorovaikutusharjoittelun avulla.

Ryhmätyötaitoja, tiimityöskelyä ja yhteistä ongelmanratkaisua sisältäviä tehtäviä tulisi suosia. Myös tiedonhakuja yli ainerajojen, tietoverkkojen ja ammattialojen eri lähteiden avulla tulisi lisätä. Koko lukukauden tai lukuvuoden tiimityöskentelyhankkeet ovat hyviä. Näiden tuloksena tiimi voi tuottaa esimerkiksi koko kurssin tuotoksena salkun tai portfolion kurssin keskeisistä aiheista.

Vuorovaikutustaitojen kehittämistä ehkäisevinä harjoitusmuotoina voidaan pitää mekaanisia, alempia oppimistasoja, kuten tunnistamista ja toistoa harjoitettavia harjoittelumuotoja. Näitä ovat usein aukkoharjoitukset, monivalintatehtävät tai oikein – väärin-väittämät.

Korkeampiastempaa oppimista, kuten ajattelua, analyysia ja synteesiä, harjoittavat esimerkiksi mielipiteenilmaisu, keskustelu, väittely ja raportointi.

SUOSITUS 3.

Kieltenopetuksen tulokset paranevat, kun opiskelija tiedostaa kielenoppimisen mekanismeohjaa edistymistään tietoisesti.

Opiskelijoille ei ole itsestäänselvyys, miten aikuinen oppii kieliä; kielenoppiminen äidinkielellähän on melko luonnonmukainen, tiedostamaton prosessi erityisesti, jos ympäristö on yksikielinen. Uuden kielen oppimisessa puolestaan voidaan käyttää hyväksi tietoutta, jota kielenoppimisesta on olemassa.

Aikuisen kielenoppimista voidaan parantaa asettamalla oppimistavoitteet ammattialan keskeisiksi asioiksi ja tekemällä opiskelija tietoiseksi siitä, missä hän on menossa näitä tavoitteita kohti. Hyvän palautteen antaminen prosessin eri vaiheissa nopeuttaa tavoitteen saavuttamista.

Kun opettajalla ja opiskelijalla on kurssin ennakkosuunnitelma, opiskelija voi seurata omaa oppimistaan esimerkiksi kuulemalla avausluentoja oppimisesta, muistista ja ajattelusta ja pitämällä oppimispäiväkirjaa oppimisprosessistaan. Työelämän edustajien kokemukset kielenoppimistavoista, alkutestien tulokset, omien (video)suoritusten tarkastelu tai toisten opiskelijoiden palautteet voivat toimia virikkeinä oman oppimisen tietoistamisessa.

Opiskelija, joka tiedostaa edistysaskeleensa, on myös iloinen oppija, koska hänellä on vastuu omasta oppimisesta. Siihen liittyy kyky tarkastella omaa suoritusta kriittisesti ja ohjata toimiaan haluttuun suuntaan.

Metaoppiminen eli oppimisesta oppiminen on yksi tehokkaimmista tavoista lisätä motivaatiota kielenopiskeluun. Oppimisprosessin tietoistamalla tulokset paranevat.

SUOSITUS 4.

Ammatillisessa kieltenopetuksessa on voitava vapaasti valita tarvittavat kielet aloittain.

Vieraat kielet ovat ammattialasta riippuen eri tavalla tärkeitä. Opiskelijoita kannattaa rohkaista valitsemaan juuri niitä kieliä, joita alalla tarvitaan. Pienikin annos uutta kieltä on parempi kuin ei vuottakaan lisäkieltä. Toisaalta, kieliäkin valittaessa ammattalan vaatimukset ovat tärkeimpiä: jos on tiedossa, että opiskelijalla on vaikeuksia selvittää kaikista ammattiaineista, on viisasta suositella keskittymistä yhteen tai korkeintaan kahteen kieleen.

Edellä mainittu työelämän odotus ei ole sopusoinnussa harjoitetun kielipolitiikan kanssa. Jopa ammatillisella toisella asteella on päätetty kahdesta pakollisesta kielestä, jotka käytännössä ovat englanti ja ruotsi. Tämä rajoittaa toisen ja kolmannen askeleen koulutuksen mahdollisuuksia suuntautua markkinoiden mukaan eli opettaa esimerkiksi ravintola-alalla ranskaa, autoalalla saksaa tai rakennusalalla venäjää toisena kielenä.

On voitava lähteä siitä, että ammattialoilla kielten määrää ei kahdesta voi paljon lisätä, koska ammattiaineet sinänsä ovat koulutuksen ydin eikä niiltä ei voi kohtuuttomasti poistaa aikaa kieliin. Opiskelijoiden käytettävissä oleva aika on myös rajallinen, joten integroinnin mahdollisuudet on siten otettava todella vakavasti.

SUOSITUS 5.

Esittämisestä on syytä tehdä kurssin pääjuoni.

Esittäminen ei suinkaan aina ole esitelmän pitämistä. Esittäminen on osa jokaisen arkipäivää: selostetaan, kuvataan tai kerrotaan aikeista, tilanteista tai suunnitelmista toisille. Esimerkiksi taivuttelu rahan lainaamiseen on esittämistä.

Esiintyminen ja esittäminen ovat suomalaisessa koulutuskulttuurissa vähemmän arvostettuja kuin kirjallinen osaaminen. Työelämän viestinnässä suullinen taito on tärkeämpää kuin kirjallinen, erityisesti korkeakoulututkintoa lyhemmissä koulutusohjelmissä. Kaikki keinot on käytettävä hyväksi, jotta aktiivista mielihyvästä, keskustelua, esittämistä ja väittelyä rohkaistaan ja tuetaan. Virheiden välttäminen ei saa olla syy jättää ajatus ilmaisematta.

Tässä kohdissa on hyödyllistä pitää yhteyttä ammattiaineiden ja äidinkielen opettajien kanssa, jotta projekteista voidaan tehdä yhteisiä. Silloin keskustelu voidaan käydä ammattiaineen aiheista, ja samalla aiheesta käytävä keskustelu on aitoa.

SUOSITUS 6.

Opiskelijoiden enemmistö lähtee ulkomaille joko opiskelemaan, töihin tai harjoitteluun jossain opiskeluvaiheessa.

Henkilöstöpäälliköt pitävät parhaimpana kielitaidon tunnistamisenettelynä todistusta ulkomailla tapahtuneesta opiskelusta, harjoittelusta tai työnteosta. Kokemus on osoittanut, että kun nuori on ollut ulkomailla, vaikkapa vain lyhyenkin aikaa, kypsyys nähdä vieraiden kultturein ajattelutapoja ja halu opiskella kieliä muuttuu voimakkaasti. Siksi on tärkeää, että oppilaitokset järjestävät hyvät taloudelliset mahdollisuudet ulkomaille lähtemiseen. Ulkomaille lähtöä pitäisi alkaa pohjustaa jo heti opintojen alkaessa.

SUOSITUS 7.

Aiheet ja harjoitukset valottavat eurooppalaisia tapakulttuureja ja kulttuuri-taustoista johtuvat viestinnän erot tiedostetaan.

Ammatilliseen kielenopetukseen tulee sisällyttää runsaasti ainesta, joka lisää tietoisuutta käyttäytymisen kuvioista meillä ja muualla. On tärkeää ottaa esille stereotyyppien muodostuminen ja niiden vaikutus. On välttämätöntä keskustella suhtautumisesta kulttuurieroihin, eristäytymisestä, peloista, rasismista ja sopeutumisesta. On tärkeää katsella eri kulttureihin kuuluvia käyttäytymistapoja ja keskustella niiden syistä ja vaikutuksista työelämän viestinnässä. On tärkeää ottaa esille historiallisia ja maantieteellisiä tekijöitä, jotka ovat tuottaneet nykyisiä kulttuurikäytäntöjä.

“Miellyttävä seuraihminen” on myötäelävä, toisten mielipiteitä kunnioittava ja hyvä kuuntelija. Hän osaa tehdä työtä ryhmässä ja ottaa toisten tavoitteet ja tarpeet huomioon. Hän osaa sopeutua riittävässä määrin siihen kulttuuriympäristöön, jossa hän toimii. Hän kunnioittaa yhteisiä tavoitteita ja noudattaa yhteisesti hyväksytyjä pelisääntöjä. Hän ei öykkäroï omilla erikoispiirteillään.

Laadukas ammatillinen kielenopetus sisältää runsaan annoksen valmennusta erityisesti eurooppalaisten työkuulttuurien tuntemukseen.

SUOSITUS 8.

Opiskelijoille itselleen kehittyvä kyky erottaa ja tuottaa erilaisia työelämän diskursseja.

Aikuisopiskelijalle on tärkeää antaa kuva siitä, mitä diskurssi tarkoittaa ja miten puhe- ja toimintatavat (tai asiakirja- tai tekstikäytännöt) ovat erilaisia riippuen tilanteesta. Puhelussa käytettävä diskurssi eroaa merkittävästi kirjeen tai kokouksen diskurssista. Traditionaaliseen kieltenopetukseen tottuneet opiskelijat kiinnostuvat huomion sanatasolle, lausetasolle tai korkeintaan kappaletasolle. Heidän on vaikeaa mieltää vieras kieli koko viestintään: kuka puhuu, kenelle puhuu, onko hierarkiaeroja, vai ollaanko samalla tasolla. Onko tilanne muodollinen vai epävirallinen ja miten vastapuolen kulttuurista vaikuttaa? Onko tavoitteita, joita työnantaja pitää tärkeänä tässä tilanteessa, tavassa hoitaa se tai lopputuloksessa? Näiden ja muiden viestinnällisten syiden vuoksi on usein järkevää aloittaa tiedostavalla vaiheella, josta ehdotuksia kuvataan jäljempänä.

Ammattialan keskeiset kielenkäyttötilanteet toimivat hyvin diskurssipohjaisen opetus suunnitelman runkona. Ajatuksena on, että yksittäisten aiheiden sijasta havainnoidaan, keskustellaan ja simuloidaan työelämän tilanteita – kokonaisia dialogeja ja tekstejä. On oleellista, että opiskelija ymmärtää, mihin tarpeeseen keskustelu käydään ja mihin tavoitteisiin hänen roolinsa tähtää.

Prolang-tutkimus on selvittänyt teollisuuden ja kaupan alan keskeisimmät kielenkäyttötilanteet ja antaa niistä runsaasti esimerkkejä. Prolang-tutkimuksen pohjalta on muodostunut valikko.

SUOSITUS 9.

Oppimismenetelmät muutetaan kokonaisvaltaisemmiksi.

Hyvä työntekijä on monitaitoinen. Hän kuuntelee ja samalla kirjaa keskeisiä kohtia muistaakseen ne työn seuraavaa vaihetta varten. Lukiessaan hän poimii oleellisia kohtia ja selostaa keskeisiä kohtia kollegoilleen. Sähköpostiviestin tietojen pohjalta hän laatii tarjouksen neuvoteltuaan kollegan kanssa puhelimitse.

Kaikissa edellä mainituissa tavallisissa työtilanteissa kielen osataidot, lukeminen, kirjoittaminen, kuuntelu ja puhuminen, ovat sisäkkäin ja rinnakkain, eivät erillisinä. Oppikirjojen harjoitukset sitä vastoin pilkkovat osataidot tyypillisesti eri harjoituksiin. On ollut yleistä panna pieni vinjetti osoittamaan, kuinka monta eri taitoa aiheyksikössä katetaan. Tavoitetta, integroitua kykyä käyttää monia taitoja yhtäaikaisesti, ei ole pidetty tärkeänä näitä tehtäviä laadittaessa. Oletus lieinee, että kun osaa kaikki osat erikseen, kokonaisuus hallitaan siinä sivussa. Työelämän palaute kieltenopetuksesta ei tue tätä oletusta. Siksi työelämää palveleva kieltenopetus keskittyy ensin kokonaisuuteen, työelämän tilanteen tavoitteisiin, asian ja ilmapiirin oikeellisuuteen ja toissijaisesti yksityiskohtiin.

SUOSITUS 10.

Suullinen harjoittelu liitetään opiskelijoiden omaan kokemukseen ja tietoon.

Viisas kouluttaja haravoi koko opiskelijaryhmän kokemukset ja listaa tai kirjoittaa ne taululle. Näin löytyy linkkejä, joilla nuoren opiskelijan kokemus voi liittyä työeämään ja yhteiskunnan muutoksiin. Henkilökohtaisiin kokemuksiin liittyvä teoreettinen viitekehys jää paremmin mieleen kuin irralliset tiedonjyvät.

Voi olla, että parikymppisten kokemuspääri on rajallinen. Ryhmään kuuluu useasti kuitenkin joku kokeneempi opiskelija, joka on ollut mukana esimerkiksi messuilla. Toisen opiskelijan kertoma kokemus on opiskelijoille verrattomasti kiinnostavampaa kuin opettajan esittämä kuvaus.

4 OPPIMISAKTIVITEETTEJA TYÖELÄMÄN TARPEISIIN

Seuraavassa käsitellään joitakin kokeiltuja ja käytettyjä kielenoppimisaktiiviteetteja. Menettelytavat ovat hioutuneet matkan varrella. Arvelen, että jokainen opettaja joutuu muuntamaan aktiiviteetteja omiin tarpeisiinsa.

AKTIVITEETTI 1.

Kielenoppimisen tiedostaminen

Yleensä opiskelija on kielikurssin aloittaessaan varsin innokas katsomaan, voisiko hän tehdä jotakin kielitaidolleen. Ikää on karttunut edellisestä yrityksestä ja ajattelu kehittynyt tavoitteellisempaan suuntaan.

Työelämän kielitaitotarpeiden esitleminen ja omien taitojen arviointi suhteessa niihin antaa hyvän alun kieliprojektin tietoistamiselle. Siksi tarvekartoitus, joka sisältää nämä vertailut, on hyödyllinen tapa aloittaa kurssi, (ks. esimerkki tarvekartoituksesta, liite 1). Kun opettaja tekee yhteenvedon tarvekartoituksen pohjalta, hän voi myöhemmin viitata yhteisiin, sovittuihin tavoitteisiin.

Jos opiskelijoille jaettu kurssiohjelma sisältää yhteisesti sovitut tavoitteet sekä tehtävät, joita opiskelijolta vaaditaan, kurssin mielekkyydestä ei yleensä tarvitse vastaisuudessa keskustella, koska se on yhdessä sovittu.

Hyödyllinen lisä on pyytää jotakuta entistä opiskelijaa kertomaan, miten kielitaitoa tarvitaan työelämässä. Tämä vaikuttaa yleensä opiskelijoihin paljon enemmän kuin kielenopettajan palopuheet.

Se, mitä kielenopettaja voi tehdä, on selittää, miten kieliä kannattaa opiskella. Huolimatta siitä, että opiskelijoissa on hyvinkin nuoria, on tärkeää tukea heidän orastavaa aikuis- ja ammattiidentiteettiään. Tässä voi mm. vedota joihinkin aikuisopiskelijan erityispiirteisiin:

- Aikuisella on erilaiset opiskelutottumukset.
- Perustaitoja on unohtunut.
- Virheelliset tottumukset voivat painaa.
- Muistin rakenne muuttuu (ulkomuisti, pitkäaikaismuisti).
- On runsaasti kokemuksia, johon tietoa rakentaa.
- Aikuinen hahmottaa tavoitteen selkeästi.
- Aikuinen kykenee suunnitelmalliseen toimintaan.
- Aikuinen sovittaa ajankäytön erilaisten intressien kesken.
- Aikuinen asettaa asioita tärkeysjärjestykseen.
- Aikuinen arvioi omaa suoritustaan.
- Aikuinen kykenee ottamaan vastaan kritiikkiä ja antamaan palautetta.
- Aikuisella on yhteisen tekemisen kokemuksia: hyviä ja huonoja.
- Aikuisella on hyvä motivaatio.

Yksi vaihtoehto on keskustella hyvän kielenoppijan tunnuspiirteistä.

Millainen on hyvä kielenoppija?

Kielenopettaja voi esittää kysymykset vaikkapa pareille mietittäväksi, kuten seuraavassa Ola Berggrenin¹³ mukaan. Hän käsittelee hyvän kielenoppijan piirteistä seuraavia:

- asennoituminen (lähettämänsä ja vastaanottamansa) viestin sisältöön ja merkitykseen
- asennoituminen kielenkäyttötilanteisiin
- asennoituminen uusiin sanoihin ja kielioppimuotoihin
- asennoituminen riskien ottamiseen
- suhtautuminen muutoseikkoihin
- suhtautuminen harjoitteluun
- suhtautuminen omien virheiden korjaamiseen ja tulosten arviointiin.

Jos opiskelija saa tietoa omasta oppimisestaan, hän pystyy paremmin tiedostamaan omat yrityksensä ja myös näkemään, miksi tavoitteet eivät ehkä toteudu. Tätä varten on esimerkiksi hyödyllistä tuoda esille, miten paljon aikaa kuluu kieli-taidon tason nostamiseen ja mitä se merkitsee, jos opiskelija aikoo korottaa kieli-taitonsa tasoa. Karkeana arvioina voidaan pitää, että asteikolla 0–5 yhden portaan nosto aikuisiällä vie vähintään 150–250 tuntia. Jos siis kurssin aikoo opiskella ilman kotitöiden tekemistä, taso pysyy samana tai jopa laskee kurssin aikana.

¹³ Berggren, O. 1986: Kielikouluttajan käsikirja. Helsinki: Fintra.

AKTIVITEETTI 2.

Oppimisprojektin hahmottaminen

Aikuinen oppii hyvin tiedostamalla oppimisprojektin laajuuden ja vaativuuden. Motivaatiota laskee, jos suunnittelu jää irrallisten monisteiden viikoittaisen esitelyn asteelle. Seuraavassa on yksinkertainen esimerkki peruskoulupohjaisilla opiskelijoilla toteutettavasta 1,5 opintoviikon opintokokonaisuudesta, joka pääsääntöisesti perustuu oppikirjaan.¹⁴ Tähän täysin yksikieliseen englannin kirjaan on oppilaitoksessamme tehty sanasto, dialogikäännökset ja tehtävät. Jaettavan ohjelman kääntöpuolella ovat arvosteluperusteet, jotka käsitellään osassa 5, arviointi.

Vaadittu suoritus 1. vuosikurssilla on kokonaisuudessaan 3 ov. Tätä seuraa peruskoulupohjaisilla toisena vuonna 3 ov ja kolmantena 3 ov. Neljäntenä vuonna on 1 ov:n laajuinen Communication across Cultures-jakso, joka on myös pakollisia opintoja. Ylioppilaspohjaiset puolestaan opiskelevat vain 3 ov pääkieltä kolmantena opintovuonna ja kulttuurikurssin 1 ov:n neljäntenä vuonna, yhteensä 4 ov pakollisina.

Opiskelijoille jaetaan ohjelma, selostetaan suulliset ja kirjalliset tavoitteet sekä suoritukset, joita heiltä odotetaan. Heitä pyydetään merkitsemään allakoihinsa määräajat, joista ei luisteta muuten kuin etukäteen sopimalla. Mikäli joku jo tietää sopimattoman päivän, siirretään opiskelijan suorite (esitelmä tms.) hänen toivomaansa paikkaan. Näin on yhdessä sovittu ohjelmasta, tavoitteista ja niiden saavuttamisesta.

Vaikka ohjelma näyttää helpolta, opiskelijalla on koko ajan kirjallisia ja suullisia töistä, joita kielissä monesti annetaan liian vähän ja jotka monesti ovat liian atomistisia ja yksinkertaisia. Tämän kurssin tehtävät ovat lähinnä kappaleen sisältöä valottavia käännöstekstejä tai pikku juttujen luomista annettujen faktojen pohjalta.

Kolmen minuutin yritysesittely saattaa kuulostaa liian vaatimattomalta. On kuitenkin huomattava, että useilla opiskelijoilla ei ole ammattikoulun pohjalta ollenkaan kokemusta vieraalla kielellä esiintymisestä. Heille melkoinen kynnys halutaan ylittää varsin aikaisessa vaiheessa.

Pyydetty yritysesittely on pidettävä olemassa olevasta firmasta, ja tehtävää varten valmistellaan miellekartta siihen kuuluvista asioista. Opettaja pitää edeltävällä tunnilla yhden esimerkkiesittelyn. Näitä ensimmäisiä esityksiä ei arvioida ollenkaan, mutta kustakin esityksestä opettaja tai opiskelijat poimivat jonkin POSITIIVISEN piirteen (e.g. well planned, easily understood, freely spoken, good pronunciation, a lot of technical terminology, good eye contact, glad you used the whiteboard, good transparency, interesting company etc.). Tämä on rohkaisukierros. Sovitaan, ettei kielteisiä havaintoja ensimmäisillä kerroilla tarkastella.

¹⁴ Hollett, V. Business Objectives

Working English 1/ Electrical Engineering

Week	Date	N	Contents, examinations (sisältö, tentit)	Assignments due (tehtävien palautus- päivät/esitelmät)
1	Jan 7	1–2	Introduction /Course Requirements / Studies at Helsinki Polytechnic/ Division into groups A and B	
2	Jan 13/Jan14	3–6	Working in Industry/ Jobs and Functions	
3	Jan 20/Jan 21	7–10	Introductions/Person/Functions/ Unit 1	All will have purchased books!
4	Jan 27/Jan 28	11–14	Introductions/Persons/Functions/Unit 1	Written assignment 1
5	Feb 3/Feb 4	15–18	Telephoning/Unit 2	
6	Feb 10 Feb 11	19–22	Telephoning/Unit 2	Written assignment 2
7	Feb 17/Feb 18	23–26	Companies/Unit 3	Company presentations/ oral Everyone presents a company, 3 minutes
8			Spring Break	
9	Mar 3/Mar 4	27–30	Companies/Unit 3	Company presentations/ oral continue/ Written assignment 3
10	Mar 10/Mar 11	31–34	Grammar review/verbs p. 177	Verb test
11	Mar 17/Mar 18	35–38	Technical texts; reading skills	Bring a text/1–2 pages to the PC-class How to use dictionaries
12	Mar 24/Mar 25	39–42	Reporting orally about articles; Word lists revised	Word list on your article delivered
13	Mar 31	43–44	Studying technical terminology	Word list joined into one document; to be studied in the summer; test in the autumn
14	Apr 7/Apr 8	45–48	Oral practice	
15	Apr 14/Apr 15	49–52	Exchanging Information/Unit 4	
16	Apr 21/Apr 22	53–56	Exchanging Information/Unit 4	Assignment 4
17	Apr 28/Apr 29	57–60	Exchanging information/Unit 4	
18	May 5/May 6	61–64	WRITTEN EXAMINATION	

Kerrotaan opiskelijoille, että esitysten määrä nousee vuosi vuodelta. Ensimmäisenä vuonna esityksiä pidetään 3–4, toisena 5–6, ja kolmantena vuonna opiskelijat esittävät suurimman osan ja opettaja ohjaa, avustaa ja kuuntelee. Tämä tapahtuu, kun kurssi toteutetaan portfolio-ajatusta hyväksi käyttäen (lisätietoja aktiiviteetissa 4).

AKTIVITEETTI 3.

Messut ja prosessin tiedostaminen

Ammattikielen oppiminen perustuu ammattialan tiedon ja kielitiedon yhdistämiseen mielekkäiksi kielenkäyttötilanteiksi. Ammatillisen kielenopetuksen aikana on tärkeää saada kokemuksia työelämän kielenkäyttötilanteista ja mahdollisuuksia harjoitella työelämää varten.

Kun opiskelija tiedostaa, miksi hänen pitää suorittaa jokin harjoitus, hänen motivaationsa kasvaa. Tämän vuoksi irralliset harjoituksetkin tarvitsevat syyn, miksi ne tehdään.

Tämäntyyppinen johdanto kannattaa tehdä erityisesti vasta kolmantena opintovuonna, jolloin ollaan jo lähempänä työelämää. Menetelmä selostetaan opiskelijoille ja se toteutetaan sitten moduulimenetelmää hyväksi käyttäen esimerkiksi seuraavasti:

1 Kielenkäyttötilanne

Tavoitteena on tilanteen ymmärtäminen työelämän näkökulmasta. Voidaan esimerkiksi käydä seuraava keskustelu:

Kuinka moni on käynyt messuilla? Missä? Minkä alan?
Mikä on messujen tehtävä? Keitä tullaan tapaamaan? Miksi julkisuus on tärkeää?
Miksi vierailijoiden nimet pitää saada kerättyä?

Kuunnellaan tai katsotaan malli tai malleja, esimerkiksi kolmea vierasta messuilla.¹⁵

Miksi keskustelut ovat erilaisia? Miksi puhetyyli on erilainen eri vierailijoiden kanssa? Miksi asiakkaan kanssa sovitaan jokin seuraavasta toimenpiteestä?

Vastauksista muodostuu miellekartta messuista liiketoiminnassa.

2 Kielenkäyttötilanteen purkaminen ja osiin perehtyminen

Tässä vaiheessa harjoitellaan funktioita (esimerkiksi tuotteen kuvaamista) ja sanastoa vaikkapa seuraavasti:

Missä messuilla opiskelijat ovat käyneet? Mitä muita erikoisalan messuja pidetään? Erikoisalat ja tuoteryhmät.

Millaista viestintää on vierailijan viestintä? Mitä hän sanoo tyypillisesti? Millainen on hyvä vierailija?

Millaista viestintää on messuesittelijän viestintä? Mitä hän puhuu? Miten saada ihmiset pysähtymään? Millainen on hyvä esittelijä?

Mitä sanastoa tarvitaan, kun varataan ulkomailta messuosastoa: väliseinät, kaapistot, mikrofoni, tarjoilu jne.

¹⁵ Huhta, M. et al.: Going International, Part 5, At the Fair.

3 Suullinen simulaatio ja harjoittelu

Harjoitellaan valmista dialogia ja harjoitellaan malleja tavoitteena diskurssin/tyylin/sisältöjen sisäistäminen.

Tämä vaihe kulkee edellisen kohdan osien kanssa sisäkkäin.

4 Luova tehtävä

Opiskelija valitsee tehtävän ja soveltaa oppimaansa uuteen tilanteeseen esimerkiksi näin:

Kukin opiskelija tuo tuote-esitteen, johon hän on perehtynyt, mieluiten yrityksestä, josta on jo aiemmin tehnyt yritysesityksen. Kukin kirjoittaa taululle oman tuotteen nimen. Järjestetään kahdet messut: ensimmäiset, jotka ovat yleismessut, ja toiset, jotka ovat asiaomaisen ammattialan messut. Opettaja jakaa taululle merkityt tuotteet kaksille messuille, A – yleismessuille ja B – ammattialan messuille.

Tilaan järjestetään näyttelyosastot puolelle luokkaa. A-esittelijöiden tehtävänä on vetää puoleensa vierailijoita. B-ryhmän jäsenien tehtävänä on käydä ainakin kolmella ständillä oman valintansa mukaan. Opettaja kuuntelee ja poimii seuraavalle kierrokselle tarpeellisia parannusehdotuksia.

Jos jää ”ylimääräisiä” opiskelijoita, on mielekästä panna pari henkilöä arvioimaan, miten viestintä pelaa parilla näyttelyosastolla. Esimerkiksi: Miten asiakkaan houkuttelu tapahtui? Oliko se luonnollista? Oliko keskustelu kunnan dialogi vai esittelijän palopuhe? Osasiko esittelijä ottaa huomioon asiakkaan tarpeet? Sovittiinko toimenpiteistä messujen jälkeen?

Lopulliset messut ovat ammattialan messut, joissa B-henkilöt ovat esittelijöitä ja A-henkilöt vierailijoita. Näillä messuilla on jo onnistumisen ja hyvän suorituksen tuntua.

Kielenopiskelun vaiheet eli tilanteen hahmottaminen, viestintätehtävän ymmärtäminen työelämän osana, viestintään perehtyminen ja harjoittelu sekä luova, soveltava tuottaminen, ovat välttämättömiä, jotta kielenkäyttötilanteen kokonaisuus hahmottuu, ja jotta opiskelija kokee hallitsevansa vastaan tulevan tilanteen.

Tästä prosessista opiskelija näkee, miten hän saa ensin tutustua aiheeseen ja nähdä, mikä rolli messuviestinnällä on työssä. Sen jälkeen hän kuulee, katsoo ja lukee esimerkkejä asioista, jotka valottavat messujen eri puolia. Hän harjoittelee myös osina olevan kommunikaation pätkiä. Viimeksi hän soveltaa kaikkia oppimiaan tietoja messutilanteessa.

Joskus ns. itseään erinomaisina pitävät ylioppilaat ovat sitä mieltä, että tämä on helppoa; me osaamme tämän jo. Silloin on mahdollista aloittaa häntäpästä, luovasta messutilanteesta, ja katsoa, miten jokin pari tilannedialogin tekee. Mahdollisesta hyvin onnistuneesta osuudesta voi syystä antaa positiivista palautetta. Toisaalta tällöin näkee myös selvästi, ovatko esittäjät mieltäneet tilanteen merkityk-

sen liiketoimena. Usein potentiaalisten asiakkaiden nimet jäävät ottamatta selville ja tieto saamatta siitä, mikä asiakkaan tarve oikeastaan oli. Joskus esittelijä tekee monologin, johon toisella ei ole paljoakaan sanomista. Silloin on otollisin aika alkaa tarkastella messujen merkitystä ja siitä käsin asioiden tärkeysjärjestystä. Ylioppilaalla on usein se harhakuvitelma, että oikeannäköinen arvaus merkitsee samaa kuin asian ymmärtäminen. Linkki yritystoiminnan ja teollisuuden ymmärtämiseen on oleellinen osa viestinnän sisältöä ja samalla viestinnän kielellistä toteutumaa.

Prosessin opetteluun ja koko messutapauksen käsittelyyn kuluu aikaa noin 3 x 2 t. Näistä 2 x 2 t menee prosessin selostamiseen sekä vaiheisiin 1–3 ja 2 t viimeiseen, luovaan vaiheeseen. Tällöin käydään vielä läpi messuviestinnän oleelliset tekijät ja tullaan prosessista tietoisiksi.

AKTIVITEETTI 4. **Salkku & tiimi**

Salkku on työnäytekokoelma, joka sisältää kurssin keskeiset tuotokset. Salkkuun voi kuulua myös videosuoritteita, mutta tässä esitettyyn ehdotukseen ne eivät kuulu. Salkun voi tuottaa yksilö, tai, kuten tässä, tiimi. Tiimityö eroaa ryhmätyöstä siten, että tiimi on pitkäksi ajaksi perustettu toimielin, jossa henkilöt ryhmän sisäisesti organisoivat ja toteuttavat sovitut hankkeet. Ryhmätyö on irrallinen hanke, ja siinä roolit vaihtuvat ryhmätyöstä toiseen.

Salkku on tässä ehdotuksessa valjastettu vuorovaikutustaitojen parantamisen välineeksi. Tarkoitus on saada opiskelijat sitoutumaan yhteistyöhön tiimissä kokonaiseksi vuodeksi, kokemaan, miten vuorovaikutus pelaa, harjoittelemaan sekä huippujen että hankalien kumppanien kanssa. Hankkeessa tavoitteena on tuottaa työelämässä merkittäviä taitoja, kuten esittäminen ja asiakirjojen tuottaminen, sekä ymmärtämään työelämän viestintätilanteiden merkitys teollisuudessa.

Jotta salkun voisi esitellä, on esiteltävä koko kurssin ohjelma.

Kolmannen vuosikurssin materiaali koostuu seuraavista aiheista:

QUALITY COMMUNICATION FOR WORK

- 1 COMPANIES AND INDUSTRIES*
- 2 COMPANY PRESENTATION*
- 3 BUSINESS CONTACTS*
- 4 PRODUCTION PROCESS*
- 5 WRITTEN COMMUNICATION*
- 6 QUALIFIED PERSONNEL*
- 7 TRADE FAIRS*
- 8 MEETINGS*
- 9 DEALING WITH PROBLEMS*
- 10a DEVELOPMENTS IN YOUR FIELD*
- 10b READING*
- 11 NEGOTIATION*
- 12 SPEECHES*

Salkku eli portfolio sisältää työskentelyn aiheista 1–7, koska ne ovat aiheita, joiden opiskeluun kuuluu suurelta osalta kirjallinen tuotos. Jälkiosa kurssista painottuu suulliseen tuottamiseen, joten sinä aikana ei salkun tekoa jatketa, koska tarkoituksena on tehdä kirjallinen portfolio ja tukea interaktiivisuutta tuottamisprosessin avulla. Opettajalle jää myös aikaa salkun arviointiin ja palautteen antamiseen, kun salkku palautetaan hyvissä ajoin ennen kurssin päättymistä.

Prosessi

Tavoitteena on, että opiskelijat itse ottavat selvää työelämän kielenkäyttötilanteista sekä esittävät tai tuottavat tulokset kirjallisessa muodossa. Tässä on hyvä viitata tarvekartoituksen tuloksiin ja keskeisiin sisältöihin, joita tietysti kannattaa valita toiveitten pohjalta. Tämä projekti sopii hyvin yo-pohjaisille, mutta myös peruskoulupohjaisille insinööriopiskelijoille 3. opintovuonna.

Työn tekevät tiimit, joihin valitaan noin 4 opiskelijaa. Oletetaan, että opiskelijoita on 20, jolloin tarvitaan kaikkiaan viisi tiimiä. Tiimiin ei voi enää liittyä, jos 20 % työstä on jo tehty.

Jokaisesta aiheesta tulee salkkuun jotakin. Esimerkiksi kun tiimi pitää yritys-esittelyn (= viisi yritys-esittelyä), kaikki tiimit kirjoittavat raportin, jossa kaikki viisi yritystä on selostettu. Tiimi päättää, kuka tiimin jäsenistä työn tällä kertaa tekee. Luultavasti tiimi päättää niin, että kukin kuuntelee yhden yritys-esittelyn tarkkaan ja tekee muistiinpanot ja viides tuottaa asiakirjan kirjoittaa sen.

Keskustellaan tiimityöstä, työnjaosta ja vastuista. Arvioidaan ongelmia, joita tiimin jäsenillä on ollut aiemmissa ryhmätöissä. Mietitään, miten ne voitaisiin välttää. Puhutaan arvioinnista ja työn jakautumisesta. Korostetaan hyvän projektin piirteitä: selvä työnjako, noikkamies, dokumentoija, aikataulu, suunnitelma jne.

Opiskelijat jakautuvat ryhmiin. On parempi antaa heidän itse pääsääntöisesti muodostaa ryhmänsä ja sitten täydentää ryhmäjakoja omilla parannusehdotuksilla mm. siten, että ryhmässä on sekä hyviä että vaatimattomampia suorittajia. Ryhmien jäsenet kirjataan ylös sähköpostiosoitteineen ja tiimijakolista monistetaan kaikille. Tämä on välttämätöntä, koska projekti on pitkä ja jäseniä voi matkan varrella tulla ja mennä.

Hahmotetaan projekti. Esitellään tuotosluettelo, josta käy ilmi kirjallisia ja suullisia tuotosmuotoja. Opiskelijat perehtyvät yksiköiden 1–7 jaettuun materiaaliin ja esittävät kysymyksiä.

Yksi tiimeistä antaa työn yhdelle ja seuraavan projektin toiselle. Se on tiimin asia. Heikko tiimi ei hoksaa kuunnella eikä tehdä muistiinpanoja ja joutuu myöhemmin haravoimaan tiedot eri ryhmistä. Pian opitaan, että helpoin tie on sopia työnjako hyvin ja että kaikkien tehtävä oma osansa. Tässä yhteydessä opitaan mm. kuuntelemisen, muistiinpanojen tekemisen ja kirjoittamisen taitoja.

PORTFOLIO PROJECT: QUALITY COMMUNICATION FOR WORK IN ENGLISH

(M = the material for this topic is included in the handout delivered to the students in the beginning of the course.)

Section	What to put in the portfolio	What to perform
UNIT 1. Companies and Industries	Report on the topics covered in the presentations of all five groups. Extent: two pages.	Presentations on the following topics: A Finland as a Country for Technology M B The Three Bases of Finnish Industry M C Groups of Products by the EU Classification M D 100 Major Corporations in Finland M E The Field of Electrical Engineering (students' own field) (the team must look for information in trade papers)
UNIT 2. Company Presentation	Report on the five organizations presented by teams. Extent: two pages.	A, B, C Company Presentation (own choice, 10 minutes) D Nokia as the Engine for Growing Industry E Helsinki Polytechnic M (use your institute)
UNIT 3. Business Contacts	Evaluation sheets of the discourse of the five simulations. How well did the communication/style/ contents work? Each team picks up an advertisement clipped out of a magazine or found Internet and writes an inquiry to the company. Both the advertisement and the inquiry are enclosed in the portfolio.	A, B, C, D, E Each team simulates a business phone call, about 8 minutes.
UNIT 4. Describing Processes	One report on the active listening of the five teams. One report on the five processes described by the five teams. (two pages)	A, B, C, D and E teams produce two simulations, where one person describes the process, the other one is an active listener. Thus everyone has a role in the dialogues. They are presented in front of class and active listening is evaluated as described in activity 8.
UNIT 5. Written Communication	Enclose a quotation, written by everyone in the team, a total of 4 quotations. Draw up a thank-you letter/team.	
UNIT 6. Applying for a Job	Each member in the team produces a tailored cover letter and CV, together with the advertisement for which it has been tailored.	Each team evaluates their own cover letters and CV's. Each team reports orally the results of their evaluation.
UNIT 7. At the Fair	The team includes one report which includes the following information: – why exhibitions are organized and for whom – types of trade fairs – essentials to know as the representative of the stand (2–3 pages)	Each team prepares a stand to demonstrate one product: stand arrangements, technical expert, commercial expert. Each team also prepares to function as bulk purchasers for industrial products. A fair is organized, where the bulk purchasers visit the five stands and see how far they can get with their negotiations.

Salkun tuottamiseen ja siihen liittyvään opetukseen menee noin puolet kurssista eli 32–36 tuntia kontaktiopetusta ja lisäksi kotityöosuus. Edellä kuvatun salkkuun liittyvän työn lisäksi opetetaan tietysti ne asiat, jotka tuottamisen onnistumiseen tarvitaan, kuten tuotantoprosessin kuvaus, asiakirjat, toimitusehdot, maksuehdot jne. Jotta asia tulisi selymmäksi, on seuraavassa esimerkki tuntisuunnitelmasta, jossa portfolioa on käytetty.

Helsinki Polytechnic
marjatta.huhta@hkiamk.fi

PROGRAM

ENGLISH 3 / Communication Skills for Mechanical Engineering

Week	Date	N	Contents, examinations
35	Aug 25	1–2	Introduction / Course Requirements Engineering Studies; Needs analysis; qualities of a good engineer
36	Sept 1	3–4	Discourse at work: e.g . dialogues (meetings, telephone, small talk), presentations, texts (news, advertisements, articles, manuals) Communication at the engineer’s workplace
37	Sept 8	5–6	Introducing the portfolio. Materials distributed.
38	Sept 15	7–8	Finnish industry and business; Fields and products
39	Sept 22	9–10	Major corporations; How to present a company
40	Sept 29	11–12	Company organization/functions
41	Oct 6	13–14	Company presentations
42	Oct 13	15–16	Business contacts / Telephone language
43	Oct 20	17–18	Simulations
44	Oct 27	19–20	Chains of business contacts: inquiries / standard layout etc.
45			Autumn break – no teaching
46	Nov 10	21–22	Processes and process description; Active listening
47	Nov 17	23–24	Technical processes & question sessions & evaluation
48	Nov 24	25–26	Correspondence continued: quotations/payments/delivery terms
49	Dec 1	27–28	How to apply for a job
50	Dec 8	29–30	At the trade fair
51	Dec 15	31–32	Trade fair simulations
1	Jan 5	33–34	Discussion and feedback on job applications

Kurssin laajuus kokonaisuudessaan on yhteensä 62 kontaktituntia.

Kun jakso päättyy, tiimit palauttavat salkkunsu arvioitaviksi. Olemme kokeilleet useita arviointimenetelmiä. Tällä hetkellä näyttäisi, että seuraavanlainen voisi olla kelvollinen menetelmä.

1. Tiimi arvioi oman salkkunsu sekä jonkin toisen tiimin salkkun. Opiskelijoiden antamat arvostamat ovat yleensä suhteessa toisiinsa varsin paikkansapitäviä. Koko skaala on ollut useammin ylä- kuin alaviritteinen.
2. Koko luokka keskustelee vuorovaikutuksesta ja arvioi sen onnistumista.

3. (Kullekin sivulle merkitään, kenen tuotoksesta on kyse, koska tiimin sosiaalisen kontrolli näyttää sallivan lähes olemattomia suorituksia.)
4. Opettaja antaa suullisen palautteen kullekin tiimille sekä antaa arvosanan.

Salkkujen arvioinnissa käytetyt mittarit ovat olleet seuraavassa arviointiraporissa ilmaistun kaltaisia.

Helsinki Polytechnic
marjatta.huhta@hkiamk.fi

EVALUATION SHEET
Date:

Portfolio evaluated by: _____

Portfolio created by: _____

1. OVERALL EVALUATION

Grade (scale 0–5)

1.1	First impression (appearance, professionalism)	_____
1.2	Organization (order, sequence, clarity, page numbering, title pages, table of contents)	_____

2. DETAILED EVALUATION

- 2.1 Contents
Does it include all the pages required? Is the subject well understood?
Is there some appealing, but relevant extra, which shows links to understanding the issue in practice? Does it answer all the questions?
- 2.2 Discourse type
Is it the right style for report/list/instructions/letter/layout?
Does it include real text or just lists/tables? Is it good, logical text?
Does a text have a relevant introduction, structured body text and a suitable conclusion?
Do letters start and end politely? Is the document polite enough?
Do they use standard layout in letters?
- 2.3 Language
Are sentences clear? Have paragraphs been used well?
What about verbs, nouns, articles, word order in questions? Punctuation?
Spelling? Use of capitals?

	2.1 Extent	2.2 Discourse type	2.3 Language	Comments:
UNIT 1				
UNIT 2				
UNIT 3				
UNIT 4				
UNIT 5				
UNIT 6				
UNIT 7				

AKTIVITEETTI 5.

Sisältökeskeinen lukeminen

Perinteinen tapa käsitellä teknisiä tekstejä on valita artikkeli ammattialan lehdestä, varustaa se sanastolla, kysymyksillä ja aukkotehtävillä ja käyttää kaksoistunti tai pari tekstin käsittelyyn.

Menettelyn hyvinä puolina voidaan pitää sitä, että kaikki oppivat (periaatteessa) saman artikkelin ja testaus on helppoa. Opettaja pystyy vaikuttamaan aiheen valintaan ja varmistamaan, että aihe kuuluu ydinosaamisalueeseen.

Menetelmällä on kuitenkin heikkoutensa. Pitkän tekstin intensiivinen kästtely on pitkästyttävää. Tekstisisältö hukkuu sanojen käsittelyyn. Huomio on kielessä, ei viestissä, joka ammatillisen osaamisen kannalta on keskeistä. Lähestymistapa on atomistinen.

Seuraavassa on ehdotus ammattialan tekstin sisältöön painottuvasta käsittelystä.

Malliartikkeli

Valitaan 4–5-sivuinen artikkeli opiskelijoiden alalta. Ammattiaineen opettajat voivat antaa vihjeitä alan lähteistä. Menetelmän paremmin ymmärtämiseksi on hyvä valita jokin suhteellisen yleisesti ymmärrettävä, jottei aika hupene sisältöväittelyyn menetelmän oppimisen sijasta. Menetelmän ymmärtämiseksi suhteellisen laaja artikkeli on välttämätön. Lyhyistä ei yleensä löydy riittävän selväpiirteistä rakennetta.

Menetelmä

1. Hahmottava lukeminen

Opetetaan hahmottavan lukemisen periaatteet.

2. Hahmota tekstin ulkoisten merkkien pohjalta sisältö

Pyydetään opiskelijoita käyttämään 3–5 minuuttia seuraavien asioiden silmäilyyn: pääotsikko, kirjoittaja, lähde, alaotsikot, kuvat, kuvatekstit, mahdolliset taulukot, kaaviot, nimet, listat ja numerot. Kutakin pyydetään kertomaan, mitä teksti käsittelee, ja kertomaan havaintonsa suomeksi. Kukin kertoo yhden havainnon sisällöstä. Havaitsette, että suuri osa artikkelin sisällöstä tulee näin kerrotuksi!

3. Varmista otsikoiden ja esittelytekstin kääntämisellä, että ollaan oikeilla jäljillä

Käännetään yhdessä otsikko, ingressi ja alaotsikot tarkasti, koska se nopeuttaa etsimään kappaleista otsikon tietoa.

4. Ota selvää sisällöstä kappale kappaleelta.

Mieti mikä on

- johdantokappale
- esimerkkikappale
- määrittelykappale
- selostava kappale
- yhteenvetokappale

Missä täytyy olla oleellista asiaa?

Pätkitään artikkeli pareille, joilla on 10–15 minuuttia aikaa selvittää oman kappaleensa sisältö. Pyydetään pareja SELITTÄMÄÄN joko suomeksi tai englanniksi (riippuen ryhmän tasosta), mitä kappaleessa kerrotaan. Kääntämistä ei sallita kuin niissä kohdin, joissa syntyy erimielisyyttä siitä, mitä asiasta todella sanottiin. Pätkien lukemista ei ehdottomasti sallita. Kiinnitetään huomio siihen, miten tärkeää on katsoa ensin kokonaisuutta ja sitten vasta tarkastella yksityiskohtia.

Kun opiskelijat työskentelevät, opettaja piirtää taululle miellekarttarungon, jossa on haarake alaotsikoiden esittämille asioille. Kun opiskelijat selittävät, opettaja voi täydentää esiin tulevat oleelliset seikat kunkin selostuksesta englanniksi.

Näin kaikille hahmottuu artikkelin sisällön kokonaisuus. Yhtä opiskelijaa voidaan vielä pyytää selostamaan artikkeli miellekartan mukaan.

Miellekartta on myös hyvä apuväline, kun myöhemmin opetetaan, miten tehdään yhteenveto tekstistä.

5. Arviointi

Miellekartasta voidaan vielä keskustella ja sitä arvioida. Mikä on ollut kirjoittajan motiivi? Jos artikkelia olisi pitänyt lyhentää, mistä olisitte poistaneet jotakin? Mikä haarake olisi ollut kiinnostavin laajentamiskohde? Mistä saa lisätietoja haarakkeen eri osista? Mitkä haarakkeet olisivat mukana jutussa, jonka te haluaisitte lukea? (arviointin kohteena aihe)

Kun opiskelija oppii ymmärtämään ja arvioimaan tekstien logiikkaa, hän tulee tietoisemmaksi omasta lukemisestaan ja kirjoittamisestaan, mitä tarvitaan viimeistään lopputyötä varten. (arviointin kohteena oma oppiminen)

Arvioidaan paitsi artikkelin sisältö, myös menetelmä, jolla tämä artikkeli opiskeltiin. Mitä etuja ja haittoja menetelmällä on verrattuna aiemmin käytössä olleisiin? Miten sitä voidaan parantaa? (arviointin kohteena menetelmä)

6. Vahvistus

Hahmottavan lukemisen jälkeen on tärkeää keskustella niistä eduista, joita hahmottavalla lukemisella on, ja tehdä yhteenveto prosessista. Kun opiskelija hahmottaa lukemisen nopeuttavan vaikutuksen, hän innostuu käyttämään menetelmää myös myöhemmissä projekteissa.

Sanastoharjoittelu/ elaborointi

Haluttaessa seuraavalla tunnilla voidaan siirtyä yksityiskohtiin ja harjoitella sanastoa siten, että kukin ryhmä käy kirjoittamassa taululle pari kolme heille uutta sanaa. Opettaja merkitsee näistä opiskelijoille 1–3 sanaa A:lla, B:llä ja C:llä ja pyytää kirjoittamaan virkkeen, jossa sanat esiintyvät. Opettaja saattaa lisätä jonkin tarvittavan sanan itsekin. Yksinkertaisimmillaan virkkeet kirjoitetaan muistiin tai vain äännetään.

Taululle ilmestyvät sanat antavat opettajalle kuvaa siitä, milloin kannattaa kirjoituttaa muistiin asioita esimerkiksi liittymäsanoista (*while, since, albeit, if, whereas, though, nevertheless*), substantiivien ja adjektiivien eroista (*maintain/maintenance*), lauselyhenteistä tai ison ja pienen kirjaimen käytöstä.

AKTIVITEETTI 6. Lukuprojekti

<i>Tavoite</i>	Opiskelija oppii ymmärtämään oman ammattialansa tekstejä ja käyttämään ja arvioimaan sanakirjoja, sekä saa lisää ammattisanastoa ja löytää tekstin ydinkohdat yhteenvetoon.
<i>Aihe/lähde</i>	<p>Kukin opiskelija tuo itse valitsemansa artikkelin, jonka opettaja hyväksyy. Hyviä ovat alan lehtien ajankohtaisaiheet, pätkät muiden aineiden englanninkielisestä materiaalista, käyttöohjeet, muissa ammattiaineissa käsiteltävät aiheet ja ylipäänsä opiskelijoiden omat kiinnostuksen kohteet.</p> <p>Artikkeleita tulee kaikkiaan yhtä monta kuin on opiskelijoita. Pituus on syytä määritellä: joko vähintään 2 sivua tai 4–5 sivun feature-artikkeli. Ellei löydy sopivan mittaista, valitaan kaksi, niin että sivumäärä täyttyy. Näin varmistetaan riittävä määrä uutta terminologiaa.</p>
<i>Menetelmä</i>	Kukin silmäilee oman artikkelinsa ja kertoo aiheensa ja sen, mistä teksti on löytynyt.
<i>1. Kokonaiskuva ja aiheet (2 t)</i>	<p>Todetaan lukuprojektin tavoitteet ja kirjataan ne. Projektin sihteeri (ei tarvitse omaa artikkelia) kirjaa luetteloon kaikkien artikkelien nimet ja tekijät ja saa kopion jokaisen artikkelista. Sihteeri pitää projektin aikataulussa. Hän kerää listan sähköpostiosoitteista ja toimittaa luettelon jokaiselle. Tavoitteena on siis näihin aiheisiin liittyvä keskustelu ja sanaston hallinta.</p> <p>Projektin lopussa on teknisen kielen tentti, jossa opiskelijat tekevät yhteenvedon yhdestä artikkelista, kääntävät virkkeitä englannista suomeksi ja kääntävät sanoja suomesta englanniksi.</p>
<i>2. Opitaan sanakirjojen käyttöä (2 t)</i>	<p>Mennään tietokonealuokkaan artikkelien kanssa tehtävänä selvittää artikkelin sisältö. Käydään läpi verkosta löytyvät yleiskielen sanakirjat ja näytetään saatavilla olevat alan sanakirjat.</p> <p>Kukin opiskelija tekee Excel-ohjelmaan englantilais-suomalaisen sanaston artikkelissa esiintyvistä sanastosta/lyhenteistä/yhdyssanoista. On tärkeää painottaa, että erityisesti yhdyssanat on tärkeä kääntää, koska niiden merkitys on eri kuin osien erikseen ja niitä löytyy harvemmin sanakirjoista. Kukin henkilö tuottaa noin 60 sanaa. Ellei omasta löydy, otetaan uusi artikkeli lisää. Sanastoon ei saa ilmestyä yleissanoja (<i>also, white</i>), mutta tekniset ja kaupalliset sanat kelpaavat.</p> <p>Sanalistat toimitetaan sihteerille sen jälkeen, kun yksi muu opiskelija on tarkastanut listan oikeellisuuden (opettaja ei tee tätä). Helpoin tapa on sähköpostilla. Sihteeri liittää sanastot yhteen, aakkostaa sanat englantisuomi-järjestykseen, poistaa päällekkäisyydet ja toimittaa listan kaikille opiskelijoille ja opettajalle.</p> <p>Tätä listaa ei tentitä, koska jos se on vaarana, opiskelijat kirjaavat sinne mahdollisimman helppoja sanoja. Kun listaa ei tentitä, siitä pyritään tekemään hyödyllinen väline työhön.</p> <p>Näin on syntynyt huomattava määrä hyvin hyödyllisiä sanastoja, joita opiskelijat itse voivat täydentää halujensa mukaan.</p>

2. Perehtyminen sisältöihin (2 x 2 t)

Kukin opiskelija saa noin 7–9 minuuttia kertoakseen oman artikkelinsa sisällön, jonka hän on kasannut miellekarttaa hyväksi käyttäen.

Artikkelien aiheiden selostukset tehdään mieluiten istuen pöydän ääressä, jolloin tilanne on luonteva keskustelun käymiseen. Ennen ensimmäistä alustajaa valitaan kaksi henkilöä, kysyjä ja kommentoija. Kysyjä esittää pari kysymystä, ja kommentaattori kertoo mielipiteensä johonkin aiheessa esiintyneeseen väitteeseen, josta voidaan keskustella.

3. Yhteenvedon kirjoittaminen (2 t tai kotityönä)

Opiskelijoita pyydetään laatimaan artikkelinsa pohjalta yhteenvedo, joka jaetaan koko luokalle.

Yhteenvedot ovat vaatimattomia ja vaativat runsaasti uusintoja, ellei niitä opasteta tekemään luokassa. Parasta on, jos voi tietokonealuokassa selostaa lyhyesti, miten yhteenvedo tehdään miellekartan pohjalta.

Heikoimmissa ryhmissä vaihtoehtona yhteenvedolle on kysymysten ja vastausten kirjoittaminen artikkelin aiheesta. Opiskelijoita pyydetään suosimaan kokonaisvaltaisia kysymyksiä pikkutiedon kysymisen sijaan. Hyviä kysymyksiä ovat ymmärtämistä vaativat, kuten miksi, miten, mitä vaihtoehtoja/tavoitteita/suosituksia jne.

Huonoja ovat esimerkiksi milloin, kuinka monta, minä vuonna.

Edut

Projekti kiinnostaa yleensä opiskelijoita, koska he saavat valita aiheensa. Projekti on opiskelijoiden palautteen mukaan vaikea, mutta antoisa.

Haitat

Projektiin kuuluu 4–5 x 2 t:n jakso kurssista. Sisältöjen selostamisvaihe riippuu selkeästi luokasta: joissakin ryhmissä tunnelma on todella vapautunut ja keskustelevalta, toisissa pitkästyttävä, erityisesti, jos henkilö on jo kirjoittanut yhteenvetonsa.

Ongelmana on myös se, että jotkut saattavat valita liian yleisluontoisia tekstejä. Siksi opettajan on tärkeä hyväksyä artikkeli, lähinnä katsomalla tekstin lähde, pituus ja se, että tekstiä on riittävästi. Monet arvelevat kuvien ja taulukoiden voivan korvata tekstin.

Ongelmana ovat myös opiskelijat, jotka eivät tuo artikkelia. Siksi on syytä antaa ennakkovaroituksia artikkelin etsinnästä edeltävillä viikoilla. Opettajan ei silti kannata ruveta tekemään työtä opiskelijoiden puolesta. Jos joku ei tuo artikkelia loppujen lopuksi, työ on suorittamatta ja kurssi uusittava seuraavana vuonna. Projektin suorittaminen hyväksytysti on osa kurssin arvosanaa.

Huomautuksia

Näyttää olevan huono idea pyytää yhteenvedoa ENNEN artikkelin selostamista. Se puuduttaa opiskelijat kirjoituksenomaiseen selostustapaan.

Sanastonkeräystä ei kannata tehdä ylioppilasluokilla; ylioppilaat voivat tehdä projektin muut osat. He ovat reagoineet negatiivisesti yksinkertaiseen puuhaan, mutta yhtä lailla kuin peruskoulupohjaiset eivät silti tunne ammattialan sanoja. Heille on ehkä parempi korostaa yhteenvedon tärkeyttä ja pitää huolta siitä, että he käyttävät ammattiterminologiaa alustuksissaan.

Peruskoulupohjaiset pitävät menetelmää itseään hyödyttävänä ja kiinnostavana.

AKTIVITEETTI 7.

Miellekartta/ajatuskuvio

Miellekartta tai ajatuskuvio¹⁶ auttaa oppimateriaalipulasta kärsivää opettajaa monin tavoin. Kun ei ole materiaalia, voi lähteä kehittämään aihetta selostamalla ja laatimalla ajatuskuviota, jonka opiskelijat kirjaavat.

Esimerkin aiheena on Suomen teollisuus. Tavallisen opetuskeskustelun tuloksen saadaan kartta, joka sisältää pääasiat: alat, esimerkkifirmat, tuotteet ja tärkeimmät ulkomaankaupan alueet, joista opiskelijoilla on tietoa tai kokemusta. Opettaja voi sitten lisätä puuttuvat kohdat ja joitakin numerotietoja, kuten alojen osuuden ulkomaankaupasta tai alojen kasvuennusteet nuolina.

Miellekartta on oivallinen suullisen viestinnän apuneuvo. Mikä tahansa kuuntelu, teksti tai selostus voidaan sijoittaa miellekarttaan. Kun miellekartta on luotu taululle, se voi toimia sanastonharjoittelun välineenä. Miellekartan pohjalta voit pyytää opiskelijoita kielistudiossa selostamaan asian nauhalle ja kuuntelemaan oman suorituksensa. Voit pyytää opiskelija A:ta esittämään miellekartan pohjalta kysymyksiä ja opiskelija B:tä vastaamaan. Voit pyytää opiskelijoita kirjoittamaan sisäisen raportin miellekartalle merkityistä asioista.

Esittämisen loogisuuden saa helposti selville pyytämällä 1–3 kuuntelevaa opiskelijaa piirtämään miellekartan esittäjän esityksestä. Jos esitys on mietitty, kartat näyttävät samanlaisilta. Jos kartat ovat erilaiset, voit kysyä esittäjältä, mikä niistä muistuttaa eniten hänen suunnitelmaansa. Jos opiskelija ei itsekään ole varma, luultavaa on, että hänen ajatuksensa ovat tulleet sen suuremmin suunnittelematta esitykseen.

AKTIVITEETTI 8.

Aktiivinen kuuntelu / prosessin kuvaus

Aktiivisen kuuntelun periaatteita opetetaan esimerkiksi Going International -materiaalin¹⁷ pohjalta aiheesta Active Listening. Aktiivisen kuuntelun indikaattoreihin päästään analysoimalla, mitä äännähdyksiä vieras esittää ja mitä prosessin esittäjä.

Tuodaan esille suomalaisen esittämisen monologiluonne ja englannin kielellä suosittu dialogin luonne. Tavoitteena on nimenomaan painottaa vuorovaikutuksen muuttamista kaksinpuheluksi.

Opiskelijoita pyydetään esittämään pareittain tilanne, jossa tuotantolaitokseen tulevalle vieraalle esitellään yrityksen tuotantoprosessi. Prosessin opettamisen mallina voi olla esimerkiksi edellä mainitusta lähteestä (paperin tuotantoprosessi / dialogi) tai KONEen hissituotantoprosessin¹⁸ esittely (joka valitettavasti on monologi).

¹⁶ Buzan, T. 1993. The Mind Map Book: Radiant Thinking. London: BBC Books.

¹⁷ Huhta, M. et. al. Osa 2. At the Factory.

¹⁸ Mustonen, E. ja Rautelin, J. English for Engineering Students.

Kun malliprosessit on opiskeltu, opiskelijoiden tehtävänä on valita itse oma prosessi ja kuvata se keskustelussa. On syytä painottaa, että esityksestä ei saa tulla suomalaisen monologi, vaan dialogi, jossa esittäjä kertoo vain asian, pari ja odottaa toiselta palautetta, ennen kuin jatkaa selostustaan.

Jotta aktiivinen kuuntelu paranee aktiviteetin aikana, kaikki opiskelijat pitävät tukkijätjän kirjanpitoa aktiivisen kuuntelun edistymisestä. Erityisen huomion kohteena ovat

- kommentit (e.g. *Ahaa, I see, I see what you mean, Yes, Of course,*)
- retoriset kysymykset (e.g. *Here? Reverse roll? 100, did you say? How didn't I think of that?*)
- kohteliaisuudet (e.g. *How interesting. That sounds reasonable. Simple, isn't it?*)
- informatiiviset kysymykset, (e.g. *How much is your capacity?*).

Name of student	Comments	Rhetorical questions	Compliments	Informative questions	Other
<i>Andro Laine</i>					

Edut

Opiskelijat saavat esitellä itselleen mielekkäitä aloittaisia prosesseja. Prosessia etsiessään he joutuvat lukemaan paljon. Kun dialogeja on monta, opiskelijat kilpailevat siitä, kuka kehittää eniten retorisia kysymyksiä ja kohteliaisuuksia. Aktiviteetti on aluksi monologisempi ja paranee jatkossa, kun opiskelijat tulevat tietoisemmiksi vuorovaikutuksen keinoista.

Opiskelijat tajuavat myös, että he joutuvat taistelemaan vastaan omaa luontaista haluaan selittää koko juttu alusta loppuun keskeytyksittä. Hyödyllistä keskustelua tulee siitä, mikä on kommentti, mikä kohteliaisuus. Usein voi olla kyse kummastakin.

Lihavoidut sarakkeet ovat niitä, joihin on pyrkimyksenä saada lisää merkkejä. Ryhmästä voidaan palkita King of Comments, King of Rhetorical Questions ja King of Compliments. Nämä voi ottaa esille myöhemmissä vaiheissa, kun kerjää kommenttia johonkin väitteeseen: *Now what could the King of Compliments say to this statement?*

Harjoitus on myös oivallinen teknisen aineksen opettamista varten. Siinä kehittyy niin esittämisrohkeus kuin opiskelijan asiantuntijaidentiteetti.

Haitat

Informatiiviset kysymykset pysyvät suosikkeina. Asiasta on syytä keskustella. Miksi suomalainen kiinnittyy faktaan ja haluaa esittää sen putkeen? Miksi pitäisi haluta jotakin muuta? Haittaako, jos esittää vain monologia?

Joidenkin opiskelijoiden suorituksesta saattaa varsinkin alkuvaiheessa tulla epäaidon ja teeskentelevän tuntuista – on aidosti vaikeaa vaihtaa monologin paradigmaa dialogiseksi. Silloin on hyvä keskustella tästä aidosta vaikeudesta ja antaa aitoa palautetta aiheen valinnasta, kalvosta, ääntämisestä, uuden sanaston määrästä tai muusta positiivisesta puolesta.

Huomautuksia

Tämä aktiviteetti pitää arvostella silkkihansikkain. Negatiivista palautetta ei pidä antaa eikä kielellisiä korjauksia tehdä, paitsi ehkä aktiviteetin päätteeksi kalvolle koottuna kaikille yhteisesti.

Ensimmäiseen pariin on syytä valita joku jo ulkomailla käynyt tai muutenkin kuin koulussa kieltä lukenut aktiivinen kuuntelija, jotta pelin henki valkenee. Opettajan on hyvä pitää kirjanpitoa ainakin parista ensimmäisestä dialogista, koska luokittelu neljään kategoriaan aiheuttaa aluksi hiukan vaikeuksia.

AKTIVITEETTI 9. **Sisäinen palaveri**

Opetetaan muodollisen ja vapaamuotoisen kokouksen piirteet ja terminologia esimerkiksi Going International – Part 3:n pohjalta.

Valitaan tapausesimerkki, jonka 4–7 hengen opiskelijaryhmä ratkaisee (rooleista voi jättää osan pois, ei kuitenkaan mustaa, valkoista, sinistä ja keltaista).

Ongelma voi olla esimerkiksi jokin seuraavista:

- A. Miksi siirtyä tietokoneverkossa uuden ohjelmaversioon käyttöön?
- B. Miten jakaa osastolle annettu 80 000 mk:n kehitysbudjetti?
- C. Osasto siirtyy uusiin toimitiloihin. Miten jakaa työhuoneet järkevästi uusissa tiloissa? Mitä muutoksia halutaan arkitehdin ehdotukseen?
- D. Kuuden hengen ryhmä tytäryhtiöstä on tulossa taloon kolmen päivän vierailulle tavoitteena on tutustua emoyhtiöön, sen tuotteisiin ja tuotantoon. Ohjelma on avoin.
- E. Pyydä henkilöä, joka on ollut työssä tuotannossa, kertomaan ongelmatilanne, jonka työyhteisö ratkaisi keskustelemalla. Simuloikaa sen. Kertoja saa ottaa haluamansa roolin ja valita itselleen sopivat partnerit.
- F. Jokin oppilaitoksen sisäisessä kehittämisessä oleva asia.

Kussakin tapauksessa on syytä ensin valita puheenjohtaja, sihteeri, asian esittelijä/alustaja sekä mahdollinen ulkoinen asiantuntija. Sen jälkeen jaetaan hatut, jotta selviää, mistä painotuksista kukin on eniten kiinnostunut. On ehkä hyvä antaa ihmisten ensikerroilla valita hatut, koska se johtaa keskusteluun tutuista keskustelutyylistä; musta ja valkoinen käyvät aina hyvin kaupaksi.

Vertaisarviointia varten (ja kuulijoiden aktivoimiseksi) on syytä valita kommentoija kullekin hatturoolille.

Roolit	Vahvuudet	Mitä tekee?	Tyyppi
<i>Punainen hattu</i>	Tuntee, vaistoa, aavistaa	Ilmaisee tunteita ilman suurempia selityksiä. Osoittaa myötätuntoa toisille.	Tunteiden tulkki
<i>Valkoinen hattu</i>	Keskittyy tietoon ja kysymyksiin tiedosta	Selvittää käsillä olevan tilanteen mahdollisimman tarkkaan. Kartoittaa, mitä tietoja puuttuu. Selvittää, millaisia kysymyksiä pitäisi kysyä.	Kyselijä/ tiedonetsijä
<i>Harmaa hattu</i>	Edustaa turvallisuutta; keskittyy säilyttämiseen	Katsoo, että ongelma ratkeaa vanhoilla menetelmillä. Pitää odottamista ja hiljaista kehittymistä radiakaaleja ratkaisuja parempana.	Perinteen vaalija
<i>Musta hattu</i>	Keskittyy riskien miettimiseen. Varoittaa vaaroista.	Useimmin käytetty hattu, joka suojelee vahingollisiin hankkeisiin ryhtymisestä. Saattaa muuttua tavaksi torpedoida hyödyllisetkin hankkeet.	Arvioija/ tuomari/ varoittaja
<i>Vihreä hattu</i>	Luo uusia ideoita ja tuottaa energiaa	Tekee ehdotuksia ja keskustelee uusista ideoista ja vaihtoehtoista. Yhdistelee ennen yhdistelemättömiä ideoita.	Ideoija
<i>Sininen hattu</i>	Keskittyy (ajattelu) -prosesseihin	Edistää tuloksen syntymistä mm. yhteenvetämällä jo syntyneitä ideoita; kysymällä, miten prosessia olisi jatkettava, määrittelemällä tavoitteita tai ehdottamalla työnjakoa.	Prosessoija/ menetelmä- asiantuntija
<i>Keltainen hattu</i>	Keskittyy myönteiseen kaikessa esitetystä	Poimii asioista ne, joista on jotain hyvää, etua tai hyötyä yhteisille tavoitteille. Etsii optimistisesti eri vaihtoehtojen hyötyjen perään.	Optimistinen etsijä ja perustelija

Mukaeltu Edward de Bonon ajatusten perusteella.

Edut

Keskustelu on usein vilkasta, varsinkin, jos opiskelijat ovat itse rakentaneet tapauksensa, mikä on viisasta, jotta löydetään oikea aiheen/asian vaikeustaso. Opiskelijat tulevat tietoisiksi keskustelun dynamiikasta: mitkä roolit lukitsevat keskustelua, mitkä avaavat uusia vaihtoehtoja. Suuri joukko pääsee järkeviin rooleihin. Ei tarvitse keksiä itse sanottavaansa.

Haitat

Hiljaisia jää hiljaisiin rooleihin. Aikaa on aina liian vähän. Aktiviteettia ei kannata alustaa tällä viikolla ja kuvitella, että ihmiset valmistelisivat sen seuraavalle. Parempi on antaa ohjeet juuri ennen palaverin alkua ja jättää muutama minuutti mietintää ja kysymyksiä varten.

Huomatuksia

Tärkeä osa aktiviteettia on päättymisen jälkeen tapahtuva palautekeskustelu. Eri kerroilla voidaan keskittyä arvioimaan eri asioita, esimerkiksi seuraavasti:

- Oliko keskustelun tulos tyydyttävä? Entä tapa, jolla tulokseen päästiin?
- Entä ilmapiiri? Mitkä seikat vaikuttivat siihen? Miten se olisi voinut olla toisenlainen?
- Jos tilanne olisi ollut työelämässä, miten se olisi ollut erilainen?
- Oliko diskurssi (tyyli/kieli/muoto) aiheeseen ja tilanteeseen sopiva?
- Mitä parannuksia?
- Oliko puheenjohtaja demokraattinen/autoritatiivinen/tavoitteellinen/heikko?
- Mitkä olivat valtasuhteet? Puhuiko joku liikaa/liian vähän? Miksi? Jos keskustelijoina olisi ollut muita kansallisuuksia, miten sen olisi pitänyt näkyä palaverissa?
- Käyttikö joku valtaa väärin?
- Mikä keskustelussa oli helppoa/vaikeaa?
- Mitä parannuksia seuraavan ryhmän kannattaa tehdä tähän palaveriin verrattuna?

Kommentaattorit antavat palautetta yksittäisistä roolisuorituksista, joko kaikkien kuullen tai kaksistaan.

Ei pidä antaa opiskelijoiden valita tilannetta, jossa opiskelijat juttelevat opiskelijoiden kanssa. Tyyli menee usein työelämäviestinnän ulkopuolelle.

AKTIVITEETTI 10. Puheenvuoro

Aktiviteetin tavoitteena on rohkaista opiskelijoita ilmaisemaan ajatuksiaan vieraalla kielellä, valmistautumatta. Aiheet auttavat myös jutusteluaiheiden mietinnässä ja sen pohdiskelussa, mikä sopii ja mikä ei asiakasyhteyksin jutustelun-aiheisiin. Ajatuksena on myös oppia keskustelu- ja väittelytaitoa.

Opiskelijoille jaetaan toisten opiskelijoiden laatimia aihelappuja. Tehtävänä on puhua annetusta aiheesta rajattu aika, esimerkiksi kaksi minuuttia. Opiskelija saa vaihtaa lappua, jos aihe on täysin mahdoton, hän saa myös uuden lapun, ellei hän saa 120:tä sekuntia puhutuksi. Kellonkatsoja huolehtii, että aika täyttyy.

Ennen puheenvuoroa valitaan kaksi henkilöä, joista toinen esittää kysymyksen ja toinen kommentin, johon puheenvuoron esittäjän on vastattava. Aktiviteetissa on siis kolme toimijaa: esittäjä, kysyjä ja kommentoija. Tämä aktiviteetti voi olla varttitunti opetuksen loppuksi tai kokonainen kaksoistunti. Sitä voi käyttää useammin kuin kerran yhdessä ryhmässä. Tunti ei ole koskaan samanlainen.

Aihelappuja saa syntymään helposti. Kun muutama on käsitelty, ryhmälle jaetaan tyhjiä lappuja ja kysytään, mistä aiheesta opiskelijat haluavat kuulla puheenvuoron jatkossa. Yleensä keskustelut generoivat rönsyjä joka suuntaan.

Aiheet ovat luovempia kuin mitä opettaja keksisi. Tässä muutama esimerkki:

- A. *Is there life out in space?*
- B. *Number of foreigners in Finland. What do you think?*
- C. *Why is it? Every time I turn on the radio I hear the same song fifteen times a day for three months?*
- D. *UFOs – what do you think?*
- E. *What's the purpose of life?*
- F. *Should motoring be banned in the centre of Helsinki?*
- G. *What is the most intelligent species on earth. Explain your choice.*
- H. *Self defence in the streets. What do you think?*
- I. *Why are we sitting here right now?*
- J. *Do you believe god/God exists?*
- K. *Body building – interesting?*
- L. *What makes a man/woman a saint? Was Mother Theresa a saint?*
- M. *Is the time of great adventures over?*
- N. *Your opinion about having Carelia back?*
- O. *Automation takes our jobs. What kind of future is there is industry?*
- P. *Should gays be allowed to get married?*
- Q. *Chasing your dream lady – the eternal pain*

Hyödyt Opiskelijat innostuvat omista aiheistaan. Syntyy aitoa vuorovaikutusta, väittelyäkin. Aktivitteetti työllistää käytännössä kaikki, passivisimmatkin. Myös hiljaiset saavat suunvuoron. Heidät pitää säästää viimeiseksi, sillä hiljaisilta tulee usein harkittua, fiksua puhetta, jonka he haluavat miettiä ensin kunnolla.

Haitat Aiheet kaappaavat aikaa ammattikielen sisällöiltä.

Huomautuksia Ällistyin ensin esimerkiksi uskonnollisista aiheista, mutta havaitsimme, että sellaiset aiheet antavat mahdollisuuden keskustella uskonnon roolista eri kulttureissa ja muista kulttuurisidonnaisista ilmiöistä, joista on tiedettävä, kun kohtaa uusia ihmisiä. Keskustelimme myös, millainen aihe uskonto on esimerkiksi jutusteluaiheena. Ranskalainen vaihto-opettaja oli kerran kuuntelemassa tämänlaista tuntia, ja hän sanoi, että häneen teki vaikutuksen opiskelijoiden syvälliset pohdinnat. Hän ei uskonut, että hänen ranskalaiset opiskelijansa olisivat sellaisiin ryhtyneet.

Tässä aiheessa päästään puhumaan myös siitä, miksi henkilökohtaisia näkökantoja ei aina kannata tuoda kovin voimakkaasti esille, kun on kyse vaikkapa uskonnollisesta vakaumuksesta, jääkiekosta, roduista tai poliittisesta kannasta. Eräässä luokassa oli voimakkaasti evankelioiva opiskelija, jonka painostukseen jäsenet olivat tyystin kyllästyneet. Keskustelimme asiasta avoimesti, ja muista oli hienoa, että keskustelu teki välirauhan opiskelijoiden välille tässä kysymyksessä.

AKTIVITEETTI 11.

Tekninen esitys

Ohessa annetaan ohje englannin kielellä, jotta sitä voidaan käyttää sellaisenaan opetuksessa. Tämä on ainut esityksistä, joka arvostellaan. Sitä ennen pidetään useita muita esityksiä joko yksin, parina tai tiimin jäsenenä.

Extent	9–11 minutes / pair, 7–8 minutes / individual
Subject	<p>Current technical developments</p> <p>An existing process, its functions and benefits/problems</p> <p>A phenomenon which is new</p> <p>An approach of dealing with an old problem in a new way</p> <p>Historical development of a technical phenomenon</p> <p>The subject should be chosen to be interesting for the class but also include a sufficient amount of the general information for an outsider (non-technical person) to understand.</p> <p>The presentation cannot be a company profile or a product presentation, since they have already been covered.</p>
Handout	Each pair/person will produce a handout to be distributed to the whole class on the topic. It can be the outline on your talk, some central terms, illustrative picture etc.
Illustrations	You are expected to back up your talk with some graphs, pictures, drawings or samples.
Some hints	<p>Study/know your topic well.</p> <p>Share the topic into the two of you in a sensible way.</p> <p>Produce good transparencies (not too many) and the handout.</p> <p>Structure your talk clearly.</p> <p>Keep the listeners aware of your plan.</p> <p>Use good transitions.</p> <p>Use visual aids.</p> <p>Speak freely.</p> <p>Interact with the audience.</p> <p>Rehearse the previous day.</p>

Kun opiskelija on huolellisesti valmistaunut esitykseen, tilanteesta saadaan vuorovaikutteinen siten, että ennen esitystä valitaan kolme henkilöä keskittymään esityksen eri näkökohtiin:

- A. Esittää kysymyksiä esityksen sisällöstä. Pari kolme kysymystä riittää. (KYSYY)
- B. Laatii esityksen aikana miellekartan/ajatuskuvion esityksestä ja arvioi sen sisältöä, rakennetta, aiheen sopivuutta, asiapitoisuutta ja tason sopivuutta kuulijoille sekä esityksen nimen osuvuutta sisältöön.

Erityistä huomiota kiinnitetään siihen, tarkasteliko esitys aihetta useammasta kuin yhdestä näkökulmasta. Tämä on tärkeä teknisen esityksen vaatimus. Syynä tähän on, että muutoin päädytään tuotespesifikaatiolistan kaltaiseen lauseluteluun, jossa ei oikeastaan esitetä mitään väitettä, vaan listataan piirteitä. (TARKKAILEE, MITÄ ESITETÄÄN)
- C. Arvioi esitystapaa ja siihen liittyviä tekijöitä, mm. ymmärrettävyyttä, rakenteen riittävää esittelyä/johdantoa, selviä siirtymiä aiheesta toiseen, yhteenve-toa, kalvoja, katsekontaktia, muistiinpanojen käyttöä, kehon kieltä, kontaktin-ottoa kuulijoihin, kieltä, ääntämistä, teknisten termien selittämistä, jaettua ma-teriaalia. (TARKKAILEE, MITEN ESITETÄÄN)
- D. Kommentoi ja arvostelee esityksessä esitettyjä kannanottoja, tarkastelutapoja tai muuta sisältöä. Tämä rooli sopii vain osaan aiheista, joten usein sitä ei tarvita. (KOMMENTOI ASIAA)

On tärkeää, että annetaan ensin myönteistä palautetta ja vasta sitten parannuseh-dotuksia tulevan varalle. Jos esitys on huono, on usein hyvä pyytää henkilöä itseään ensin kommentoimaan esitystään. Hän luultavasti on kovin kriitikko itsel-leen, ja sen jälkeen löytyykin monia puolia, jotka esityksessä ovat olleet hyviä. Toiseksi voi kysyä kuulijoilta, kuinka monta prosenttia he ovat ymmärtäneet sisäl-löstä. Siihenkin tulee yleensä yli 50 %:n vastauksia, joten niin surkeaa esitystä ei yleensä ole, josta ei voisi löytää hyvää sanottavaa.

Jos esitys on kieleltään paikoin käsittämätön, pyydän opiskelijaa kirjoittamaan esityksensä kokonaan paperille. Sitten käymme tekstin yhdessä hänen kanssaan läpi, ja seuraavat kerrat ovatkin jo parempia tai ainakin voidaan palata jo esille otettuihin korjauskohtiin. Joskus nämä opiskelijat haluavatkin ennen seuraavaa kierrosta luetuttaa tekstinsä ensin, ennen esityksen pitämistä. Tätä voi suositella myös työelämässä tehtäväksi.

5 ARVIOINTI JA TENTIT

Useisiin esiteltyihin aktiviteetteihin liittyy arviointia: oman suorituksen arviointia ja toisen suorituksesta palautteen antamista. Tämä on merkittävää oppimisen kannalta.

Jos integroidun ja interaktiivien oppimisen tavoitteita pidetään tärkeinä, tulisi testausmenetelmien olla monipuolisia ja mitata eri alueiden vahvuuksia tasapuolisesti. Opiskelijan tulee myös tietää, mitä tavoitellaan. Siksi arvosteluperusteet on tehtävä selviksi samalla, kun kurssi aloitetaan.

Olen tulkinnut työelämän kielitaito-odotukset seuraavanlaisiksi kurssivaatimuksiksi. Ne on kirjattu siihen muotoon, jossa opiskelija ne saa kurssiohjelman kääntöpuolella.

REQUIREMENTS (kurssivaatimukset)

To receive a good grade you need demonstrate your skills through oral and written work for which one date has been reserved in your program. Therefore you must schedule your deadlines very carefully in the beginning of the course.

AIMS	Demonstrated by
Good oral/interactive skills	Active participation in class (max. number of absences = 14 hours in total), presentations, pair work and input in dialogues and projects Oral examination
Good written skills	Written assignments and written examination
Good reading skills	Preparing for the topics by reading the appropriate texts in your material

CRITERIA FOR ORAL/WRITTEN ASSESSMENT (arvosteluperusteet)

ORAL	WRITTEN
1. Full understanding (and courage to ask if not)	1. Message correct
2. Prompt reactions & courage to speak (e.g. you say something, even if you don't know the exact answer; you take initiative)	2. Appropriate discourse (e.g. you know the difference between the style of speeches and chat, presentation and telephone talk, you know what to write in letters, how to start a fax, how to conduct a phone call, you know how to show politeness)
3. Fluency (at least the impression that you are communicating even if not all is perfect)	3. Good language (use professional terms, correct enough language; use spell-checkers to polish up errors, you can use translation tools, IF you are critical with the suggestions)
4. Professional discourse (e.g. normal practices of business/engineering, appropriate language for a letter/presentation/etc.)	4. Completeness/realness (your documents must be full enough to be used as such, as well at work as in studies; not half done, not invented)
5. Accuracy (correct enough language incl. Pronunciation & grammar)	5. Tidy professional products (layout and format suitable for the document, no hand-written texts)

Jos ajatellaan, missä suhteessa työnantaja painottaa asioita, suullisen on oltava yhtä merkittävällä sijalla kuin kirjallisen suorituksen. Seuraavat prosenttiarviot ovat suuntaa-antavia, mutta kuvaavat asioiden painotuksia.

Suullinen	Osuus arvosanasta ja arviointiasteikko	Kirjallinen	Osuus arvosanasta ja arviointiasteikko
50 %		50 %	
Tuntiaktiivisuus	15 %		
Yritysesittely (yksin)	Hyväksytty/hylätty	Salkku, joka sisältää	Tiimiarviointi (0–5)
Messutilanne (pari)	Hyväksytty/hylätty	tiimin tuotoksen	20 %
Prosessinkuvaus (pari)	Hyväksytty/hylätty		
Neuvottelucase (tiimi)	Hyväksytty/hylätty		
Kokous (tiimi)	Hyväksytty/hylätty		
Tekninen presentaatio	0–5/15 %	Artikkelit ja yhteenvedot englanniksi	Hyväksytty/hylätty
Suullinen tentti	0–5/20 %	Kirjallinen tentti	0–5/30 %

Suullinen tentti

Huolimatta jatkuvasta arvioinnista on välttämätöntä pitää suullinen tentti, erityisesti niiden vetäytyvien opiskelijoiden oikeusturvan vuoksi, jotka eivät välttämättä saa suunvuoroa kontaktiopetuksessa. Olen monesti tehnyt vääriä oletuksia erityisesti ns. hiljaisten miesten kielitaidosta ja samoin niiden, jotka vastailevat aktiivisesti myös silloin, kun ei tarvitsisi. Oikean kohdan tullen heiltä ei ehkä irtoakaan aiheen kannalta relevanttia asiaa.

Vaihtoehtoja suullisen tentin järjestämiseksi on useita.

SUULLISEN TENTIN JÄRJESTÄMISVAIHTOEHTOJA

	Edut	Haitat
<i>Opiskelija-opettaja</i>	Opiskelija kokee turvalliseksi.	Vie tuhattomasti aikaa; käytännössä mahdotonta. Tehtävien vaikeusasteen asettaminen vaatii opettajalta tarkkaa pohdintaa. Käyttökelpoinen lähinnä uusintakokeissa, jolloin paria ei ole tarjolla.
<i>Opiskelija-pari</i>	Hyvä, kiinnostava, monipuolisesti interaktiivinen vaihtoehto. Pidetään huoli siitä, että kumpikin parista saa yhden simulaation, jossa hän toimii pääroolissa eli saa mahdollisuuden kontrolloida keskustelua. Antaa mahdollisuudet monipuolisille simulaatioille (puhelut, vierailutilanteet, valitukset, haastattelut, prosessinkuvaukset jne.), myös kokoussimulaatioille, koska opettaja voi olla kolmas osapuoli.	Aikaa kuluu runsaasti, kuten kaikissa suullisissa tenteissä. Varaamme parin joka kymmenes minuutti ja kolmannen jälkeen on 20 minuuttia. Käytännössä kuhunkin parin testaukseen menee noin 11–13 minuuttia. On hyvä, jos opettajat voivat testata opiskelijat ristiin, jolloin oma opettaja ei testaa omia opiskelijoitaan. Tämä ei ole aina mahdollista. On tärkeää kysyä tentin päätteeksi opiskelijoilta, saivatko he mielestään hyvän mahdollisuuden puhua. Jos vastaus on ei, annetaan vielä uusi simulaatio.
<i>Opiskelija-ryhmä</i>	Sopii keskustelu- ja neuvottelutyyppeihin testitilanteisiin. Antaa mahdollisuuden pitempiketoisiin tehtäviin.	Antaa suulaille hyvät mahdollisuudet, hiljaisille heikommät. On myös vaikeampaa keksiä simulaatioita, joissa rooleilla on yhtä keskeisiä puherooleja; käytännössä pitäisi voida tehdä 2–3 tilannetta. Käytän tätä erittäin harvoin, koska opettajan pääenergian pitää voida mennä arvioimaan kuunteluun eikä tehtävien antamiseen ja vaikeusasteen miettimiseen.
<i>Studiotentti</i>	Sopii erittäin heikkotasoisille ryhmille, joille voidaan antaa etukäteen tehtävätyypit (ei sisältöjä). Siihen voidaan sisällyttää sisälukua, dialogintäydennystä, vastauksia kysymyksiin. Siellä kaikki saavat samat tehtävät (<i>spell your name, answer the phone, give directions using a map, give figures and information asked on the phone etc.</i>).	Testityyppi ei ole interaktiivinen ja on siksi aika huono. Ei ole aidon keskustelun mukaista, että aina A vain kysyy ja aina B vastaa. Mutta alkuvaiheessa on varteenotettava vaihtoehto. Myös nauhojen kuuntelu jälkikäteen on kuolettavaa puuhaa. Vaikka tekniikka mahdollistaa kysymysten poisjättämisen kuunteluvaiheessa, opettaja joutuu kuuntelemaan pitkästi vain taukoa. Toinen vakava puute on tentistä puuttuva kehon kieli, jolla viesti monesti saattaisi muuten mennäkin perille. En käytä tätä testityyppiä enää ollenkaan.
<i>ICC-kielitutkinnon tyyppinen suullinen tentti: kielenkäyttötilanne</i> – tehtävät ja niihin reagointi (5 arkipäivän tilannetta, 5 työtilannetta) sekä esitelmä ja kysymykset	Tentissä saadaan selville aika hyvin reaktionopeus, valmistellun esityksen pitäminen ilman muistiinpanoja sekä tekniseen aiheeseen liittyvä keskustelutaito.	Vaatii kaksi opettajaa, toisen eri oppilaitoksesta, joten on järjestelyiltään monimutkainen. Tentti ei ole kovin interaktiivinen, koska siihen ei kuuluvarsinaista keskusteluosuutta tai simulaatita, vain teknisiin kysymyksiin vastaaminen ja sen mahdollisesti tuottama keskustelu, jolla silläkin on minimaalinen painoarvo arviointiasteikossa.

LIITE 1. KIELITAITOKARTOITUS

Helsingin ammattikorkeakoulu
Tekniikka/Kielikeskus/ M Huhta

Nimi _____ Luokka/Linja/Ryhmä _____

Syntymävuosi _____ Puhelin _____

Postiosoite _____

_____ Sähköpostiosoite _____

Mitä kieliä olet opiskellut?

	Kyllä (x) Ei (-)	Kuinka monta vuotta	Arviosi tasosta (ks. asteikko alla)
Englantia	_____	_____	_____
Ruotsia	_____	_____	_____
Saksaa	_____	_____	_____
Muuta, mitä	_____	_____	_____

1 osaan perusteita jonkin verran

2 ymmärrän osia lyhyistä teksteistä, puhetta sieltä täältä, selviydyn osittain tavallisimmissa puhetilanteissa

3 ymmärrän tavallista tekstiä ja selvää puhetta, osaan selvittää arkielämän puhetilanteet kohtuudella

4 ymmärrän ammattikielen aihepiirin tekstiä ja syntyperäisen puhetta hyvin, onnistun ilmaisemaan ajatukseni keskustelussa

5 ymmärrän vaativaakin tekstiä ja puhun oma-aloitteisesti ja aika sujuvasti, tunnen osaavani myös ammattialan kieltä

Mitkä ovat vahvuutesi ja heikkoutesi tässä kielessä? Rastita (x).

	Vahvuus	Heikkous	Kommentteja
Ammattisanaston hallinta	_____	_____	_____
Suullinen taito	_____	_____	_____
Kielioppi	_____	_____	_____
Ammattitekstin ymmärtäminen	_____	_____	_____
Kirjoittaminen	_____	_____	_____
Puheen ymmärtäminen	_____	_____	_____
Muu, mikä	_____	_____	_____

Arveletko tarvitsevasi työelämässä tätä kieltä niissä tehtävissä, joista olet kiinnostunut? Kyllä Ei

Onko sinulla arvosanatavoite tämän kielen kurssista? (skaala 0–5) Jos, on, mikä? _____

Suullinen taito paranee harjoittelun avulla. Siksi on välttämätöntä olla kielten tunneilla läsnä ja osallistua harjoitteluun aktiivisesti. Onko sinulla tiedossa syitä, joiden takia joudut olemaan poissa. Kirjaa tähän.

Mitä kielen oppikirjaa olet käyttänyt viimeksi? Missä? _____

Mainitse työkokemuksestasi tärkein yritys, jossa olet (ollut) työssä ja tehtävä, josta sinulla on kokemusta.

Asioita, joita toivot käsiteltävän tämän kurssin aikana:

Kiitos.

Käännä

Oheisena on luettelo kielenkäyttötilanteista, joihin insinööri joutuu työssään. Valitse ne aiheet, joita et vielä katso hallitsevasi riittävän hyvin aiempien opintojesi pohjalta.

Prosenttiluvut kertovat, miten moni yrityksissä toimivista insinööreistä tarvitsee aihepiiriin liittyvää osaamista työssään englannin kielessä.

Importance of Communication Situations by Employees with Polytechnic Background (n = 128)

	The situation is important and very important (n = 128) %	Very important to include this in our course	Quite important	I already know this/ I don't know
1. Talking about oneself and one's work	62			
2. Travel	82			
3. Social situations (e.g. introductions, small talk)	88			
4. Telephone (e.g. taking messages, answering inquiries, making arrangements)	87			
5. Client contacts (e.g. customer service, exhibitions, complaints by telephone, face-to-face)	76			
6. Hosting visitors	68			
7. Solving EDP-problems	31			
8. Explaining a process or a (working) method	59			
9. Discussions concerning deliveries, installations, maintenance	51			
10. Fault analysis, solving problems	50			
11. Tutoring a new employee	23			
12. Reading manuals, instructions, professional literature	70			
13. Reading company documentation (memos, quotations etc.)	66			
14. Writing email messages, faxes; taking notes in a meeting	77			
15. Writing memos, reports, documents	61			
16. Giving a presentation (e.g. company profile, product presentation)	45			
17. Meetings, negotiations	62			
18. Other, please specify	6			

Source: Prolang Report 1999